Namaz'da Elleri Kaldırma Kitabı

Telif

İmâm, Hüccet, Hâfız, Hâfızların Şeyhi
Ebî 'Abdullah Muhammed b. İsmâ'îl
el-Buhârî
(h. 194-256)

Tercüme
Mehmet Şahin

Bismi'llahi'r-Rahmâni'r-Rahîm

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ؛ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلْ؛ فَلاَ هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ.﴾

﴿ يَاأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً.﴾

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلاً سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعْ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزاً عَظِيماً.﴾

أمّا بعد: فَإِنَّ أصدق الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ، وأحسن الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ، وَشَرَّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا وكُلُّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلُّ بِدْعَةٍ ضَلاَلَةٌ، [وَكُلُّ ضَلاَلَةٍ فِي النَّارِ.]

Muhakkak ki bütün hamdler Allah'adır. Dolayısıyla O'na hamd eder, O'ndan yardım ister ve mağfiret talep ede-

riz. Nefislerimizin ve kötü amellerimizin şerrinden de ona sığınırız.

Allah kime hidayet ederse onu hiç bir kimse saptıramaz. Kimi de saptırırsa ona da kimse hidayet veremez. Şahadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur ve şeriksiz olarak birdir. Ve yine de şahadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve Rasûlüdür.

'Ey imân edenler! Allah'tan nasıl korkulması gerekiyorsa öylece korkun ve Müslümanlar olarak ölmeye çalışın.' (Âl-i 'İmrân 3/102)

'Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan da eşini vücuda getiren, ikisinden birçok erkeklerle kadınlar üreten Rabbinizden korkun ve günah yapmaktan sakının. Yine kendisine hürmet göstererek birbirinizden, dileklerde bulunduğunuz Allah'tan korkun ve akrabalık bağlarını kesmekten sakının. Şüphesiz ki Allah, üzerinize gözcü bulunuyor.' (Nisâ' 4/1)

'Ey imân edenler Allah'tan korkunuz ve doğru söz söyleyin ki Allah size, işlerinizi düzeltip muvaffakiyet versin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim. Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse, o, gerçekten büyük bir kâra kavuşmuştur.' (Ahzâb 33/70-71)

Ve bundan sonra: 'Muhakkak ki sözlerin en doğrusu Allah'ın Kelâmı, yolların en hayırlısı Muhammed ﷺ'in yoludur. İşlerin en kötüsü ise sonradan uydurulanlardır. Sonradan uydurulup dine sokulan her amel bid'at, her bid'at sapıklık ve [her sapıklık da ateştedir.]'[1]

[1] *Hutbetu'l-Hâce* ismiyle meşhur olan bu duayı, Cuma hutbelerinde ve diğer konuşmalarında okuyan Rasûlüllâh ﷺ, bizzat sahabelerine öğretmiştir. Bkz. Müslim (867) ve Nesâ'î (3/188).

بسم الله الرحمن الرحيم وبه ثقتي

أخبرنا الشيخ الإمام العلاّمة الحافظ المتقن بقيةُ السلف زين الدين أبو الفضل عبد الرحيم بن الحسين ابن العراقي، والشيخ الإمام الحافظُ نور الدين علي بنُ أبي بكر الهيثمي بقراءتي عليهما قالا: أخبرتنا الشيخة الصالحة أم محمد سِتُّ العرب بنت محمد بن علي ابن أحمد بن عبدالواحد ابن البخاري قالت: أخبرنا جدِّي الشيخ فخر الدين ابن البخاري قراءةً عليه وأنا حاضرة وإجازةً لما يرويه قال: أخبرنا أبو حفص عمر بن محمد بن معمر بن طَبَرْزَد سماعاً عليه: أخبرنا أبو غالب أحمد بنُ الحسن البنَّاء أخبرنا أبو الحسين محمد ابن أحمد ابن حسْنُونَ النَّرْسِيُّ أخبرنا أبو نصر محمد بن أحمد بن موسى الملاَحِمِيُّ أخبرنا أبو إسحاق محمود بنُ إسحاق بن محمود الخزاعي قال: أخبرنا الإمام أبو عبد الله محمدُ بن إسماعيلَ بنِ إبراهيم البخاريُ قال:

Râhmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla başlarım ve itimadım onadır:

Bize Şeyh, İmâm, 'Allame, Hâfız, Mutkin (Allah'tan hakkıyla korkup, işini hakkıyla yerine getiren),

Selef'in Takipçisi Zeynuddîn Ebû'l-Fadl Abdurrahîm b. el-Huseyn b. el-'Irâkî ve Şeyh, İmam, Hafız Nureddîn 'Alî b. Ebî Bekr el-Heysemî o ikisine okumayla (kıraatle), haber verdi. (O ikisi şöyle) dediler: Bize Şeyhatu, Sâlihatu Ummu Muhammed *Sıttu'l-'Arab* (Arab'ın kadını) bt. Muhammed b. 'Alî b. Ahmed b. 'Abdulvâhid b. el-Buhârî haber verdi. (O şöyle) dedi: Bize dedem Şeyh Fahruddîn b. el-Buhârî, ben hazırken ve rivayet ettiğine izinli (icazetli) iken, okumayla (kıraatle) haber verdi. (O şöyle) dedi: Bize Ebû Hafs 'Umer b. Muhammed b. Ma'mer b. Taberzed ondan işitme (sema') ile haber verdi: Bize Ebû Gâlip Ahmed b. el-Hasan b. el-Bennâ' haber verdi: Bize Ebû'l-Huseyn Muhammed b. Ahmed b. Hasnûn en-Nersî haber verdi: Bize Ebû Nasr Muhammed b. Ahmed b. Mûsâ el-Melâhimî haber verdi: Bize Ebû İshâk Mahmûd b. İshâk b. Mahmûd el-Hazâ'î haber verdi. (O şöyle) dedi: Bize İmam Ebû 'Abdillah Muhammed b. İsmâ'îl b. İbrâhîm el-Buhârî haber verdi. (O şöyle) dedi:

١- الردُّ على مَنْ أَنْكَرَ رَفْعَ الْأَيْدِي في الصلاةِ عند الركوع وإذا رَفَعَ رأسه من الركوع، وأَبْهَم على العجم في ذَلِكَ تَكَلُّفاً لما لا يعنيه فيما ثبت عن الرسول الله ﷺ مِنْ فِعْلِهِ وقَوْلِهِ ومِنْ فعل أصحابه وروايتهم كذلك، ثم فعل التابعين واقتداء السلف بهم في صحة الأخبار بعض الثقة عن الثقة من الْخَلَفِ العدول رحمهم الله تعالى وأَنْجَزَ لهم ما وعدهم على ضغينة صدرِهِ وحرجة قلبه نفاراً عن سنن رسول الله ﷺ مستحقاً لما يحمله استكباراً وعداوةً لأهلها لشوْبِ البدعة لحمه وعظامه ومخه، وأُنسته باحتفال العجم حوله اغتراراً.

1. Bu (risâle), namazda rükûa giderken ve rükûdan kalkarken elleri kaldırmaya karşı çıkan ve kendisini ilgilendirmeyen şeye kendisini zorlayarak meseleyi Arap olmayanlara (Acem'e) anlaşılmaz hale getiren kimseye reddiyedir. Halbuki bu husus, Rasûlüllâh ﷺ'in fiili ve sözü olarak sabit olduğu gibi, ashabının fiili ve rivayetleriyle de sabit olmuş, sonra tabi'în de bunu yapmışlar, *Selef* de onlara uymuştur. Yine bu husus güvenilir kimseden; adil ve güvenilir halefin rivayeti yoluyla sahih haberlerle gelmiştir. Yüce Allah onlara rahmet etsin. Rasûlüllâh ﷺ'in Sünnetleri'ne olan nefretinden dolayı gönlünde kin, kalbinde sıkıntı bulunan kimselere de Allah vaadini gerçekleştirsin. Onlar, yüklendikleri büyüklenmeleri, eti, kemiği ve iliğine kadar bulaştıkları bid'at ve aldatmak için etraflarına topladıkları acemlere gösterdikleri yakınlık sebebiyle;

Sünnet Ehli'ne düşmanlık göstermeleri yüzünden bunu hak etmişlerdir.

٢- وقال النبيُّ ﷺ: ‹لاَ تَزَالُ طَائِفَةٌ مِنْ أُمَّتِي قَائِمَةً عَلَى الْحَقِّ لاَ يَضُرُّهُمْ مَنْ خَذَلَهُمْ، وَلاَ خِلَفُ مَنْ خَالَفَهُمْ.› ماض ذَلك أبداً في جميع سنن رسول الله ﷺ لإحياء ما أُميتت وإن كان فيها بعضُ التقصير بعد الْحَثِّ والإرادة على صِدْقِ النِية وأن تقام للأسوَةِ في رسول الله ﷺ بما أُتيح على الخلق من أفعال رسول الله ﷺ في غير عزيمة حتَى يعزم على ترك فِعْلِ مَنْ نَهَى أو عمَلَ بأمرِ رسول الله ﷺ لما أمر الله خلقَه وفَرَضَ عليهم طاعته وأَوْجَبَ عليهم اتباعه، وجعل اتباعهم إياه وطاعتهم له طاعة نفسه ﷻ عِظَمَ الْمَنِّ والطول فقال: ﴿وَمَا آتَاكُمْ الرسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا.﴾ [الحشر: ٧]

2. Nebî ﷺ şöyle dedi:

'Ümmetimden hak üzere kaim olan bir taife bulunmaya devam edecek, kendilerini yardımsız bırakanlar ve muhalefet edenlerin muhalefetleri onlara zarar veremeyecektir.'[2] Bu durum, bunlardan bazısın-

[2] Bu hadis sahâbeden bir cemaatten farklı lâfızlar ile **sahih** ve **mütevatir** olarak nakledilmektedir. Bkz: Buhârî, *Sahîh* (no: 3640-3641, 7311-7312, 7459-7460 Bkz. Trc. *Kitâbu'l-İ'tisâm,* Bab. 10, c. 16/sy. 7194-7195; *Kitâbu't-Tevhîd*, Bab. 29, Trc. c. 16/sy. 7330 *Ötüken Yay.*); Müslim, *Sahîh* (no: 1920-1921 Bkz. Trc. *Kitâbu'l-'İmâre*, Bab. 53, c. 6/sy. 125, no: 1920-1925 *İrfan Yay.*); Ahmed, *Musned* (4/101,

da teşvik ve samimi niyet üzere istek olmasından sonra ihmalkârlık olsa da insanlar tarafından, Rasûlüllâh ﷺ'in kasıtsız olarak terk edilen fiilleri hakkında Rasûlüllâh ﷺ'deki örnekliği yerine getirmek üzere; Rasûlüllâh ﷺ'in öldürülmüş olan bütün Sünnetlerinin ihyâ edilmesi hususunda ebediyen geçerlidir. Tâ ki yasaklanan fiili terk etmede veya Rasûlüllâh ﷺ'in emriyle amel etmede azimli olunsun. Zira Allah, insanlara Rasûlüllâh ﷺ'e itaat etmelerini farz kılmış ve O'na tabi olmalarını zorunlu tutmuştur. Allah ﷻ, Rasûlü'ne itaati, kendisine itaat saymıştır. Güç, kuvvet ve azamet sahibi olan Allah ﷻ şöyle buyurmaktadır:

'Rasûl size ne verdiyse onu alın. Size ne yasakladıysa da ondan da sakının.' (Haşr 59/7)

٣- وقال: ﴿ مَنْ يُطِعْ الرسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللهَ. ﴾ [النساء: ٨٠]

244, 248, 252); Ebû Dâvud, *Sunen* (*Kitâbu'l-Fiten* Bab. 1, Trc. c. 5/sy. 69-70 no: 4252 *Millî Gazete Yay.*); Tirmizî, *Sunen* (no: 2230 Bkz. Trc. *Kitâbu'l-Fiten*, Bab. 51, no: 2229 Bab. 42 c. 4/sy. 91, no: 2330 *Yunus Emre Yay.*); İbn Mâce, *Sunen* (no:6-10 Bkz. Trc. c. 1/6-10 *Kahraman Yay.*); Ebû Nu'aym, *Hilye* (2/289); İbn Hibbân (61); Hatîbi Bağdâdî, *Şerefu Ashâbi'l-Hadîs* (sy. 54); Suyûtî, *Katfu'l-Ezhâru'l-Mutenâsira* (no: 81 sy. 31-32 -mütevatir demektedir-). Ayrıca bkz. Elbânî *Muhtasaru Sahîhi Muslim* (1095-1096, 2061), *Sahîhi Ebû Dâvud*, *Sahîhi Tirmizî*, *Sahîhi İbn Mâce* ve *Sahîhi Câmi'u's-Sagîr*, (no: 7287-7296), *es-Sahîha*, (no: 135, 270, 1108, 1165, 1955-1962, 1971, 2442), *Mişkât*, (no: 3819), *Salâtu'l-'İdeyn* (sy. 46, 2 nolu dp.), *Tahrîcu Fedâ'ili'ş-Şâm* (5-6)'de **sahihlemiştir**. Selîm Hilâlî, hadisleri *el-Leâli''l-Mensûra bi-Evsâfi't-Tâi'fetı'l-Mansûra*'da (1) tahrîc etmiştir. Kettânî, *Nazmu'l-Mutenâsir* (no: 145)'te **mütevatir** demektedir.

3. Allah ﷻ şöyle buyuruyor:

'Kim Rasûl'e itaat eder ise muhakkak ki Allah'a itaat etmiş olur.' (Nisâ' 4/80)

٤- وقال: ﴿ فَلاَ وَرَبِّكَ لاَ يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لاَ يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجًا مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴾ [النساء: ٦٥]

4. Allah ﷻ şöyle buyuruyor:

'Hayır, Rabbine yemin olsun ki aralarında çıkan anlaşmazlık hususunda seni hakem kılıp sonra da verdiğin hükümden dolayı içlerinde hiçbir sıkıntı duymaksızın (o hükme) tam manasıyla teslimiyet göstermedikçe imân etmiş olmazlar.' (Nisâ' 4/65)

٥- وقال: ﴿ فَلْيَحْذَرْ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ. ﴾ [النور: ٦٣]

5. Allah ﷻ şöyle buyuruyor:

'O'nun emrine muhalefet edenler, bir fitneye (belâya) uğratılmaktan veya kendilerine çok elemli bir azap isabet etmesinden sakınsınlar.' (Nûr 24/63)

٦- وقال: ﴿ لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللهَ كَثِيرًا. ﴾ [الأحزاب: ٦١]

6. Allah ﷻ şöyle buyuruyor:

'Andolsun ki sizin için Allah'ın Rasûlünde, Allah'ı ve ahiret gününü arzu edenler ve Allah'ı çok zikredenler için en güzel örnekler vardır.' (Ahzâb 33/21)

٧- فَرَحِمَ اللهُ عَبْداً استعانه باتّباعِ رَسُولِ اللهِ ﷺ، واقتصاص أثره ويستعيذه تبارك وتعالى من شَرِّ نَفْسِهِ ويستلهمه رشده لقوله ﷺ: ﴿ فَمَنْ اتَّبَعَ هُدَايَ فَلاَ يَضِلُّ وَلاَ يَشْقَى.﴾ [طه: ١٢٣]

7. Allah ﷻ, Rasûlüllâh ﷺ'e tâbi olarak kendisinden yardım isteyen, onun izini takip eden, nefsinin şerrinden Allah ﷻ'ye sığınan ve Allah ﷻ'nin şu kavlinden dolayı rüşdünün/doğruluğun ilham edilmesini isteyen bir kula rahmet etsin:

'Kim benim hidayetime tabi olursa sapmaz ve bedbaht olmaz.' (Tâhâ 20/123)

٨- أخبرنا إسماعيلُ بنُ أبي أُوَيْس حدثني عبدُ الرحمن بن أبي الزنادِ عن مُوسَى بنِ عُقْبَةَ عَنْ عَبْدِ اللهِ بن الفَضْلِ الْهاشِمِيِّ عن عَبْدِ الرحْمَنِ بنِ هُرْمُزٍ الأَعْرَجِ عن عُبيدِ اللهِ بن أبي رافِعٍ عن عَلِيِّ بن أبي طالبٍ ﷺ أَنَّ رسولَ اللهِ ﷺ كان يَرْفَعُ يديه إذا كَبَّرَ لِلصلاةِ حِذْوَ مِنْكَبَيْهِ وإذا أراد أن يركَعَ وإذا رَفَعَ رأسه من الركوع، وإذا قام من الركعتين فعل مثل ذَلِك.

8. Bize İsmâ'îl b. Ebî Uveys haber verdi. Bana

'Abdurrahmân b. Ebî'z-Zinâd, Mûsâ b. 'Ukbe'den, o da 'Abdullah b. el-Fadl el-Hâşimî'den, o da 'Abdurrahmân b. Hurmuz el-A'rac'tan, o da 'Ubeydullah b. Ebî Râfi''den, o da 'Alî b. Ebî Tâlib ﵁'dan bildirdi:

'Rasûlüllâh ﷺ namaz için tekbir aldığı zaman ellerini omuzları hizasına kaldırırdı ve yine rükû etmek istediğinde, başını rükûdan kaldırdığında ve iki rekattan kalkacağında bunun aynısını yapardı.'[3]

٩- قال البخاري: وكذلك يروى عن سَبْعَةَ عشر نفساً من أصحابِ النبي ﷺ أنهم كانوا يرفعون أيديهم عند الركوع منهم أبو قتادة الأنصاري، وأبو أُسَيدِ الساعدي البدري، ومحمدُ بن مسلمة البدري، وسهلُ بن سعد الساعدي، وعبدُ الله بن عمر بن الخطاب، وعبد الله بن عباس بن عبد المطلب الهاشمي، وأنس بن مالك خادم رسول الله ﷺ، وأبو هريرة الدوسي، وعبد الله بن عمرو بن العاص، وعبد الله بن الزبير بن العوام

[3] Ahmed, *Musned* (1/93 no: 717); Ebû Dâvud, *Sunen* (Trc. no: 744, *Milli Gazete Yay.*); İbn Mâce, *Sunen* ([ve iki secdeden sonra ayağa kalktığında] lâfzıyla Bkz. Trc. 864 *Kahraman Yay.*); İbn Huzeyme, *Sahîh* (1/294 no: 561); Tahâvî, *Şerhu Me'âni'l-Âsâr* ([ve iki secdeden sonra ayağa kalktığında] lâfzıyla 3/137 Bkz. Trc. c. 2/sy. 27 no: 1302 *Kitabi Yay.*); İbn Muzîr, *el-Evsat* (3/137); Dârekutnî (1/287); Beyhakî, *Sunen* (2/74) ve *Ma'rifetu's-Sunen* (2/414) hepsi de Ebî'z-Zinâd tariki (yolu) ile rivayet etmişlerdir. Elbânî, *Sahîhi Ebû Dâvud, Sahîhi İbn Mâce*'de **hasen sahih demektedir.**

القرشي، ووائل بن حجر الحضرمي، ومالك بن الحويرث، وأبو موسى الأشعري، وأبو حميد الساعدي الأنصاري [وعمر بن الخطاب، وعلي بن أبي طالب، وأم الدرداء ﷺ].

⑨ Buhârî dedi ki: 'Ve böylece Nebî ﷺ'in sahâbelerinden 17 kişiden[4] rivayet olunmuştur ki onlar, rükûda ellerini kaldırıyorlardı. Bunlardan bazıları: Ebû Katâde el-Ensârî, Ebû Useyd es-Sâ'idî el-Bedrî, Muhammed b. Mesleme el-Bedrî, Sehl b. Sa'd es-Sâ'idî,[5] 'Abdullah b. 'Umer b. el-Hattâb, 'Abdullah b. 'Abbâs b. 'Abdulmuttalip el-Hâşimî, Rasûlüllâh ﷺ'in hizmetkarı Enes b. Mâlik, Ebû Hureyre ed-Devsî, 'Abdullah b. 'Amr İbnu'l-'Âs, 'Abdullah b. ez-Zubeyr b. el-'Avvâm el-Kureşî, Vâ'il b. Hucr el-Hadramî, Mâlik b. el-Huveyris, Ebû Mûsâ el-Eş'arî, Ebû Humeyd es-Sa'idî el-Ensârî, ['Umer b. Hattâb, 'Alî b. Ebî Tâlib, Ummu'd-Derdâ' ﷺ]'

---

[4] 'Aynî, Buhârî'nin bu sözünü *'el-'Umde* (5/272)'de nakletmiştir. Ve orada 19 kişi zikretmiştir.

[5] -...Bize Temîm, o da bize Hasan b. Kaz'a, o da bize Hâris b. Ebî Zubeyr (Nevfelli'lerin azatlısı), İsmâ'îl b. Kays'tan o da Ebî Hazım'dan tahdîs etti. Dedi ki:

(رأيت سهل بن سعد الساعدي في ألف من أصحاب رسول الله ﷺ يرفع يديه في كل خفض ورفع.)

'Sehl b. Sa'd es-Sâ'idî ﷺ'yu Rasûlüllâh ﷺ'in bin sahabesi arasında gördüm her eğiliş ve kalkışlarında ellerini kaldırıyorlardı.' İbn 'Asâkir (22/124) ve Ebû Sa'îd İbnu'l-'Arâbî, *Mu'cem* (1223)'te rivayet etmiştir.

١٠- وقال الحسن وحُمَيْدُ بن هلال: كان أصحاب رسول الله ﷺ يرفعون أيديهم.

10. Hasen ve Humeyd b. Hilâl dedi ki: 'Rasûlüllâh ﷺ'in sahâbeleri (namazda) ellerini kaldırırlardı.'[6]

١١- فلم يستثن أحداً من أصحابِ النَّبِيِّ ﷺ دون أحد، ولم يَثْبُتْ عند أهل العلم عن أحدٍ من أصحاب النبي ﷺ أنه لَمْ يَرْفَعْ يَدَيْهِ.

11. Bir kişi dışında Nebî ﷺ'in ashâbından hiç kimse bundan istisna edilmemiştir. İlim ehli katında Nebî ﷺ'in ashâbından birinin dahi ellerini kaldırmadığı sabit olmamıştır.[7]

١٢- ويُروى أيضاً عن عدَّةٍ من أصحاب النبيِّ ﷺ ما وصفنا.

12. Bu anlattıklarımız Nebî ﷺ'in bir çok sahâbelerinden de rivayet edildiği gibidir.

---

[6] Bkz. no: 66

[7] İstisna edilen bir kişi 'Abdullah b. Mes'ûd ﵁'dur. İmâm Buhârî, bu sözleriyle İbn Mes'ûd ﵁'dan sadece başlangıç tekbirinde elleri kaldırmaya dair gelen rivayetin de ilim ehli katında sabit olmadığına işaret etmektedir.

١٣- وكذلك رويناه عن عدَّةٍ من علماء مكة وأهل الحجاز والعراق والشام والبصرة واليمن عدَّةٍ من أهل خراسان منهم: سعيد بن جبير، وعطاء بن أبي رباح، ومجاهد، والقاسم بن محمد، وسالم بن عبد الله بن عمر بن الخطاب، وعمر بن عبد العزيز، والنعمان بن أبي عياش، والحسن، وابن سيرين، وطاوس، ومكحول، وعبد الله بن دينار، ونافع، وعبيد الله بن عمر، والحسن بن مسلم، وقيس بن سعد، وعدة كثيرة.

13- Mekke âlimlerinin bir çoğundan, Hicaz, Irak, Şam, Basra, Yemen ve Horasan halkının birçoğundan da bize rivayet edilmiştir. Sa'îd b. Cubeyr, 'Atâ' b. Ebî Rebâh, Mücâhid, el-Kâsım b. Muhammed, Sâlim b. 'Abdullah b. 'Umer b. el-Hattâb, 'Umer b. 'Abdul'azîz, en-Nu'mân b. Ebî 'Ayyâş, el-Hasan, İbn Sîrîn, Tâvûs, Mekhûl, 'Abdullah b. Dinâr, Nâfi', 'Ubeydullah b. 'Umer, el-Hasan b. Muslim, Kays b. Sa'd ve daha birçokları bunlardandır.[8]

---

[8] Bize Yezîd b. Hârun, Eş'as'dan tahdîs etti. O da Hasan ve İbn Sîrîn'den tahdîs etti:

(أَنَّهُماَ كاَناَ يَرْفَعاَنِ أَيْدِيهُماَ بَيْنَ السجْدَتَيْنِ.)

'O ikisi (Hasan ve İbn Sîrîn) iki secde arasında ellerini kaldırıyorlardı.' İbn Ebî Şeybe (1/271 no: 2814 [no: 2898 *Dâru't-Tâc*] *'İki secde arasında elleri kaldırma hakkındaki bab'*)

-...Bize İbn 'Uleyye, Eyyûb'dan tahdîs etti. Dedi ki:

(رَأَيْتُ ناَفِعاً وَطاَوُوساً يَرْفَعاَنِ أَيْدِيهُماَ بَيْنَ السجْدَتَيْنِ.)

'Nâfi' ve Tâvûs'u iki secde arasında ellerini kaldırırken gördüm.' İbn Ebî Şeybe (1/271/no: 2813 [2797 *Dâru't-Tâc 'İki secde arasında elleri kaldırma hakkındaki bab'*]).

١٤- وكذلك يروى عن أُمّ الدرداء أنها كانت ترفع يديها.

14. Ve Yine Ummu'd-Derdâ' ﵂'dan rivayet edilmiştir ki o (namazda) ellerini kaldırırdı.[9]

١٥- وقد كان عبدُ الله بن المبارك يرفع يديه، وكذلك عامة أصحاب ابن المبارك منهم علي بن الحسن، وعبد الله بن عثمان، ويحيى بن يحيى، ومحدثو أهل بخارى منهم عيسى بن موسى، وكعب بن سعيد، ومحمد بن سلام، وعبد الله بن

- ...Bize Hammâd b. Zeyd, Eyyûb es-Sahtiyânî'nin şöyle dediğini tahdîs etti:

(رَأَيْتُ طاَوُوساً و ناَفِعاً مولى ابن عمر يَرْفَعاَنِ أَيْدِيهُماَ بَيْنَ السجْدَتَيْنِ. قال حماد: وكان أيوب يفعله.)

"Tâvûs ve İbn 'Umer ﵁'nun azatlısı Nâfi"yi iki secde arasında ellerini kaldırırken gördüm. Hammâd dedi ki: 'Eyyûb da böyle yapardı.'" İbn Hazm, *Muhallâ* (4/94 *Dâru't-Turâs*).

Yine Eyyûb es-Sahtiyânî'nin kendisinin yaptığı şöyle rivayet edilmiştir:

(حَدَّثَناَ أَبُو بكر قاَلَ ناَ ابنُ عُلَيَّةَ عَنْ أَيُّوبَ قاَلَ: رَأَيْتُهُ يَفْعَلُهُ.)

Bize Ebû Bekir tahdîs etti. Dedi ki: Bize İbn 'Uleyye, Eyyûb için dedi ki: **'Onu da (iki secde arasında ellerini kaldırmayı) yaparken gördüm.'** İbn Ebî Şeybe (1/271/no: 2813 [2797 *Dâru't-Tâc 'İki secde arasında elleri kaldırma hakkındaki bab'*]).

Yine Bkz. Kâsım b. Muhammed, Tâvûs, Mekhûl, 'Abdullah b. Dinâr ve Sâlim b. 'Abdullah b. 'Umer b. el-Hattâb vd. hakkındaki rivayet için için no: 124, 197

[9] Bkz. no: 50-51

محمد المسندي وعدة ممن لا يحصى لاختلاف بيْنَ مَنْ وصفنا من أهل العلم.

15. 'Abdullah b. el-Mubârek de (namazda) ellerini kaldırırdı. Yine onun arkadaşlarının hepsi (namazda) ellerini kaldırırlardı. 'Alî b. Hasan, 'Abdullah b. 'Usmân, Yahyâ b. Yahyâ bunlar arasındadır. Yine Buhara ehlinin muhaddisleri ki 'Îsâ b. Mûsâ, Ka'b b. Sa'îd, Muhammed b. Selâm, 'Abdullah b. Muhammed el-Mesnedî ve anlattığımız ilim ehli arasından farklılıkları sebebiyle sayılamayacak kadar çok kimseler bunlardandır.

١٦- وكان عبد الله بن الزبير وعلي بن عبد الله ويحيى بن معين وأحمد بن حنبل وإسحاق بن إبراهيم يثبتون عامةَ هذهِ الأحاديث عن رسول الله ﷺ ويَرَونها حقاً، وهؤلاء أهل العلم من أهل زمانهم.

16. 'Abdullah b. ez-Zubeyr, 'Alî b. 'Abdullah, Yahyâ b. Ma'în, Ahmed b. Hanbel, İshâk b. İbrahim (elleri kaldırma ile alakalı) Rasûlüllâh ﷺ'den gelen bu hadislerin genelini ispat ediyor ve bunları hak olarak görüyorlardı. Bunlar kendi zamanlarının ilim ehlidirler.

١٧- وكذلك يروى عن عبد الله بن عمر بن الخطاب ﵄.

17. Ve yine 'Abdullah b. 'Umer b. el-Hattâb ﷺ'dan rivayet edilmiştir.

١٨- أخبرنا عليُّ بنُ عبد الله حدثنا سفيانُ حدثنا الزهريّ عن سالم بن عبد الله عن أبيه قال: رأيت النَّبيَّ ﷺ يرفع يديه إذا كبر وإذا ركع، وإذا رفع رأسه من الركوع، ولا يفعل ذلك بين السجدتين.

18. 'Alî b. 'Abdullah bize haber verdi. Bana Sufyân bildirdi. ez-Zuhrî, Sâlim b. 'Abdullah'tan (o da) babası (İbn 'Umer ﷺ)'dan bana bildirdi. (İbn 'Umer ﷺ) dedi ki:

'Nebî ﷺ'i tekbir getirirken, rükû ederken ve rükûdan başını kaldırırken ellerini kaldırdığını gördüm. Bunu iki secde arasında yapmıyordu.'

١٩- قال علي بن عبدالله -وكان أعلم زمانه-: رفع الأيدي حقٌّ على المسلمين بما روى الزهري عن سالم عن أبيه.

19. 'Alî b. 'Abdullah şöyle dedi (ki zamanının en âlimi idi): Zuhrî'nin Sâlim'den onun da babasından rivayet ettiğine göre:

'Namazda elleri kaldırmak, Müslümanlar üzerine bir haktır.'

٢٠- حَدَّثنا مسَدَّدٌ حدثنا يحيى بن سَعيدٍ حدثنا عبد الحميد بن جعفر حدثنا محَمَّدُ بنُ عَمْروٍ قال: شهدتُ أبا حمَيْدٍ ﷺ في عشْرَةٍ من أَصْحاَبِ النَبِيِّ ﷺ أحدهم أبو قتاَدَةَ بنُ رَبْعي ﷺ يقول: أَناَ أَعْلَمُكْمْ بِصَلاَةِ رَسُول الله ﷺ. قالوا: كيف؟ فوالله ما كُنْتَ أَقْدَمَناَ له صحْبَةً ولا أكثرَنا له تِباَعَةً؟ قال: بَلْ راَقَبْتُهُ. قالوا: فاذْكُر. قال: كان إذاَ قاَمَ إلى الصلاَةِ رَفَعَ يَدَيْهِ وإذا ركَعَ وإذا رفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الركُوعِ، وإذا قام من الركعتين فعل مثل ذلك.

20. Bize Musedded bildirdi. Bize Yahyâ b. Sa'îd bildirdi. Bize 'Abdulhamîd b. Ca'fer bildirdi. Bize Muhammed b. 'Amr bildirdi. Dedi ki: "Nebî ﷺ'in ashâbından on kişi içinde -ki Ebû Katâde b. Rabi'î ﷺ da onlardan biri idi- Ebû Humeyd ﷺ'nun şöyle dediğine şahit oldum:

'Ben Rasûlüllâh ﷺ'in namazını sizin en iyi bileninizim' Dediler ki:

'Bu nasıl olur? Allah'a yemin olsun ki O'na sohbet olarak ne sen bizden daha öncesin ne de ona bizden daha çok tâbi olmaktasın?' Dedi ki:

'Bilakis onu gözledim.' Dediler ki:

'Zikret o zaman.' Dedi ki: 'Namaza durduğu zaman iki elini kaldırırdı, rükû ettiğinde, rükûdan başını kaldırdığında ellerini kaldırırdı ve iki rekattan kal-

kacağında da bunun aynısını yapardı.'"[10]

٢١- قال البخاريّ: سألت أبا عاصِم عن حديث عبدالحميد بن جعفر فعرفه.

21. Buhârî dedi ki: 'Ebû 'Âsım'a, 'Abdulhamîd b. Ca'fer hadisini sordum ve onu hemen tanıdı (onayladı).'

٢٢- فَحَدَّثني عبْدُ اللهِ بنُ مُحَمَّدٍ عَنْهُ حَدَّثنا عبْدُ الْحُميدِ بنُ جَعْفَرٍ حَدَّثنا محمَّدُ بنُ عَمْرو بن عَطاءٍ قال: شَهِدْتُ أبا حمَيْدٍ ﷺ في عشرة من أَصْحابِ النَّبِيِّ ﷺ أَحَدُهم أَبُو قَتَادَةَ بنُ رَبْعِيّ ﷺ قال: أنا أَعْلَمُكُمْ بصلاة رسول الله ﷺ، فذكر مثله، فقالوا كلهم: صَدَقْتَ.

22. Bana 'Abdullah b. Muhammed bildirdi. O'ndan da 'Abdulhamîd b. Ca'fer bize bildirdi. Bize

---

10 Ahmed, *Musned* (5/424); Ebû Dâvud, *Sunen* (Trc. no: 730, *Millî Gazete Yay.*); Tirmizî, *Sunen* 304, Trc. no: 303, -Hasen Sahih diyerek- *Yunus Emre Yay.*); İbn Mâce, *Sunen* (Trc. no: 862, 1061 *Kahraman Yay.*); Dârimî, *Sunen* (1363); İbnu'l-Cârûd, *el-Muntekâ* (Trc. 192-193, *İz Yay.*); Tahâvî, *Şerhu Me'ani'l-Âsâr* (1/195 Trc. no: 1307 *Kitabi Yay.*); İbn Huzeyme, *es-Sahîh* (1/297); İbn Hibbân (1865-1867-1876); Beyhakî, *Sunen*, (2/72-73), *el-Ma'rife* (1/217); İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (1/225 yukarıdaki tarik ile); Hatîb, *Târîh* (7/52); İbn Hacer, *el-Emâlî* (sy. 358) ve diğerleri. Elbânî, *Sahîhi Ebû Dâvud* (720), *Sahîhi İbn Mâce ve Sahîhi Tirmizî*, *el-İrvâ'* (305) *ve el-Ravda* (988)'de sahih demektedir.

Muhammed b. 'Amr b. 'Atâ' bildirdi. Dedi ki:

"Nebî ﷺ'in aralarında Ebû Katâde b. Rabi'î ﷺ'nun da bulunduğu on sahâbesi içinde Ebû Humeyd ﷺ'nun şöyle dediğini şahit oldum:

'Ben Rasûlüllâh ﷺ'in namazını sizin en iyi bileninizim.' Sonra onun (hadisin) aynısını zikretti. Onların hepsi:

'Doğru söyledin' dediler."

٢٣- أخبرنا عبد الله بن محمد حدثنا عبد الملك بن عمرو حدثنا فليح بن سليمان حدثني عباس بن سهل قال: اجتمع أبو حميد وأبو أسيد وسهل بن سعد ومحمد بن مسلمة فذكروا صلاة رسول الله ﷺ، فقال أبو حميد ﷺ: أنا أعلمكم بصلاة رسول الله ﷺ، قام فكبر فرفع يديه، ثم رفع يديه حين كبر للركوع، ثم ركع فوضع يديه على ركبتيه.

23. Bize 'Abdullah b. Muhammed haber verdi. Bize 'Abdulmelik b. 'Amr bildirdi. Bize Fuleyh b. Suleymân bildirdi. Bana 'Abbâs b. Sehl bildirdi. Dedi ki:

"Ebû Humeyd, Ebû Useyd, Sehl b. Sa'd ve Muhammed b. Mesleme ﷺ bir araya geldiler ve Rasûlüllâh ﷺ'in namazını konuştular. Ebû Humeyd ﷺ dedi ki:

'Ben Rasûlüllâh ﷺ'in namazını sizin en iyi bileninizim.' Kalktı ve sonra tekbir getirdi ve ellerini kal-

dırdı. Sonra rükû için tekbir getirdiği anda ellerini kaldırdı sonra rükû etti ve ellerini dizlerinin üzerine koydu."[11]

٢٤- حدثنا عُبيدُ بنُ يَعِيشَ حَدَّثنا يونُس بنُ بُكَيْرٍ أَخْبَرَنَا ابن إِسْحَاقَ عَنِ العباَّس بنِ سَهْلٍ الساَّعِدِيِّ قال: كُنْتُ بِالسّوق مع أَبِي قَتَادَةَ وأبي أُسَيْدٍ وأبي حمَيْدٍ كلهم يقول: أنا أَعْلَمُكُمْ بِصَلاَةِ رسول الله ﷺ. فقالوا لأَحَدِهِمْ: صَلِّ. فَكَبَّرَ ثم قَرَأَ ثُمّ كبر وَرَفَعَ، فقالوا: أَصَبْتَ صَلاَةَ رَسُول الله ﷺ.

24. Bize 'Ubeyd b. Ye'îş bildirdi. Bize Yûnus b. Bukeyr bildirdi. Bize İbn İshâk, el-'Abbâs b. Sehl es-Sa'îdî'den haber verdi. Dedi ki:

"Çarşıda Ebû Katâde, Ebû Useyd ve Ebû Humeyd ile beraberdim. Hepsi de şöyle diyorlardı:

'Ben Rasûlüllâh ﷺ'in namazını sizin en iyi bileninizim.' Onlardan birisine şöyle dediler:

'Namaz kıl.' O da tekbir getirdi sonra okudu, sonra tekbir getirdi ve ellerini kaldırdı. Şöyle dediler:

'Rasûlüllâh ﷺ'in namazına isabet ettin.'"

---

[11] Ebû Dâvud, *Sunen,* (Trc. no: 733, *Milli Gazete Yay.*); İbn Mâce, *Sunen,* (Trc. no: 863, *Kahraman Yay.*); İbn Huzeyme, *Sahîh,* (1/298); İbn Hibbân, (1866, 1871); Taberânî, *Musnedi Şâmîyyin,* (k/149); İbn Hacer, *el-Emâlî,* (sy. 358) ve diğerleri. Elbânî, *Sahîhi Ebû Dâvud* (723), *Sahîhi İbn Mâce'* de sahih demektedir.

٢٥- حدثنا أبو الوليد هِشَامُ بنُ عَبْدِ الْمَلِكِ وسُلَيْمَانُ بنُ حَرْبٍ قالا: أخبرنا شُعْبَةُ عن قَتَادَةَ عن نَضْرِ بنِ عاَصِمٍ عن مالكِ بنِ الْحُوَيْرِثِ ﷺ قال: كان رسول الله ﷺ إِذاَ كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ وَإِذاَ رَكَعَ وَإِذاَ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الركُوعِ.

25. Bize Ebû'l-Velîd Hişâm b. 'Abdulmelik ve Suleymân b. Harb bildirdi. (O ikisi) dediler ki:

"Bize Şu'be, Katâde'den, o da Nasr b. 'Âsım'dan, o da Mâlik b. el-Huveyris ﷺ'dan haber verdi. Dedi ki:

'Rasûlüllâh ﷺ tekbir getirdiğinde, rükû ettiğinde ve rükûdan başını kaldırdığında ellerini kaldırırdı.'"[12]

---

[12] Mâlik b. el-Huveyris ﷺ'dan gelen farklı ziyadelikle şu hadis nakledilmiştir: Mâlik İbn Huveyris ﷺ'dan rivayet edilmiştir:

(أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ رَفَعَ يَدَيْهِ فِي صَلاَتِهِ وَإِذاَ رَكَعَ وَإِذاَ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الركُوعِ وَإِذاَ سَجَدَ وَإِذاَ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السجود حتى يحاذى بهما فروع أذنيه.)

'Muhakkak ki o, Nebî ﷺ'in, namazında, rükû ettiğinde, başını rükûdan kaldırdığında ve secde ettiğinde ve secdelerden başını kaldırdığı zaman ellerini kulaklarının alt tarafına kaldırdığını görmüş.'

Bu hadisi Nesâî (no: 1085-1086, 1143); Ahmed, *Musned* (no: 15685, 15689); Ebû 'Avâne (2/104 [1263]); Dârekutnî ( ) ve İbn Hazm, *Muhallâ* (4/92)'de **sahih** bir senedle rivayet etmişlerdir. Diğer bir lafızda şöyle gelmiştir:

(كان يرفع يديه حيال فروع أذنيه في الركوع والسجود.)

'Rükû ve secdelerde ellerini kulaklarının altı hizasına kaldırırdı.' Bunu Ahmed (3/436-437 [no: 20811]) ve Ebû 'Avâne (2/95) **sahih** bir sened ile rivayet etmişlerdir.

٢٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بنُ عَبْدِ اللهِ بن حَوْشَبٍ حَدَّثَنَا عَبْدُ الْوَهَّابِ حَدَّثَنَا حُمَيْدٌ عن أنس ﷺ قال: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ عِنْدَ الرُّكُوعِ.

26. Bize Muhammed b. 'Abdullah b. Havşeb bildirdi. Bize 'Abdulvehhâb bildirdi. Bize Humeyd, Enes ﷺ'dan bildirdi. Dedi ki:

'Rasûlüllâh ﷺ rükûda ellerini kaldırırdı.'[13]

Hâfız İbn Hacer el-'Askalânî, *Fethu'l-Bârî* (2/185) adlı eserinde Nesâ'î'nin rivayetini nakletttikten sonra şöyle demektedir: 'Secde-de el kaldırma hakkında varit olan hadislerin en sahihi Mâlik b. Huveyris ﷺ'nun rivayetidir.' Şeyh Elbânî, bu hadisi *İrvâi'l-Galîl* (2/67-68)'de ve *Tamâmu'l-Minne fî Ta'lîkâtu 'alâ Fıkhu's-Sunne* (sy. 712)'de tahric ederek **Müslim'in şartına göre sahihtir** demiştir. Prof. Dr. Abdul'azîm b. Bedevî el-Halefî, *el-Vecîz fî Fıkhu's-Sunne ve'l-Kitâbi'l-'Azîz* (Trc. *Ana Hatlarıyla İslâm Fıkhı, Guraba Yay.* sy. 112)'te hadise **sahih** demiştir.

[13] Enes ﷺ'dan gelen **merfu** olarak farklı ziyadelikle şu hadis nakledilmiştir: Enes b. Mâlik ﷺ'dan (şöyle dedi):

(أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ.)

'Nebî ﷺ rükûda ve secdelerde ellerini kaldırıyordu.'

İbn Ebî Şeybe (1/235 [2434]); Dârekutnî (1/290); Hâfız Heysemî, *Zevâ'id* (2/101 [Trc. c. 3/no: 2585])'de: 'Bu hadisi Ebû Ya'lâ rivayet etmiştir. Ricali ise **sahih ricaldir**' demiştir. Ebû Ya'lâ, (3752 *Dâru'l-Mâ'rife* [3740 *Dâru'l-Kutubu'l-'İlmiyye*]); İbn Neccâr, *Kenz* (22071); İbn Hazm, *Muhallâ* (4/92). Ahmed Muhammed Şakir *Muhallâ*'ya yapmış olduğu talikinde: 'Bu isnad **cidden sahihtir**' demiştir. Şeyh Elbânî bu hadisi *İrvâ'i'l-Galîl*'de (2/68, no: 351)'de tahrîc ederek **sahih** demiştir. Diğer bir lâfız ise şöyledir:

٢٧ - حَدَّثَنَا إِسْمَاعِيلُ بنُ أَبِي أُوَيْس حَدَّثَنَا ابن أَبِي الزنَادِ عَنْ مُوسَى بنِ عُقْبَةَ عَنْ عَبد الله بنِ الفَضْلِ عَنْ عَبْدِ الرحْمنِ بنِ هُرْمُزِ الْأَعْرَجِ عَنْ عُبَيْدِ اللهِ بْنِ أَبِي رافِعٍ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ ﷺ أَنَّ رسول الله ﷺ كَانَ إذا قَامَ إلى الصلاةِ الْمَكْتُوبَةِ كَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ حِذْوَ مِنْكَبَيْهِ، وَإِذا أَرادَ أَنْ يَرْكَعَ، وَيَصْنَعُهُ إذا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الركوعِ، وَلاَ يَرْفَعُ فِي شَيْءٍ مِن صَلاتِهِ وَهُوَ قاعِدٌ، وَإِذا قامَ مِنَ السجدَتَيْنِ رَفَعَ يَدَيْهِ كذلِكَ وَكَبَّرَ.

27. Bize İsmâ'îl b. Ebî Uveys bildirdi. Bize İbn Ebî'z-Zinâd, Mûsâ b. 'Ukbe'den, o da 'Abdullah b. Fadl'dan, o da 'Abdurrahmân b. Hurmuz el-A'rac'tan,

---

(كان رسُولُ اللهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إذا دَخَلَ فِي الصلاَةَ وَإِذاَ رَكَعَ وَإِذاَ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الركُوعِ وَإذا سجَدَ.)

'Rasûlüllâh ﷺ namaza girerken, rükû ederken, başını rükûdan kaldırırken ve secde edeceğinde ellerini kaldırıyordu.'

Dârekutnî (1/292, no: 1129) ve Ziya'u'l-Makdisî (2025)'te rivayet etmişlerdir. Diğer bir lâfız ise şöyledir:

(عَنْ قَتَادَةَ قَالَ: قُلْتُ لِأَنَس بْنِ مَالِك أَرِنَا كَيْفَ صَلاَةَ رسُول الله ﷺ فَقَامَ فَصَلَّى فَكَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ مَعَ كُلِّ تَكْبِيرَة.)

Katâde'den, şöyle dedi: 'Enes b. Mâlik ﷺ'ya Rasûlüllâh ﷺ'in namazı nasıldı bize göstersene dedim. Kalktı ve namaz kıldı. Ellerini her tekbirle beraber kaldırıyordu.'

Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâ'id* (2.c./102, [Trc. c. 3/no: 2587])'de tahric etmiştir ve şöyle demiştir: 'Taberânî, *Evsat*'ta rivayet etmiştir. Senedinde ismi geçen Muhammed b. 'Ubeydullah el-Arzemî zayıftır.' Bkz. Taberânî, *Evsat* (9/105 no: 9257).

o da 'Ubeydullah b. Ebî Râfi'"den, o da 'Alî b. Ebî Tâlib ﷺ'dan bildirdiğine göre dedi ki:

'Rasûlüllâh ﷺ farz namaz için kalktığı zaman, tekbir getirir ve ellerini omuzları hizasına kaldırırdı. Rükû etmek istediğinde ve rükûdan başını kaldırdığında da bunu yapardı. Oturmuş halde iken namazından bir şey için ellerini kaldırmazdı. İki secdeden ayağa kalkarken aynı şekilde ellerini kaldırır ve tekbir getirirdi.'[14]

٢٨- حَدَّثَنَا أَبُو نُعَيْمٍ الفَضْلُ بنُ دُكَيْنٍ: أَنْبَأَنَا قَيْسُ بن سُلَيْم العَنْبَرِيُّ قال: سمعتُ علقمة بن وائل بن حجر حدثني أبي قال: صليتُ مع النبيِّ ﷺ فكَبَّرَ حين افتتح الصلاة [او] ورفع يديه ثم رفع يديه حين أراد أن يركع وبعد الركوع.

28. Bize Ebû Nu'aym el-Fadl b. Dukeyn bildirdi. Bize Kays b. Suleym el-'Anberî bildirdi. Dedi ki: 'Alkame b. Vâ'il b. Hucr'u işittim. Dedi ki: Bana babam bildirdi. Dedi ki:

'Nebî ﷺ ile beraber namaz kıldım. Namaza başladığı anda tekbir getirdi [ve] ellerini kaldırdı. Sonra rükûa gitmek istediği anda ve rükûdan sonra yine ellerini kaldırdı.'[15]

---

[14] Tahrici daha önce 8 no'lu hadisin dipnotunda geçmiştir.

[15] Elbânî bu rivayet için *Sahîhi Ebû Dâvud* (714) no'lu hadisin altında sahih demiştir.

Vâ'il b. Hucr ﷺ'dan gelen farklı ziyadelikle şu hadisler nakledilmiştir:

-...'Abdu'l-Cebbâr b. Vâ'il b. Hucr'dan rivayet edildiğine göre, şöyle demiştir:

(كنت غلاما لا أعقل صلاة أبي قال فحدثني وائل بن علقمة عن أبي وائل بن حجر قال: صليت مع رسول الله ﷺ فكان إذا كبر رفع يديه قال ثم التحف ثم أخذ شماله بيمينه وأدخل يديه في ثوبه قال فإذا أراد أن يركع أخرج يديه ثم رفعهما وإذا أراد أن يرفع رأسه من الركوع رفع يديه ثم سجد ووضع وجهه بين كفيه وإذا رفع رأسه من السجود أيضا رفع يديه حتى فرغ من صلاته قال محمد فذكرت ذلك للحسن بن أبي الحسن، فقال: هي صلاة رسول الله ﷺ فعله من فعله وتركه من تركه.)

"Ben küçük bir çocuktum, babamın namazını hatırlamıyorum, Vâ'il b. 'Alkâme, babam Vâ'il b. Hucr ﷺ'dan bana nakletti ki, şöyle dedi: **'Rasûlüllâh ﷺ ile beraber namaz kıldım. Rasûlüllâh ﷺ (namaza başlarken) tekbir aldığı vakit ellerini (omuzları hizasına kadar) kaldırdı. Sonra örtündü. Sonra sol bileğini sağ eli ile tuttu. Her iki elini de elbisesinin altına soktu. Rükû yapmak istediği zaman ellerini elbisesinden çıkardı ve onları kaldırdı. Rükûdan başını kaldırmak istediği zaman ellerini yine kaldırdı. Sonra yüzünü iki avucu arasına koyarak secde etti. Secdeden başını kaldırdığı vakitte yine ellerini (omuzları hizasına kadar) kaldırdı. Namazdan çıkana kadar hep böyle yaptı.'** Muhammed (b. Cuhâde) diyor ki: Bunu Hasan b. Ebû el-Hasene'ye anlattım. O da şöyle dedi: 'O Rasûlüllâh ﷺ'in namazıdır. Onu yapanlar, (sünneti) yapıyor. Yapmayanlar, (sünneti) yapmıyor.'" Bu hadisi Ebû Dâvud, (1/723); Ahmed, (4/317); Dârekutnî, (1/291); İbn Hıbbân (1894 [1862]); İbn Hazm, *Muhallâ*, (4/91); İbn 'Abdilberr, *Temhîd*, (9/227) ve İbn Ebî 'Âsım, *el-Âhâd ve'l-Mesânî*, (2309)'da **sahih** bir senedle rivayet etmişlerdir. Elbânî, *Sahîhi Ebû Dâvud*, (723)'te **sahih** demiştir. Abdulkâdir el-Arnâ'ût ve Şu'ayb el-Arnâ'ût, *Zâdu'l-Me'âd*'a (Trc: 1. c./sy. 207, [52. dp.] İklim yy.) yaptıkları tahkîkte 'senedi sahihtir' demişlerdir.

- ...Abdu'l-Cebbâr b. Vâ'il b. Hucr'dan, o da babasından tahdîs etti. Dedi ki:

(...عن عبد الجبار بن وائل بن حجر عن أبيه قال: أتيت رسول الله ﷺ فكان لي من وجهه ما لا أحب أن لي به من وجه رجل من بادية العرب صليت خلفه وكان يرفع يديه كلما كبر ورفع ووضع بين السجدتين ويسلم عن يمينه وعن شماله.)

'Rasûlüllâh ﷺ'e gittim. Benin için onun yüzünden daha sevimli bir yüz herhangi bir çöl Arabında yoktu. Arkasında namaz kıldım. Her tekbir aldığında ve iki secde arasında kalkış ve inişinde ellerini kaldırırdı. Sonra sağına ve soluna selâm verirdi.' Bu hadisi Ahmed, (4/317, no: 18881) ve İbn 'Asâkir, (62/390)'da rivayet etmiştir.

- ...Bana Vâ'il b. Hucr'dan, tahdîs etti. Dedi ki:

(صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللهِ ﷺ، فَلَمَّا كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ، وَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ رَفَعَ يَدَيْهِ، وَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَسْجُدَ رَفَعَ يَدَيْهِ، وَكَانَ إِذَا جَلَسَ لِلتَّشَهُّدِ يُشِيرُ بِإِصْبَعِهِ السبابَةِ.)

'Rasûlüllâh ﷺ ile beraber namaz kıldım. Tekbir aldığında ellerini kaldırıyordu. Rükû yapmak istediğinde ellerini kaldırıyordu. Secde etmek istediğinde de ellerini kaldırıyordu. Teşehhüt için oturduğunda işaret parmağı ile işaret ederdi.' Bu hadisi Taberânî (17555)'de rivayet etmiştir.

-...Bize Huseyn b. 'Abdurrahmân'dan tahdîs etti dedi ki:

(...دَخَلْنَا عَلَى إِبْرَاهِيمَ فَحَدَّثَهُ عَمْرُو بْنُ مُرَّةَ قَالَ صَلَّيْنَا فِي مَسْجِدِ الْحَضْرَمِيِّينَ فَحَدَّثَنِي عَلْقَمَةُ بْنُ وَائِلٍ عَنْ أَبِيهِ أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حِينَ يَفْتَتِحُ الصلاةَ وَإِذَا رَكَعَ وَإِذَا سَجَدَ.)

"İbrahim'in yanına girdik. Ona 'Amr b. Murre'nin şöyle tahdîs ettiğini söyledi: 'Hadremlilerin mescidinde namaz kıldık. Bana 'Alkame b. Vâ'il, babasından, onun Rasûlüllâh ﷺ'in namaza başlayacağı zaman, rükû yapacağında ve secde edeceğinde ellerini kaldırdığını gördüğünü tahdîs etti.'" Bu hadisi Dârekutnî (1/292 no: 1131)'de rivayet etmiştir.

-...Vâ'il b. Hucr el-Hadramî ؓ'dan:

(أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ رَفَعَ يَدَيْهِ حِينَ كَبَّرَ وَ حِينَ رَكَعَ، وَحِينَ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الركُوعِ وَقَال: حِينَ سَجَدَ هَكَذَا...)

'Muhakkak ki Rasûlüllâh ﷺ tekbir aldığı zaman, rükû edeceği zaman ve başını rükûdan kaldıracağı zaman ellerini kaldırdı.

٢٩- قال البخاري: وروى أبو بكر النهشلي عن عاصم بن كليب عن أبيه أن علياً ﷺ رفع يديه في أول التكبير ثم لم يعد بعد.

29. Buhârî dedi ki: Ebû Bekr en-Nehşelî, 'Âsım b. Kuleyb'den, o da babasından rivayet etti:

"Alî ﷺ ilk tekbirde ellerini kaldırdı. Sonra bir daha da kaldırmadı.'[16]

Yine dedi ki: Secde edeceğinde de böyle yapardı...' Bu hadisi İbn Huzeyme, (676)'da rivayet etmiştir.

-...Bana 'Alkame b. Vâ'il b. Hucr, babası ﷺ'nun kendisine şöyle tahdîs ettiğini haber verdi:

(أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا قَامَ وَإِذَا سَجَدَ.)

'Muhakkak ki o, babasının Rasûlüllâh ﷺ'i kalktığında ve oturduğunda ellerini kaldırırken gördüğünü tahdîs etti.' Bu hadisi Ramahurmuzî, *Muhaddisu'l-Fasl* (521)'de rivayet etmiştir.

-...Vâ'il b. Hucr ﷺ'dan, o dedi ki:

(رَأَيْتُ النبي ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ كُلَّمَا رَكَعَ وَرَفَعَ.)

'Nebî ﷺ'i her iniş ve kalkışta ellerini kaldırırken gördüm.' Bu rivayeti İbn Ebî Şeybe (1/234 no: 2441)'de rivayet etmiştir.

[16] Beyhakî , *Sünen* (2/80-81)'de hadisin bu yolla yanlış olarak rivayet edildiğini, doğrusunun ise şu yolla olduğunu söylemektedir:

"'Ubeydullah b. Râfi', 'Alî ﷺ'dan o da Rasûlüllâh ﷺ'in rükûa giderken ve rükûdan başını kaldırırken ellerini kaldırdığını görmüştür. 'Alî ﷺ hakkında Rasûlüllâh ﷺ'in amelini bırakıp da kendi amelini yapacağını düşünmek doğru değildir. Öyleyse sadece Ebû Bekr en-Nuhaşlî'nin tek başına söylediği ve başkasının da söylemediği bu hadis ile amel edilmez."

٣٠\أ- وحديث عبيد الله أَصَحُّ مع أن حديث كليب هذا لم يحفظ رفع الأيدي، وحديث عبيدالله هو شاهد.

30/a. Kuleyb, bu hadiste ellerin kaldırılmasını ezberlememiş olmakla beraber, 'Ubeydullah'ın (no: 27'deki) rivayeti daha **sahihtir** ve 'Ubeydullah'ın bu hadisi (ellerin kaldırılmasına dair) şahittir.

٣٠\ب- فإذا روى رجلان عن مُحَدِّثٍ قال أحدهما: رأيته فَعَلَ، وقال الآخر: لم أره فعل، فالذي قال قد رأيته فَعَلَ فهو شاهد، والذي قال: لم يفعل فليس هو بشاهد لأنه لم يحفظ

Yine Beyhakî bunun bir benzerini *el-Ma'rife* (1/219)'da söylemektedir.

İmâm Ahmed b. Hanbel, *el-'İlel* (1/118)'de; bu hadisi, en-Nehşelî'den, 'Âsım'dan başka kimsenin rivayet etmediğini söylemiştir.

İmâm Zeyla'î, kitabı *Nasbu'r-Râye*, (1/412)'de 'Alî ﷺ'nun ellerini kaldırdığını, Ebû Dâvud, Tirmizî, İbn Mâce ve Nesâ'î'nin rivayet ettiğini söylemiştir. Yine sayfa (413)'te İbn Dakîk el-'Îd'in Dârimî'nin 'Alî ﷺ'nun ellerini kaldırmadığına dair hadisi için 'zayıf' dediğini nakletmiştir.

İbn Seyyiddin Nâs da Tirmizî'ye yaptığı şerhte şöyle demiştir:

> 'Buhârî, 'Alî ﷺ hadisini zayıflamaktadır ve Sufyân es-Sevrî'nin **zayıf** dediğini nakletmektedir. Rasûlüllâh ﷺ'in rükûa giderken, rükûdan kalkarken ve ikinci rekattan kalkarken ellerini kaldırdığı, 'Alî ﷺ'dan merfu olarak rivayet edildiği **sahihtir**.'

الفعل.

30/b. Eğer bir hadisçiden iki kişi rivayet ederler ve onlardan biri:

'Onu yaparken gördüm' diğeri de:

'Onu yaparken görmedim' derse, o zaman 'onu yaparken gördüm' diyenin ki şahit (delil) olandır. 'Yapmadı' diyenin sözü ise şahit değildir. Çünkü o fiili ezberleyememiştir.

٣١- وهكذا قال عبد الله بن الزبير لشاهدين شهدا أن لفلان على فلان ألف درهم بإقراره، وشهد آخران أنه لم يقر بشيء، فإنه يقضي بقول الشاهدين اللذين شهدا بإقراره ويسقط ما سواه. وكذلك قال بلال: رأيت النبي ﷺ صلّى في الكعبة، وقال الفضل بن عباس: لم يصَلِّ، فأخذ الناس بقول بلال، لأنه شاهد ولم يلتفتوا إلى قول مَنْ قال: لم يصلِّ حين لم يَحْفَظ.

31. 'Abdullâh b. ez-Zubeyr'in; falanın filana bin dirhem verdiğini ikrar ettiğine şahitlik eden iki kişi ile böyle bir şeyi ikrar etmediğine şahitlik eden diğer iki şahit hakkında ikrara şahitlik eden iki şahide göre hüküm verip, diğerlerini iptal etmesi de böyledir. Yine Bilal ﷺ'nun:

'Nebî ﷺ'in Kâbe'de namaz kıldığını gördüm' demesi ile el-Fadl b. 'Abbâs ﷺ'nun:

'(Kâbe'de) Namaz kılmadı' demesi hususunda insanların Bilal ﷺ'nun sözünü kabul etmeleri de böyledir. Zira o şahit olandır. Ezberleyemediği için:

'Namaz kılmadı' diyenin sözüne itibar etmemişlerdir.

٣٢- وقال عبدالرحمن بن مهدي: ذكرتُ للثوريِّ حديث النهشلي عن عاصم بن كليب فأنكره.

32. Ve 'Abdurrahmân b. Mehdî şöyle dedi:

'en-Nehşelî'nin 'Âsım b. Kuleyb'den rivayet ettiği hadisi es-Sevrî'ye anlattım, o hadisi kabul etmedi.'

٣٣- حدّثنا عبد الله بن يوسف أنبأنا مالك عن ابن شهابٍ عن سالم بن عبد الله عن أبيه أن رسول الله ﷺ كان يرفع يديه حذو منكبيه إذا افتتح الصلاة وإذا كبَّر للركوع، وإذا رفع رأسه من الركوع رفعهما كذلك، وكان لا يفعل ذلك في السجود.

33. Bize 'Abdullah b. Yûsuf bildirdi. Bize Mâlik, İbn Şihâb'dan, o da Sâlim b. 'Abdullah'tan o da babası ('Abdullah b. 'Umer ﷺ)dan bize bildirdi:

'Rasûlüllâh ﷺ namaza başladığında ve rükû için tekbir getirdiğinde ellerini omuzları hizasında kaldırırdı. Başını rükûdan kaldırdığında aynı şekilde ellerini

kaldırırdı. Secdelerde ise bunu yapmazdı.'

٣٤- أخبرنا أيوب بن سليمان حدثنا أبو بكر بن أبي أُويس عن سليمان بن بلال عن العلاء أنه سمع سالم بن عبد الله أنَّ أباه كان إذا رفع رأسه من السجود، فأراد أن يقوم رفع يديه.

34. Bize Eyyûb b. Süleymân haber verdi. Bize Ebû Bekr b. Ebî Uveys, Süleymân b. Bilâl'dan o da el-'Alâ'dan bildirdi:

'Muhakkak ki o, Sâlim b. 'Abdullah'ı işitti. O'nun babası ('Abdullah b. 'Umer ﷺ) secdelerden başını kaldırırken ve kalkmak istediğinde ellerini kaldırırdı.'[17]

٣٥- حدّثنا عبد الله بن صالح حدثنا الليث أخبرني نافع أن عبد الله بن عمر كان إذا استقبل الصلاة رفع يديه وإذا ركع وإذا رفع رأسه من الركوع، وإذا قام من السجدتين كبر ورفع يديه.

35. Bize 'Abdullah b. Sâlih bildirdi. Bize el-Leys bildirdi. Bana Nâfi' haber verdi ki:

'Muhakkak ki 'Abdullah b. 'Umer ﷺ namaza yöneldiğinde ellerini kaldırırdı. Rükû ettiğinde, rükû-

[17] Elbânî, *Temâmu'l-Minne fi Ta'lîkâtu 'alâ Fıkhu's-Sunne* (sy. 172-173)'de 'Buhârî'nin *Sahîh*'indeki şartı üzere senedi sahihtir' demiştir.

dan başını kaldırdığında ve iki secdeden kalktığında tekbir getirir ve ellerini kaldırırdı.'

٣٦- حدثنا الحميدي أنبأنا الوليد بن مسلم قال: سمعت زيد بن واقد، يحدث عن نافع أن ابن عمر كان إذا رأى رجلاً لا يرفع يديه إذا ركع وإذا رفع رماه بالحصى.

36. Bize el-Humeydî bildirdi. Bize el-Velîd b. Muslim bildirdi. Dedi ki:

'Zeyd b. Vâkıd'ı işittim. Nâfi''den rivayet ediyordu. Muhakkak ki İbn 'Umer ﷺ bir adamı, rükû ederken ve rükûdan kalkarken ellerini kaldırmadığını gördüğü zaman; onu taşlardı.'[18]

---

[18] -Bize Humeydî tahdîs etti. Dedi ki: Bize Velîd b. Muslim tahdîs etti. Dedi ki: Zeyd b. Vâkıd'i Nâfi''den şöyle tahdîs ederken işittim:

(أَنَّ عَبْدَ اللهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ إِذَا أَبْصَرَ رَجُلاً يُصَلِّى لاَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ كُلَّمَا خَفَضَ وَرَفَعَ حَصَبَهُ حَتَّى يَرْفَعُ يَدَيْهِ.)

'İbn 'Umer her eğiliş ve kalkışta ellerini kaldırmadan namaz kılan birini gördüğü zaman ellerini kaldırana kadar onu taşlardı.' Bu rivayeti Humeydî (644) ve Dârekutnî (1/289 no: 1128)'de rivayet etmiştir. Ahmed b. Fâris es-Selûm, **senedi sahih** demiştir. Bkz. Hâkim, *Ma'rifetu 'Ulûmi'l-Hadis* (sy. 583/no: 548'in rivayetin tahkikinde. *Dâru İbn Hazm*)

Benzerleri için bkz. el-Humeydî, *Musned* (2/277); İbn 'Abdilberr, *et-Temhîd* (9/224); 'Abdullah b. İmâm Ahmed, *el-Mesâ'il* (sy 80); Dârekutnî (1/289); Hâkim, *Ma'rifetu 'Ulûmi'l-Hadis* (sy. 583/no: 548 *Dâru İbn Hazm*); İbnu'l-Cevzî, *Menâkıbu'l-İmâmi Ahmed* (sy. 83) ve es-Sehmî, *Târîhu Curcân* (sy. 433).

٣٧- قال البخاري: ويُروى عن أبي بكر بن عياش عن حُصين عن مجاهد أنه لم ير ابن عمر رفع يديه إلا في التكبيرة الأولى، وروى عنه أهل العلم أنه لم يحفظ من ابن عمر إلا أن يكون ابن عمر سها كبعض ما يسهو الرجل في الصلاة في الشيء بعد الشيء كما أن عمر نسي القراءة، وكما أن أصحاب محمد ﷺ ربما يسهون في الصلاة فيسلمون في الركعتين والثلاث. ألا ترى أنَّ ابن عمر كان يرمي منْ لا يرفع يديه بالحصى، فكيف يترك ابن عمر شيئاً يأمر به غيره وقد رأى النبي ﷺ فعله؟!!.

37. Buhârî şöyle dedi: Ebû Bekr b. 'Ayyâş'tan rivayet edildiğine göre o, Husayn'dan o da Mucâhit'ten rivayet etti:

"'Muhakkak ki o, İbn 'Umer ﷺ'yu birinci tekbirden başka ellerini kaldırdığını görmedi.'[19] Yine ilim

[19] İbn Ebî Şeybe, *Musannef* (1/237); Tahâvî, (1/220); Beyhakî, *el-Ma'rife* (2/428). Beyhakî, *el-Ma'rife* (1/222)'de şöyle demektedir:

> "Buhârî, Ebû Bekir b. 'Ayyâş hadisini tenkit etmiştir ve başka âlimlerde tenkit etmiştir. Buhârî şöyle demiştir: Ebû Bekir b. 'Ayyâş hadisindeki Mücâhit'in sözüne itiraz edilmiştir. Şöyle ki Rebî' b. Sâlih: 'Mücâhit'i ellerini kaldırırken gördüm' demiştir. Leys de: 'Mücâhit ellerini kaldırıyordu. Sahih olan budur' demiştir. Sadaka ise; Mücâhit'in ellerin ilk tekbirde kaldırılacağını söylediği hadisteki ravilerden Ebû Bekir b. 'Ayyâş'ın hayatının sonunda hafızası değişmiştir demiştir. Rebî' ve Leys'in sözleri ile

ehli, onun İbn 'Umer ﷺ'dan ancak kişinin namazda bir şeyden sonra bir şeyi ancak yanılarak yapması türünden bir fiilini ezberlediğini rivayet etmişlerdir. Nitekim 'Umer ﷺ namazda kıraati unutmuştur. Yine Muhammed ﷺ'in ashabı bazen namazda yanılarak ikinci ve üçüncü rekatte selam vermişlerdir. İbn 'Umer ﷺ'nun namazda ellerini kaldırmayanı taşladığını görmüyor musun? İbn 'Umer ﷺ nasıl olur da başkalarına emrettiği ve Nebî ﷺ'i yaparken görmüş olduğu şeyi kendisi terk eder?!!

> Tavus, Sâlim, Nâfi' vd. sözleri delil olarak alınmaya daha önceliklidir ki onlar; İbn 'Umer ﷺ'yu rükûa giderken ve rükûdan kalkarken ellerini kaldırırken gordük' demişlerdir."

Yine Beyhakî şöyle demektedir:

> "Ebû Bekir b. 'Ayyâş çok önceleri Husayn'den, o da İbrahim en-Neha'î'den, o da İbn Mes'ûd ﷺ'dan diye mürsel ve mevkuf olarak şöyle rivayet ediyordu: 'İbn Mes'ûd ﷺ ilk tekbirde ellerini kaldırırdı sonra bir daha kaldırmazdı.' İşte Ebû Bekir b. 'Ayyâş'ın rivayet ettiği hadis budur. Diğer İbn 'Umer ﷺ hadisi yanlıştır. Çünkü İbn 'Umer ﷺ'nun arkadaşlarının ellerini kaldırma rivayetlerine terstir. Hâkim ise şöyle demiştir: 'Ebû Bekir b. 'Ayyâş'ın hafızası sonraları kötüleşmiş ve ters rivayetlerde bulunmuştur. Öyleyse bu zayıf hadisle nasıl olurda İbn 'Umer ﷺ'nun ellerini kaldırdığının nesh olduğunun iddiasında bulunulur veya terk ettiği söylenir. İbn 'Umer ﷺ'nun ellerini kaldırması bu fiilin sünnet olduğuna delildir."

Zeyla'î, *Nasbu'r-Râye* (1/409)'da Beyhakî'nin bu sözünü nakletmektedir.

٣٨- قال البخاري: قال يحيَى بن معين: حديثُ أبي بكر عن حُصين إنما هو توهم منه لا أصل له.

38. Buhârî şöyle dedi: Yahyâ b. Ma'în şöyle dedi:

'Ebû Bekr'in, Husayn'dan rivayet ettiği hadiste; muhakkak ki o, ondan yaptığı rivayetinde vehmetmiştir. Onun aslı da yoktur.'

٣٩- حدثنا محمد بن يوسف حدثنا عبد الأعلى بن مسهر حدّثنا عبد الله بن العلاء بن زبر حدثنا عمرو بن المهاجر قال: كان عبد الله بن عامر يسألني أن أستأذن له على عمر بن عبد العزيز، فأستأذنت له عليه فقال الذي جلد أخاه في أن يرفع يديه: إن كنا لنُؤَدَّبُ عليه ونحن غلمان بالمدينة. فلم يأذن له.

39. Bize Muhammed b. Yûsuf bildirdi. Bize 'Abdu'l-A'lâ b. Mushir bildirdi. Bize Abdullah b. el-'Alâ' b. Zubr bildirdi. Bize 'Amr b. el-Muhâcir bildirdi. Dedi ki:

'Abdullah b. 'Âmir, benden kendisine 'Umer b. 'Abdul'azîz'in yanına girmek için izin almamı isterdi. (Ben de bir gün) onun yanına girmesi için ona izin istedim. O'nun kardeşine elleri kaldırma hususunda sopa (celde) cezası veren dedi ki:

'Muhakkak ki bizler Medine'nin delikanlıları

iken (elleri kaldırmamaktan dolayı) tedip edilirdik. Dolayısıyla ona (girilmesi için) izin verilmedi."[20]

٤٠- قال البخاري: وكان زائدة لا يحدث إلا أهل السنة اقتداء بالسلف.

40. Buhârî şöyle dedi:

'Zâ'ide,[21] *Selef*'e uyarak, *Ehli Sünnet*'tin haricinde (kimseden) tahdîs etmezdi (hadis nakletmezdi).'

٤١- ولقد رحل قوم من أهل بلخ مرجئةً إلى محمد بن يوسف بالشام، فأراد محمد إخراجهم منها حتى تابوا من ذَلِك ورجَعُوا إلى السبيل والسنَّةِ.

41. Belh ehlinden *Murci'e* olan bir topluluk, Şam'da olan Muhammed b. Yûsuf'a[22] yolculuk ettiler (geldiler). Muhammed onların *Murci'e*likten tövbe edip doğru yola ve **Sünnet**'e dönmedikleri sürece yanından

---

[20] İbn 'Abdilberr, *et-Temhîd* (9/219)'da şöyle nakletmektedir:

"'....Umer b. 'Abdul'azîz dedi ki: 'Biz Medine'de bundan dolayı te'dip edilirdik. Yani namazda ellerini kaldırmadıkları zaman te'dip edilirlerdi.'"

[21] **Zâ'ide:** Asıl isıni, İbn Kudâme es-Sekâfî Ebû's-Salt el-Kufî'dir. *et-Takrîb*'de sika olduğu nakledilmektedir.

[22] **Muhammed b. Yûsuf:** Asıl ismi, İmâm Ebû Abdullah Muhammed b. Yûsuf b. Vâkıd b. 'Usmân ed-Dabî'dir. Buhârî'nin büyük hocalarından birisidir.

çıkarılmalarını istedi.

٤٢- ولقد رأينا غير واحد من أهل العلم يستتيبوا أهل الخلاف، فإن تابوا وإلا أخرجوهم من مجالسهم.

42. Bizler, ilim ehlinden birçok kimsenin (sünnetlere) muhalefet edenleri tövbeye çağırdıklarını gördük. Tevbe ederlerse ne âlâ. Tevbe etmezlerse meclislerinden onları çıkartırlardı.

٤٣- ولقد كلم عبدُ الله بن الزبير سليمانَ بن حرب وهو يومئذ قاضي مكة أن يحجر على بعض أهل الرأي، فحجر عليه سليمان فلم يكن يجترىء بمكة أن يفتي حتى خرج منها.

43. 'Abdullah b. ez-Zubeyr, o sırada Mekke kadısı olan Suleymân b. Harb'le ki o Mekke kadısı iken bazı rey ehlinden birine (fetva verme konusunda) mani olması için konuştu. Bunun üzerine Suleymân ona mani oldu. Suleymân oradan ayrılıncaya kadar o rey ehli şahıs, Mekke'de fetva vermeye cesaret edemedi.[23]

٤٤- حدثنا مالك بن إسماعيل حدّثنا شريكٌ عن ليث عن

[23] 'Abdullah b. ez-Zubeyr (el-Humeydî) ve Suleymân b. Harb; ikisi de Buhârî'nin hocalarındandır.

عطاء قال: رأيت ابن عباس وابن الزبير وأبا سعيد وجابرا يرفعون أيديهم إذا افتتحوا الصلاة، وإذا ركعوا.

44- Bize Mâlik b. İsmâ'il bildirdi. Bize Şerîk, Leys'ten o da 'Atâ' dan bildirdi. Dedi ki:

'İbn 'Abbâs ﷺ, İbnu'z-Zubeyr ﷺ, Ebû Sa'îd ﷺ ve Câbir ﷺ'yu gördüm. Namazı açtıklarında (iftitâh tekbirinde) ve rükû ettiklerinde ellerini kaldırıyorlardı.'[24]

---

[24] Bu eseri İbn Ebî Şeybe, (1/235)'te İbn 'Umer ﷺ'yu, Câbir ﷺ yerine zikrederek tahrîc etmiştir. Buhârî bu rivayeti ileride geleceği üzere farklı yoldan (no: 114)'te **'ve rükûdan başlarını kaldırdıklarında ellerini kaldırırlarken gördüm'** ziyadesiyle rivayet etmiştir. İbn 'Abbâs ﷺ, İbnu'z-Zubeyr ﷺ ve Câbir ﷺ'dan hem merfu hem mevkuf şöyle ziyadelikler nakledilmiştir:

(...عَنْ مَيْمُونَ الْمَكِّي: أَنَّهُ رَأَى عَبْدَ اللهِ بْنَ الزُّبَيْرِ وَصَلَّى بِهِمْ يُشِيرُ بِكَفَّيْهِ: حِينَ يَقُومُ، وَحِينَ يَرْكَعُ وَحِينَ يَسْجُدُ وَحِينَ يَنْهَضُ لِلقِيَامِ فَيَقُومُ فَيُشِيرُ بِيَدَيْهِ، فَانْطَلَقْتُ إِلَى بْنِ عَبَّاس فَقُلْتُ إِنِّي رَأَيْتُ بْنِ الزُّبَيْرِ صَلَّى صَلاَةً لَمْ أَرَ أَحَداً يُصَلِّيهاَ، فَوَصَفْتُ لَهُ هَذِهِ الْإِشَارَةَ، فَقَالَ: إِنْ أَحْبَبْتَ أَنْ تَنْظُرَ إِلَى صَلاَةِ رَسُول اللهِ ﷺ فَاقْتَد بِصَلاَةِ عَبْدِ اللهِ بنِ الزُّبَيْرِ.)

• ...Meymûn el-Mekkî'den: **"Onun 'Abdullah b. Zubeyr ﷺ'nun kendilerine namaz kıldırırken elleriyle işaret ettiğini gördüğünü bize tahdis etti. Namaza başladığında, rükû ettiğinde, secde ettiğinde ve kıyama kalkacağında da kalkarak elleriyle işaret ediyordu. Ve ben hemen İbn 'Abbâs ﷺ'nun yanına gittim ve ona dedim ki: 'Ben, İbn Zubeyr ﷺ bir namaz kıldı ki hiç kimseyi namaz kılarken yapar görmediğim şeyleri yaparken gördüm.' O yapmış olduğu işaretleri 'Abdullah b. 'Abbâs ﷺ'ya gösterdim. Bana: 'Eğer Rasûlüllâh ﷺ'in namazını görmek istiyorsan İbn Zubeyr ﷺ'nun namazına iktida et/uy' dedi."** Bu hadisi Ebû Dâvud, (1/739) ve Ahmed, (3/167 [1/255 no: 2308], Trc. c. 5. sy. 123, 494/1364); Taberânî, *Kebîr*, (11273)'de rivayet etmişlerdir. Rivâyet

için Ahmed Muhammed Şakir **hasen** demiştir. Elbânî, *Sahîhu Ebû Dâvud,* (739)'da **sahih** demiştir.

(...عبد الرزاق عن بن جريج قال: اخبرني حسن بن مسلم قال: سمعت طاووسا وهو يسأل عن رفع اليدين في الصلاة فقال: رأيت عبد الله و عبد الله و عبد الله يرفعون أيديهم في الصلاة لعبد الله بن عمرو عبد الله بن عباس وعبد الله بن زبير.)

• **İbn Cureyc'ten dedi ki: Hasan b. Muslim dedik ki: "Tâvûs'a namazda elleri kaldırma hakkında sorulurken şöyle dediğini işittim: "Abdullah, 'Abdullah ve 'Abdullah namazda ellerini kaldırıyorlardı. (Yani) 'Abdullah İbn 'Umer, 'Abdullah İbn 'Abbâs ve 'Abdullah İbn Zubeyr ﵃'u kastediyordu."** 'Abdurrezzâk (2/69 no: 2525) ve İbn Munzîr, *Evsat* (1338).

(...ثَنَا النَّضْرُ بْنُ كَثِيرٍ -يَعْنِي السعْدي- قَالَ: صَلَّى إِلَى جَنْبِي عَبْدُ اللهِ بْنِ طاوُس في مَسْجِدِ الْخَيْفِ فكَانَ إِذَا سَجَدَ السجدة الْأُوْلَى فَرَفَعَ رَأْسَهُ مِنْهَا رَفَعَ يَدَيْهِ تِلْقَاءَ وَجْهَهُ، فَأَنْكَرْتُ ذَلِكَ، فَقُلْتُ لِوُهَيْبِ بْنُ خَالِدٍ، فَقَالَ لَهُ وَهَيْبُ بْنُ خَالِدٍ: تَصْنَعُ شَيْئاً لَمْ أَرَ أَحَداً يَصْنَعُهُ؟ فَقَالَ بْنُ طاوُس رَأَيْتُ أَبِي يَصْنَعُهُ، وَقَالَ أَبِي رَأَيْتُ بْنَ عَبَّاس يَصْنَعُهُ وَلاَ أَعْلَمُ إِلاَّ أَنَّهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيّ ﷺ يَصْنَعُهُ.)

• ...Bize Nadir b. Kesîr -yani: es-Sa'dî- tahdîs etti. O şöyle dedi: **"Mina'da Hayf mescidinde 'Abdullah b. Tâvûs yanı başımda namaz kıldı. İlk secdeye gittiği vakit başını secdeden kaldırdığında ellerini de yüzü hizasında kaldırdı. Ben onun bu hareketinden hoşlanmadım ve bunu Vuheyb b. Hâlid'e söyledim: 'Ne oluyor ki bu adama hiç kimseyi yaparken görmediğim şeyleri yapıyor' dedim. Vuheyb b. Hâlid'de o na: 'Ne oluyor sana hiç kimseyi yaparken görmediğimiz hareketler yapıyorsun' dedi. 'Abdullah b. Tâvûs da: 'Ben babamı böyle yaparken gördüm ve babam da <u>İbn 'Abbâs</u> ﵄'yu böyle yaparken gördüğünü söyledi. O da (Yani İbn 'Abbâs ﵄): 'Rasûlüllâh ﷺ böyle yapardı' dediğinden başka bir şey bimiyorum dedi."** Bu hadisi Ebû Dâvud (1/740); Nesâ'î (2/1146); Ebû Ya'lâ (2643); İbn Hazm, *Muhallâ* (4/94); Dûlâbî, *el-Kunâ* (1/198)'de **sahih** senedle rivayet etmişlerdir. Elbânî, *Sahîhu Ebû Dâvud* (740)'ta **sahih** demiştir.

٤٥ - حدّثنا محمد بن الصلت حدثنا أبو شهاب عبد ربه عن محمد بن إسحاق عن عبدالرحمن الأعرج عن أبي هريرة أنه كان إذا كبر رفع يديه وإذا ركع وإذا رفع رأسه من الركوع.

45. Bize Muhammed b. es-Salt bildirdi. Bize Ebû Şihâb 'Abdurabbihi, Muhammed b. İshâk'tan o da 'Abdurrahmân el-A'rac'tan o da Ebû Hureyre ﷺ'dan

---

(...عَنْ بْنِ عَبَّاسٍ ﷺ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي كُلِّ رَكْعَةٍ، وَقَالَ الصَّالِحِيُّ: عِنْدَ كُلِّ تَكْبِيرَةٍ.)

• ...**İbn 'Abbâs** ﷺ'dan tahdîs etti. O dedi ki: "'Rasûlüllâh ﷺ ellerini her rekatta kaldırıyordu.' Bunun üzerine es-Sâlihi şöyle dedi: 'Her tekbir anında kaldırıyordu.'" Bu rivayeti Taberânî, (10774)'te rivayet etmiştir.

(...عَنْ ابنِ عَبَّاسٍ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ عِنْدَ كُلِّ تَكْبِيرَةٍ.)

• ...**İbn 'Abbâs** ﷺ'dan şöyle dedi: 'Rasûlüllâh ﷺ her tekbir anında ellerini kaldırırdı.' Hadisi İbn Mâce (3/no: 865)'te Taberânî, *Kebîr*, (10936)'da rivayet etmişlerdir. Elbânî, *Sahîhi İbn Mâce* (705)'te sahihtir demiştir.

(عَنِ الذَّيَّالِ بْنِ حَرْمَلَةَ قَالَ: سَأَلْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ الأَنْصَارِيَّ كَمْ كُنْتُمْ يَوْمَ الشَّجَرَةِ؟ قَالَ: كُنَّا أَلْفاً وَأَرْبَعَمِائَةٍ. قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي كُلِّ تَكْبِيرَةٍ مِنَ الصَّلاَةِ.)

• Zeylâl b. Harmele'den, dedi ki: "Câbir b. 'Abdullah el-Ensârî ﷺ'ya: '(Hudeybiye'de Rasûlüllâh ﷺ'e) ağacın (altında biat ettiğiniz) gün kaç kişiydiniz?' diye sordum. '1400 kişiydik.' Dedi ki: 'Rasûlüllâh ﷺ namazın her tekbirinde ellerini kaldırırdı.'" Ahmed b. Hanbel, *Musned* (3/310); Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâ'id* (2. c./101 [Trc. c. 3/no: 2583]); ve *Gâyetu'l-Maksad* (1/996); Buhârî, *Târîhu'l-Kebîr* (4/2/105); İbn Hacer, *İtrâfu'l-Musned* (1/12 no: 1435)'de rivayet etmişlerdir.

bildirdi:

'O, (namaza başlamak için) tekbir getirdiğinde ellerini kaldırırdı. Rükû ettiğinde ve rükûdan doğrulduğunda da ellerini kaldırırdı.'[25]

---

[25] İbn Ebî Şeybe, (1/235). Yine Ebû Hureyre ﷺ'dan, merfu olarak şu ziyade ile de nakledilmiştir:

﴿ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي الصلاَةِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ حِيْنَ يَفْتَتِحُ الصلاَةَ وَ حِيْنَ يَرْكَعُ وَحِيْنَ يَسْجُدُ [وَيَقُومُ مِنَ السجْدَتَيْنِ.]﴾

"'Rasûlüllâh ﷺ'i namazda, namaza başlarken, rükûa giderken ve secdeye giderken [ve iki secdeden kalkarken] ellerini omuzları hizasına kaldırdığını gördüm' dedi." Bu hadisi İbn Mâce, (860); Ahmed, (2/132 no: 6163); Dârekutnî, (1/295); Zehebî, *et-Tezkire,* (2/444); Hatîb, *Târîh,* (7/394); Temmâm, *Fevâ'id,* (2/244 no: 1641) ve İbn 'Asâkir, (5/460)'da rivayet etmişlerdir. Elbânî, *Sahîhi İbn Mâce,* (700)'de **sahih** demiştır. -Parantez arası ziyadelik İbn 'Asâkir ve Temmâm'a aittir.-

- Yine Ebû Hureyre ﷺ'dan, merfu olarak şöyle nakledilmiştir:

﴿ كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذاَ كَبَّرَ لِلصلاَةِ جَعَلَ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ وَإِذاَ رَكَعَ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ وَإِذاَ رَفَعَ لِلسجُود فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ وَإِذاَ قَامَ مِنَ الركْعَتَيْنِ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ.﴾

"'Rasûlüllâh ﷺ namaz(a başlamak) için tekbir aldığında ellerini omuzları hizasına kaldırırdı. Sonra rükû ederken de bunun aynısını yapardı. Ve secdeler için kalktığında da bunun aynısını yapardı. Sonra ikinci rekattan kalkarken de bunun aynısını yapardı' dedi." Bu hadisi Ebû Dâvud (no: 738)'de nakletmiştir. Hâfız İbn Hacer el-'Askalânî, *et-Telhîs* (1/219)'da: 'Ricali sahih ricâlidir' demiştir. İbn 'Abdilberr de *et-Temhîd* (/108)'de Ebû Dâvud'dan nakletmiştir. Elbânî ise buna zayıf demektedir.

- ...Ebû Bekr b. 'Adurrahmân el-Hâris'den tahdîs etti. Dedi ki:

﴿ كَانَ أَبو هَرَيْرَة يَصَلِّي بِناَ فِي مَسْجِدِ رَسوُلِ اللهِ ﷺ، فكان يرفع يديه إذا افتتح الصلاَة، وإذا ركع، وإذا رَفَعَ رأسه من الركوع، وكان يرفع يديه إذا سجد، وكان

٤٦- حدّثنا مسدد حدثنا عبد الواحد بن زياد عن عاصم

يرفع يديه إذا نهض من الركعتين، فإذا سلم التفت إلينا، وقال: إني اشبهكم صلاة بالنبي ﷺ.)

"Ebû Hureyre ﷺ, Rasûlüllâh ﷺ'in mescidinde bize namaz kıldırıyordu. Namazın başlangıcında, rükû edeceğinde, rükûdan başını kaldırdığında ellerini kaldırıyordu. Secde edeceğinde de ellerini kaldırıyordu ve iki rekattan kalktığında da ellerini kaldırıyordu. Selâm verdi ve bize doğru döndü. Sonra şöyle dedi: 'Muhakkak ki sizin içinizden namazı en çok Rasûlüllâh ﷺ'e benzeyeniz benim.'" Bu hadisi Ebû Hâtim, *el-'Ilel* (1/1107 no: 291); Dârekutnî, *el-'Ilel* (no: 1763) ve Şevkânî, *Neylu'l-Evtâr* (3/288 diğer baskı: [1/192]; [2/212]). Darekutnî'nin *'Ilel*'inden naklediyor. Lakin Darekutnî'nin *'Ilel*'inde farklı bir isnad ile aşağıdaki rivayetten sonra zikrediliyor.

-...Ebû Hureyre ﷺ'dan:

(أَنَّهُ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي كُلِّ تَكْبِيرَةٍ، وَيَقُولُ: لَوْ قُطِعَتْ يَدِي لَرَفَعْتُ ذِرَاعِي، وَلَوْ قُطِعَتْ ذِرَاعِي لَرَفَعْتُ عَضُدِي.)

"O (namazda) her tekbirde ellerini kaldırıyordu ve şöyle diyordu: 'Eğer ellerim kesilecek olsa muhakkak kollarımı kaldırırım. Eğer ki kollarım kesilecek olsa muhakkak pazularımı kaldırırım.'"

Dârekutnî, *el-'Ilel* (9/282 no: 1763).

-...Ebû Hureyre ﷺ'dan nakletti:

(أَنَّهُ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي كُلِّ خَفْضٍ وَرَفْعٍ، يَقُولُ: أَنَا أَشْبَهُكُمْ صَلاةً بِرَسُولِ ﷺ.)

"Muhakkak ki o (Ebû Hureyre ﷺ) her eğilme ve kalkma da ellerini kaldırırdı ve şöyle diyordu: 'Ben namaz kılma yönünden sizin en çok Rasûlüllâh ﷺ'e benzeyenizim.'"

Dârekutnî, *el-'Ilel* (9/282 no: 1763); Zeylaî', *Nasbu'r-Raye* (1/414 Darekutnî'den) ve Şevkânî, *Neylu'l-Evtâr* (3/288 [4/317 *Dâru İbn Cevzî*]).

الأحول قال: رأيت أنس بن مالك ﷺ إذا افتتح الصلاة كبر ورفع يديه ويرفع كلما ركع ورفع رأسه من الركوع.

46. Bize Musedded bildirdi. Bize Abdulvâhid b. Ziyâd, 'Âsım b. el-Ahvel'dan bildirdi. Dedi ki:

'Enes b. Mâlik ﷺ'yu gördüm. Namaza başlarken tekbir aldığında ellerini kaldırırdı. Her rükû ettiğinde ve rükûdan başını kaldırdığında da ellerini kaldırırdı.'[26]

٤٧ - حدّثنا مسدد حدثنا هشيم عن أبي حمزة قال: رأيت ابن عباس يرفع يديه حيث كبر وإذا رفع رأسه من الركوع.

47. Bize Musedded bildirdi. Bize Huşeym, Ebû Hamza'dan bildirdi. Dedi ki:

'İbn 'Abbâs ﷺ'yu her tekbir getirdiğinde ve rükûdan başını kaldırdığında da ellerini kaldırırken gördüm.'[27]

---

[26] Enes ﷺ'dan **merfu** olarak (no: 26)'da nakledilmiştir. Ayrıca **mevkuf** olarak kitapta (no: 177'de) şu ziyade nakledilmiştir: Yahya b. Ebî İshâk'tan: **'Enes ﷺ'nun iki secde arasında ellerini kaldırdığını haber verdi.'** Ayrıca İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, (1/271, no: 2811 [2795 *Dâru't-Tâc*])'da rivayet etmiştir. İbn Ebî Şeybe, *Musennaf*'ında *'İki secde arasında elleri kaldırma hakkında'* adıyla bab başlığı koymuştur.

[27] İbn 'Abbâs ﷺ'dan gelen merfu rivayet için no 44 ve farklı ziyadelik için bkz. no: 44'ün dipnotu.

٤٨- حدّثنا سليمانُ بن حرب حدّثنا يزيد بن إبراهيم عن قيس بن سعد عن عطاء قال: صليتُ مع أبي هريرة فكان يرفع إذا كبر وإذا ركع.

48. Bize Süleymân b. Harb bildirdi. Bize Yezîd b. İbrahim, Kays b. Sa'd'dan, o da 'Atâ''dan bildirdi: Dedi ki:

'Ebû Hureyre ile beraber namaz kıldım. Tekbir getireceğinde ve rükû ettiğinde (ellerini) kaldırıyordu.'[28]

٤٩- حدّثنا مسدد حدثنا خالد حدثنا حصين عن عمرو بن مرة قال: دخلتُ مسجد حضرموت فإذا علقمة بن وائل يحدث عن أبيه قال: كان النبي ﷺ يرفع يديه قبل الركوع وبعد.

49. Bize Musedded bildirdi. Bize Hâlid bildirdi. Bize Husayn, 'Amr b. Murra'dan bildirdi. Dedi ki: Hadramevt Mescidi'ne girdim. 'Alkame b. Vâ'il babasından bildiriyordu. Dedi ki:

'Nebî ﷺ rükûdan önce ve sonra ellerini kaldırıyordu.'[29]

[28] Farklı ziyadelik için bkz. no: 45'in dipnotu.

[29] Farklı ziyadelik için bkz. no: 28'in dipnotu.

٥٠- حدّثنا خطاب بن عثمان عن إسماعيل عن عبد ربه بن سليمان بن عمير قال: رأيت أم الدرداء ترفع يديها في الصلاة حذو منكبيها.

50. Bize Hattâb b. 'Usmân, İsmâ'îl'den, o da 'Abdurabbihi b. Süleymân b. 'Umeyr'den bildirdi. Dedi ki:

'Ummu'd-Derdâ' ﷺ'yı gördüm, namazda ellerini omuzları hizasına kadar kaldırıyordu.'

٥١- حدّثنا محمد بن مقاتل حدّثنا عبد الله بن المبارك أخبرنا إسماعيل حدثني عبد ربه بن سليمان بن عمير قال: رأيت أم الدرداء ترفع يديها في الصلاة حذو منكبيها حين تفتتح الصلاة وحين تركع، وإذا قال سمع الله لمن حمده رفعت يديها وقالت: ربنا ولك الحمد.

51. Bize Muhammed b. Mukâtil bildirdi. Bize Abdullah b. el-Mubârek bildirdi. Bize İsmail haber verdi. Bana Abdurabbihi b. Süleyman b. 'Umeyr bildirdi. Dedi ki:

"Ummu'd-Derdâ' ﷺ'yı namazda ellerini omuzları hizasına kadar kaldırıyordu. Namaza başladığı anda ve rükû ettiği anda ellerini omuzları hizasına kadar kaldırırdı. Ve:

'Semi'a'llâhu limen hamideh' dediğinde de ellerini kaldırdı. Sonra şöyle dedi:

'Rabbenâ ve leke'l-hamd.'"[30]

٥٢- قال البخاري: ونساء بعض أصحاب النبي ﷺ هُنَّ أَعْلَمُ من هؤلاء حين يرفعن أيديهن في الصلاة.

52. Buhârî dedi ki:

'Nebî ﷺ'in sahâbelerinin bazı kadınları; namazda ellerini kaldırdıkları zamanı bunlardan çok daha iyi biliyorlardı.'

٥٣- حدّثنا إسحاق بن إبراهيم الحنظلي حدثنا محمد بن فضيل عن عاصم بن كليب عن محارب بن دثار قال: رأيت ابن عمر يرفع يديه في الركوع فقلت له في ذلك؟ فقال: كان رسول الله ﷺ إذا قام من الركعتين كبر ورفع يديه.

53. Bize İshâk b. İbrahim el-Hanzalî bildirdi. Bize Muhammed b. Fudayl, 'Âsım b. Kuleyb'den, o da Muhârib b. Disâr'dan bildirdi. Dedi ki:

"İbn 'Umer ﷺ'yu rükûda ellerini kaldırırken gördüm. O'na bunu sordum. Dedi ki:

'Rasûlüllâh ﷺ iki rekattan kalkacağında tekbir getirdi ve ellerini kaldırdı.'"[31]

---

30 Buhârî, *Târîhu'l-Kebîr* (3: 378); İbn Ebî Şeybe (1/239); Nevevî, *Şerhu'l-Muhezzeb* (3/405); Ebû Zur'a İbn 'Irâkî, *Tarhu't-Tesrîb* (2/259).

31 ...Muhârib b. Disâr'dan, o dedi ki:

٥٤- حدّثنا مسلم بن إبراهيم حدثنا شعبة حدثنا عاصم بن كليب عن أبيه عن وائل بن حجر الحضرمي ﷺ أنه صلى مع النبي ﷺ فلما أن كبر رفع يديه، فلما أراد أن يركع رفع يديه.

54. **Bize Muslim b. İbrahim bildirdi. Bize Şu'be bildirdi. Bize 'Âsım b. Kuleyb, babasından, o da Vâ'il b. Hucr el-Hadramî ﷺ'dan bildirdi. O, Nebî ﷺ ile beraber namaz kıldı. Tekbir getirdiğinde ellerini kaldırırdı. Rükû etmek istediğinde de ellerini kaldırırdı.**[32]

٥٥- قال البخاريّ: ويُروى عن عمر بن الخطاب ﷺ عن النبي ﷺ.

(رَأَيْتُهُ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي الركُوعِ وَالسجُود، فَقُلْتُ لَهُ: ماَ هَذاَ؟ فقاَلَ: كاَنَ النَبِيُّ ﷺ إِذاَ قاَمَ مِنَ الركْعَتَيْنِ كَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ.)

"İbn 'Umer ﷺ'nun rükû ve secdelerde ellerini kaldırdığını gördüm. Bunun üzerine ona şöyle dedim: 'Bu nedir?' O da şöyle cevap verdi: 'Nebî ﷺ iki rekattan kalkarken tekbir getirir ve ellerini kaldırırdı.'" İbn Ebî Şeybe, *Musennâf* (1/235 no: 2454); Benzerini Ahmed (4/145)'te rivayet etmiştir.

(أَنَّهُ كاَنَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ كُلَّماَ رَكَعَ وَ كُلَّماَ رفَعَ، فَقُلْتُ: ماَ هَذاَ؟ فقاَلَ: كاَنَ رَسُولُ اللهِ ﷺ إِذاَ قاَمَ مِنَ الركْعَتَيْنِ كَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ.)

"...Muhârib b. Disâr'dan: 'İbn 'Umer ﷺ'nun her eğilmesinde ve her kalkmasında ellerini kaldırırdı.' Dedim ki: 'Bu nedir?' Bunun üzerine şöyle dedi: "Rasûlüllâh ﷺ iki rekattan kalkarken tekbir getirir ve ellerini kaldırırdı.'" Ebû Ya'lâ (5670 [5663]); İbn Hazm, *Muhallâ* (4/90) ve *Musnedi İbn 'Umer* (254 *Daru'l-Ma'rife*).

[32] Tahrîc ve farklı ziyadelik için bkz. no: 28'in dipnotu.

55. Buhârî dedi ki:

'Umer b.el-Hattâb ﷺ'dan, o da Nebî ﷺ'den olarak rivayet edilmiştir:

٥٦- وعن جابر بن عبد الله ﷺ عن النبي ﷺ.

56. Ve Câbir b. 'Abdullah ﷺ'dan, o da Nebî ﷺ'den (olarak) rivayet edilmiştir:[33]

٥٧- وعن أبي هريرة ﷺ عن النبي ﷺ.

57. Ve Ebû Hureyre ﷺ'dan, o da Nebî ﷺ'den (olarak):[34]

٥٨- وعن عبيد بن عمير عن أبيه ﷺ عن النبي ﷺ.

58. Ve 'Ubeyd[35] b. 'Umeyr ﷺ'dan, o da babasından, o da Nebî ﷺ'den (olarak):[36]

---

[33] Câbir ﷺ'dan mevkuf olarak gelen rivayet daha önce no: 44'de zikredildi. Yine merfu olarak da farklı ziyadelik için bkz. no: 44'in dipnotu.

[34] Ebû Hureyre ﷺ'dan gelen rivayet daha önce no: 45'de zikredildi. Farklı ziyadelik için bkz. no: 45'in dipnotu.

[35] [Asıl olarak ismi 'Ubeydullah'tır. Bkz. *et-Takrîb* (1/431) ve *et-Tehzîb* (5/308)]

[36] -...'Umeyr b. Habîb ﷺ'dan, şöyle dedi:

(كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ مَعَ كُلِّ تَكْبِيرَةٍ فِي الصلاَةِ الْمَكْتُوبَةِ.)

'Rasûlüllâh ﷺ farz namazdaki her tekbirle beraber ellerini de kaldırırdı.' Hadisi İbn Mâce (3/861); Taberânî, *Kebîr* (17/48 [11/439

٥٩- وعن ابن عباس ﷺ عن النبي ﷺ.

59. Ve İbn 'Abbâs ﷺ'dan, o da Nebî ﷺ'den (olarak):[37]

٦٠- وعن أبي موسى ﷺ عن النبي ﷺ أنه كان يرفع يديه عند الركوع وإذا رفع رأسه.

60. Ve Ebû Mûsâ ﷺ'dan, o da Nebî ﷺ'den; (rivayet olunur ki): Muhakkak ki Nebî ﷺ, rükû ettiğinde ve başını (rükûdan) kaldırırken ellerini kaldırırdı.

٦١- قال البخاري: وفيما ذكرنا كفايةٌ لمن يفهمه إن شاء الله

no: 13574]); Heysemî, *Zevâ'id* (2.c./101); (1/304); Ebû Nu'aym, *Ma'rifetu's-Sahâbe* (2/218 no: 4701) ve Hatîb, *Tarîh* (11/400); İbn Asâkir (18/154, 41/428); *Kenzu'l-'Ummâl* (22/650); Suyûtî, *Câmi'u'l-Ahâdis* (37/423 no: 40831); İbn Ebî 'Âsım, *el-Ahâdisi'l-Mesânî* (833); İbn Tulun, *el-Ahâdisi'l-Mait* (sy. 11 no: 1); İbn Kânî', *Mu'cemu's-Sahâbe* (k/120 b; no: 738); İbn Hacer, *el-İsâbe* (2/490)'da rivayet etmişlerdir. Elbânî, *Sahîhi İbn Mâce* (701)'de **sahih** demiştir.

-Yine şu lâfızla rivayet edilmiştir:...'Abdullah b. 'Ubeyd b. 'Umeyr'den, o da babasından, o da dedesi ﷺ'dan:

(أن النبي ﷺ كان يرْفَعُ يَدَيْهِ في كل خفض ورفع.)

'Nebî ﷺ'in ellerini her eğilip ve kalkmada kaldırdığını söyledi.' İbn Hibbân, *el-Mecrûhîn* (1/304); Cevzekânî, *el-Ebâtıl ve'l-Menâkîr* (*Kitâbu's-Salât* 7 bab/no: 396); İbn Tâhir, *el-Mevdu'ât* (sy. 15).

[37] İbn 'Abbâs ﷺ'dan gelen rivayet daha önce no: 44'te zikredildi. Farklı ziyadelik için bkz. no: 44'ün dipnotu.

تعالى.

61. Buhârî dedi ki:

'Buraya kadar her ne zikrettiysek Yüce Allah'ın izniyle anlayan için yeterlidir.'[38]

٦٢ - حدّثنا محمد بن مقاتل حدثنا عبد الله عن ابن جريج قراءةً قال: أخبرني الحسن بن مسلم أنه سمع طاوساً يُسأل عن رفع اليدين في الصلاة قال: رأيت عبد الله ﷺ وعبد الله ﷺ وعبد الله ﷺ يرفعون أيديهم لعبد الله بن عمر ﷺ وعبد الله بن عباس ﷺ وعبد الله بن الزبير ﷺ. قال طاؤس: في التكبير الأولى التي للاستفتاح باليدين أرفع مما سواهما بالتكبير.

قلت لعطاء: أَبَلَغَكُمْ أنَّ التكبيرةَ الأولى أرفع مما سواهما من التكبير؟ قال: لا.

62. Bize Muhammed b. Mukâtil bildirdi. Bize 'Abdullah, İbn Cureyc'den okuyarak (kıraat ile) bildirdi. Dedi ki:

"Bana el-Hasen b. Muslim haber verdi. O, Tavus'a, namazda elleri kaldırma hakkında sorulduğunu işitti. Dedi ki:

[38] Buhârî ﷺ sanki burada başka hadislere de işaret etmektedir. Nitekim dipnotlarda da bir çok ziyadelikleri naklettik.

"Abdullah'ı, 'Abdullah'ı ve 'Abdullah'ı ellerini kaldırırken gördüm. (Bunlar) 'Abdullah b. 'Umer ﷺ, 'Abdullah b. 'Abbâs ﷺ ve 'Abdullah b. ez-Zubeyr ﷺ'dur.' Tâvûs dedi ki:

'Namaza başlangıç için olan ilk tekbirde eller, diğer tekbirlere göre daha yükseğe kaldırılır.'

'Atâ''ya şöyle dedim:

'İlk tekbirde eller, diğer tekbirlere göre daha yükseğe kaldırılır sözü size ulaştı mı?' Dedi ki: 'Hayır.'"[39]

---

[39] Beyhakî, *Sunen* (/); Zeyla'î, *Nasbu'r-Râye* (1/417); *el-Kenz* (no: 4357, 4375). 'Abdurrezzâk'ın lâfzı şöyledir:

(عبد الرزاق عن ابن جريج قال: قلت لعطاءٍ: قد رأَيت تكبر بيدك حين تستفتح، وحين تركع، وحين ترفع رأْسك من السجدة الأُولى، ومن الأَخيرة، وحين تستوى من المثنى، قال: أَجل، قلت: بلغك أَن تكبير الإستفتاح باليدين أَكبر مما سواهما؟ قال: لا، قلت: يخلف باليدين الأُذنين؟ قال: لا، قال: قد بلغني ذلك عن عثمان أنه كان يخلف بيديه أُذنيه.)

"'Abdurrezzâk, İbn Cureyc'ten, o dedi ki: 'Atâ''ya şöyle dedim: 'Sen namaza başlarken, rukû ederken, başını birinci secdeden kaldırırken, diğer ikinci secdeden kaldırırken ve ikinci rekatten üçüncüye doğrulurken ellerini mi kaldırıyorsun?' Dedi ki: 'Evet.' Dedim ki: 'Namaza başlama tekbirinde ellerin daha sonraki tekbirlerden daha üstün olduğu sana ulaştı mı?' Dedi ki: 'Hayır.' Dedim ki: 'Eller kulakların arkasına mı kaldırılır?' Dedi ki: 'Hayır. Osmân'dan bana onun ellerini kulaklarının arkasına kaldırdığı ulaştı.'"

'Abdurrezzâk (no: 2527); *Kenzu'l-'Ummâl* (no: 4357) ve İbn Hazm, *Muhallâ* (4/92 *Mektebetu'l-Me'ârif*).

٦٣- قال البخاري: ولو تحقق حديث مجاهد أنه لم ير ابن عمر ﷺ يرفع يديه لكان حديث طاؤس وسالم [ونافع] ومحارب بن دثار وابن الزبير ﷺ حين رأوه أولى، لأن ابن عمر ﷺ رواه عن رسول الله ﷺ، فلم يكن يخالف الرسول الله ﷺ مع ما رواه أهل العلم من أهل مكة والمدينة واليمن والعراق [أنه كان] يرفع يديه.

63. Buhârî dedi ki:

"Mücâhit'in, İbn 'Umer ﷺ'nın ellerini kaldırmadığını gördüğüne dair rivayeti[40] araştırılacak olursa; Tavus, Sâlim, [Nâfi'], Muhârib b. Dısâr ve İbnu'z-Zubeyr ﷺ'in onu (İbn 'Umer ﷺ'yı) ellerini kaldırırken gördüklerine dair rivayetleri daha önceliklidir. Çünkü İbn 'Umer ﷺ onu Rasûlüllâh ﷺ'den rivayet etmiştir ve Mekke, Medine, Yemen ve Irak'lı ilim ehlinin, [onun] ellerini kaldırdığına dair rivayetlerine göre, İbn 'Umer ﷺ, Rasûlüllâh ﷺ'e muhalefet etmiş değildir.[41]

٦٤- حتّى لقد حدثني مسدد قال: حدثنا يزيد بن زريع عن سعيد عن قتادة عن الحسن قال: كان أصحاب النبي ﷺ كأنما أيديهم المراوح يرفعونها إذا ركعوا وإذا رفعوا رؤوسهم.

[40] Bkz. baha önceki geçen 37 no'lu hadisin dipnotu.

[41] Burada çalıştırılan: 'Sikanın ziyadesi makbuldür, görenin ki hüccettir, müspet menfiye mukaddemdir' kaidelerinin benzeri için bkz. no: 142

64. Hatta Musedded bana bildirdi. Dedi ki: Bize Yezîd b. Zurey', Sa'îd'den, o da Katâde'den, o da el-Hasen'den bildirdi. Dedi ki:

'Nebî ﷺ'in sahâbeleri rükû ettiklerinde ve rükudan başlarını kaldırdıklarında ellerini sanki bir pervane gibi kaldırırlardı.'[42]

٦٥- حدثنا موسى بن إسماعيل حدثنا أبو هلال عن حميد بن هلال قال: كان أصحاب النبي ﷺ إذا صلّوا كأن أيديهم حيال آذانهم المراوح.

65. Bize Mûsâ b. İsmâ'îl bildirdi. Bize Ebû Hilâl, Humeyd b. Hilâl'den bildirdi. Dedi ki:

'Nebî ﷺ'in sahâbelerin elleri namaz kılarlarken, sanki kulaklarının hizasında pervane gibiydi.'[43]

٦٦- قال البخاري: فلم يستثن الحسن وحميدُ بن هلال أحداً من أصحاب النبي ﷺ دون أحد.

66. Buhârî dedi ki:

'el-Hasan ve Humeyd b. Hilâl, Nebî ﷺ'in

[42] Beyhakî, *Sunen* (2/75), *el-Ma'rife* (2/417); İbn Ebî Şeybe, (1/230); İbn 'Abdilberr, *et-Temhîd* (9/217); İbn Hazm, *Muhallâ* (4/89); Zeyla'î, *Nasbu'r-Râye* (1/416) ve Hâfız İbn Hacer, *ed-Dirâye* (1/154).
[43] Hâfız İbn Hacer, *et-Telhîs* (1/220) ve Muhammed 'Âbid es-Sindî, *el-Mevâhibu'l-Latîfe* (1/263).

sahâbelerinden herhangi bir kişiyi istisna etmediler.'[44]

٦٧- حدّثنا محمد بن مقاتل أخبرنا عبد الله أخبرنا زائدة بن

---

[44] • Ebû Hâzım Seleme b. Dinâr el-A'rac, o dedi ki:

(أَدْرَكْتُ النَّاسَ كُلَّهُمْ يَرْفَعُ يَدَيْهِ عِنْدَ كُلِّ خَفْضٍ وَرَفْعٍ.)

'Öyle insanlara ulaştım ki onların hepsi her eğiliş ve kalkışlarında ellerini kaldırıyorlardı.' Hâfız İbn Hacer, *et-Telhîs* (1/220 [1/433] [3/272] -'...Ebû Seleme el-A'rac tarikinden...' diye İbn 'Asâkir'in *et-Târîh*'ine nispet etmiştir ve hakkında susmuştur-); el-'Aynî, *Şerhu Suneni Ebû Dâvud* (3/297); Hâfız Moğultay, *İkmâlu Tehzîbi'l-Kemâl* (6/9); Şevkânî, *Neylu'l-Evtâr* (2/188); Elbânî, *Aslu Sıfâtu Salât* (2/710) ve Muhammed 'Âbid es-Sindî, *el-Mevâhibu'l-Latîfe* (1/263).

• Temîm - el-Hasen b. Kaz'a - Nevfelî'lerin azatlısı; el-Hâris b. Ebî'z-Zubeyr - İsmâ'îl b. Kays - Ebû Hâzım'dan; o (Ebû Hâzım) dedi ki:

(رأيت سهل بن سعد الساعدي في ألف من أصحاب رسول الله ﷺ يرفع يديه في كل خفض ورفع.)

'Sehl b. Sa'd es-Sa'îdî ؓ'yu Rasûlüllâh ﷺ'in bin ashâbı arasında gördüm. Ellerini her iniş ve kalkışta kaldırıyordu.'
İbn Asakir (22/24) ve Ebû Sa'îd İbnu'l-A'rabî, *Mu'cem* (1223) rivayet etmiştir.

• Yine şöyle rivayet edilmiştir:

(عَنِ الذَّيَّالِ بْنِ حَرْمَلَةَ قَالَ: سَأَلْتُ جَابِرَ بْنَ عَبْدِ اللهِ الْأَنْصَارِيَّ كَمْ كُنْتُمْ يَوْمَ الشَّجَرَةِ؟ قَالَ:كُنَّا أَلْفاً وَأَرْبَعَمِائَةً. قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي كُلِّ تَكْبِيرَةٍ مِنَ الصلاة.)

Zeylâl b. Harmele'den, dedi ki: "Câbir b. 'Abdullah el-Ensârî ؓ'ya: '(Hudeybiye'de Rasûlüllâh ﷺ'e) ağacın (altında biat ettiğiniz) gün kaç kişiydiniz?' diye sordum. '1400 kişiydik.' Dedi ki: 'Rasûlüllâh ﷺ namazın her tekbirinde ellerini kaldırırdı.'"
Tahrici no: 44'in altında yapılmıştır.

قدامة حدثنا عاصم بن كُلَيْبٍ الجرمي حدثنا أبي أن وَائِلَ بن حجر ﷺ أخبره قال: قلت: لأنظرن إلى صلاة رسول الله ﷺ كيف يصلي؟ قال: فنظرتُ إليه فقام فكبر ورفع يديه، ثم لما أراد أن يركع رفع يديه مثلها، ثم رفع رأسه فرفع يديه مثلها، ثم جئتُ بعد ذَلك في زمان فيه برد عليهم جل الثياب تحرك أيديهم من تحت الثياب.

67. Bize Muhammed b. Mukâtil bildirdi. Bize 'Abdullah haber verdi. Bize Zâ'ide b. Kudâme haber verdi. Bize Âsîm b. Kuleyb el-Curmî bildirdi. Bize babam bildirdi. Vâ'il b. Hucr ona haber verdi. Dedi ki:

"'Rasûlüllâh ﷺ'in namazını nasıl kıldığına bir bakacağım' dedim. Dedi ki:

'Rasûlüllâh ﷺ'e baktım. Kalktı, tekbir getirdi ve ellerini kaldırdı. Sonra rükû etmek istediğinde ellerini bunun gibi kaldırıyordu. Sonra başını (rükûdan) kaldırdığında da ellerini bunun gibi kaldırıyordu. Bu izlenimimden daha sonra onlara soğuk bir gün zamanında geldiğimde üzerlerine bol elbise[45] giyinmiş (insanların) elleri elbiselerinin altından hareket ediyordu.'"[46]

---

[45] İmâm Ahmed'in *Musned*'inde gelen ziyadelikte (الْبَرَانِس) 'Bornozlar' lâfzı vardır. (الْبُرْنُس) Bornoz ise: Başlıklı giysi ve cübbedir. Bkz. İbnu'l-Esîr, *en-Nihâye* (1/122).

[46] Nesâ'î (2/126, 236); Ahmed (4/318); Ebû Dâvud (no: 727-728); Dârimî (1/255); İbnu'l-Cârûd, *el-Munteka* (208); İbn Hibbân (1860); Beyhakî, *el-Ma'rife* (2/408-409) ve Tahâvî (1/197). Elbânî, Ebû

٦٨- قال البخاري: ولم يستثن وائل ﷺ من أصحاب النبي ﷺ أحداً إذ صلوا مع النبي ﷺ أنه لم يرفع يديه.

68. Buhârî dedi ki:

'Vâ'il (b. Hucr ﷺ), Nebî ﷺ'in ashâbından hiçbirini, Nebî ﷺ ile beraber namaz kılarlarken ellerini kaldırmıyor diye istisna etmemiştir.'[47]

٦٩- قال البخاري :ويُرْوَى عن سفيان عن عاصم بن كليب عن عبدالرحمن بن الأسود عن علقمة قال: قال ابن مسعود ﷺ: ألا أُصلي بكم صلاة رسول الله ﷺ؟ فصلى ولم يرفع يديه إلا مرة.

69. Buhârî dedi ki:

"Sufyân'dan, o da Âsîm b. Kuleyb'den, o da Abdurrahmân b. el-Esved'den, o da 'Alkâme'den rivayet olundu. O şöyle dedi: İbn Mes'ûd ﷺ dedi ki:

'Dikkat edin! Rasûlüllâh ﷺ'in namazını size kıldırayım mı?' Sonra namaz kıldı ve bir defa hariç elleri-

Dâvud'daki rivayetler için sahihtir demiştir. Ayrıca Vâ'il b. Hucr ﷺ'dan gelen ziyadelikler için bkz. no: 28'in dipnotu.

[47] Yani Rasûlüllâh ﷺ ile beraber namaz kılan bütün sahâbeler, Rasûlüllâh ﷺ'in namazda ellerini kaldırdığını haber vermiştir. Bunlardan bir tanesi bile müstesna değildir. Bunların içerisine İbn Mes'ûd ﷺ ve Berâ' b. 'Âzib ﷺ ve diğerleri de girmektedir. Bunun aksine dair rivayetler ise zayıftır.

ni kaldırmadı."[48]

---

[48] İbn Ebî Şeybe (1/236); Ahmed, *Musned* (4211), *el-'İlel* (1/116); Nesâ'î (2/182, 195); Ebû Dâvud (748); Tirmizî (1/220 [Trc. 257]); Tahâvî (1/224); Beyhakî (2/78). Hadisin bazı lâfzı (ولم يرفع يديه إلا مرة) 'bir defa hariç ellerini kaldırmadı' bazı lâfız ise (ثم لم يعد) 'sonra tekrar (ellerini) kaldırmadı' şeklindedir.

İbn Ebî Hâtim, *'İlelu'l-Hadîs* (1/96)'da şöyle demektedir:

> "Sufyân es-Sevrî, 'Âsîm b. Kuleyb'ten, o da 'Abdurrahmân b. el-Esved'den, o da 'Alkâme'den, o da 'Abdullah (İbn Mes'ûd ﷺ)'un Nebî ﷺ'den dedi: Tekbir aldı ve ellerini kaldırdı. Sonra 'sonra tekrar (ellerini) kaldırmadı' diye gelen hadisi sordum. Babam şöyle dedi: 'Bu hatadır.'"

Zeyla'î'nin *Nasbu'r-Râye* (1/395)'de anlattığı gibi İmâm Mervezî, Dârekutnî, *el-'İlel* (1/346) ve İbn Kattan bu ziyadelik için hata demektedirler.

Ebû Dâvud, *Kitâbu's-Salât* (748)'de şöyle demektedir:

> 'Bu hadis uzun bir hadisten kısaltılmadır. Bu lâfzıyla ise sahih değildir.'

İbn Hibbân, *Sahîh*'inin Namaz bölümünde şöyle demektedir:

> 'Bu haber Kûfe halkından rivayet edilen namazda rükûa giderken ve rükûdan kalkarken ellerin kaldırılmayacağı-na dair en kuvvetli delilidir. Hakikatte ise bu delil olarak alınacak en zayıf şeydir. Çünkü kendisini iptal eden bir çok illetleri vardır.'

İbn Hacer'in *et-Telhîs* (1/222) ve *et-Tehzîb* (5/56)'da böyle geçmektedir.

İbn 'Abdilberr, *et-Temhîd* (2/219)'da şöyle demektedir:

> 'İbn Mes'ûd ﷺ hadisine gelince; 'Âsîm b. Kuleyb, o da 'Abdurrahmân b. el-Esved'den, o da Alkâme'den, o da Abdullah İbn Mes'ûd ﷺ'dan rivayet ettiği haberde teferrüd etmiştir (tek başına kalmıştır). Onda

٧٠- وقال أحمد بن حنبل عن يحيى بن آدم: نظرت في كتاب عبد الله بن إدريس عن عاصم بن كليب ليس فيه: ثم لم يعد.

70. Ve Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Âdem'den dedi ki:

'Abdullah b. İdrîs'in Âsîm b. Kuleyb'den, olan kitabına baktım. Orada:

'Sonra tekrar (ellerini) kaldırmadı' lâfzı yoktu.[49]

٧١- فهذا أصح لأن الكتاب أحفظ عند أهل العلم، لأن

ızdırap vardır. Tek başına kaldığından dolayı onunla delil getirilmez.'

Tirmizî, *Sunen* (c. 1/no: 256)'da şöyle nakletmiştir:

"'Abdullah İbnu'l-Mubârek, ez-Zuhrî'nin, Sâlim'den o da babasından ('Abdullah b. Umer ﷺ) rivayet ettiği hadisi zikrederek şöyle dedi: 'Ellerini kaldıran kişinin hadisi sabittir. Ve İbn Mes'ûd ﷺ'nun Rasûlullâh ﷺ yalnız birinci defasında (yani namazın başında) ellerin kaldırırdı hadisi ise sabit değildir.' 'Abdullah İbnu'l-Mubârek'ın bu sözünü Ahmed b. 'Abde el-Amulî, Vehb b. Zem'a'dan, o da Sufyân b. 'Abdulmelik'ten, o da 'Abdullah İbnu'l-Mubârek'ten şeklinde bize iletmiştir."

[49] Bkz. Ahmed, *Kitâbu'l-'İlel ve Ma'rifeti'r-Ricâl* (1/116-117); Abdullah b. Ahmed, *Mesâ'ilu İmâm Ahmed* (sy. 71).

الرجل ربما حدث بشيء ثم يرجع إلى الكتاب فيكون كما في الكتاب.

71. Nitekim bu en sahih olanıdır. Çünkü kitap (yazılı olan), ilim ehli katında daha çok korunmuş demektir. Çünkü kişi bir şey rivayet eder, sonra kitaba müracaat eder ve rivayetinin kitaptaki gibi olduğunu görür.

٧٢- حدثنا الحسن بن الربيع حدثنا ابن إدريس عن عاصم بن كليب عن عبد الرحمن بن الأسود حدثنا علقمة أن عبد الله ﷺ قال: عَلَّمنا رسولُ الله ﷺ الصلاة فقام فكبر ورفع يديه ثم ركع فطبق يديه جعلهما بين ركبتيه، فبلغ ذلك سعداً ﷺ فقال: صدق أخي، قد كنا نفعل ذلك في أول الإسلام، ثم أُمرنا بِهَذا.

72. Bize el-Hasen b. er-Rebî' bildirdi. Bize İbn İdrîs, 'Âsîm b. Kuleyb'den, o da Abdurrahmân b. el-Esved'den bildirdi. Bize 'Alkâme, 'Abdullah (İbn Mes'ûd) ﷺ'nun şöyle dediğini bildirdi:

"Rasûlüllâh ﷺ bize namazını öğretti. Şöyle ki kalktı sonra tekbir getirdi ve ellerini kaldırdı. Sonra rükû etti ve ellerini, parmaklarını birbirine yapıştırarak iki dizinin arasına yerleştirdi. Bu olay Sa'd (b. Ebî Vakkâs) ﷺ'ya ulaştı ve dedi ki:

'Kardeşim doğru yaptı. Biz bunu İslâm'ın ilk

zamanlarında yapardık. Sonra bununla emrolunduk.'"[50]

٧٣- قال البخاري: وهَذا المحفوظ عند أهل النظر من حديث عبد الله بن مسعود ﷺ.

73. Buhârî dedi ki:

'Ve bu, ehli nazar/hadis rivayetlerinin ehli katında 'Abdullah İbn Mes'ûd ﷺ hadisi olarak mahfuzdur (korunmuştur).'

٧٤- حدّثنا الحميديْ حدثنا سفيان عن يزيد بن أبي الزناد ههنا عن ابن أبي ليلى عن البراء ﷺ أن النبي ﷺ كان يرفع يديه إذا كبر.

قال سفيان: لما كبر الشيخ لَقَّنوه: ‹ ثم لم يعد.› [فقال: ثم لم يعد].

74. Bize el-Humeydî bildirdi. Bize Sufyân, Yezîd b. Ebî'z-Ziyâd'dan bildirdi. İşte burada o da İbn Ebî Leyla'dan, o da el-Berâ' ﷺ'dan, 'Nebî ﷺ'in tekbir

[50] Ahmed, *Musned* (1/418), *Kitâbu'l-'İlel ve Ma'rifeti'r-Ricâl* (1/117); İbn Ebî Şeybe (1/246); Ebû Dâvud (747); Nesâ'î (2/184); İbn Huzeyme (1/301); İbnu'l-Cârûd (196); Dârekutnî (1/339); Beyhakî (2/78). Elbânî, *Sahîhi Ebû Dâvud*'da **sahih** demiştir.

getirdiğinde ellerini kaldırdığını' bildirdi.[51]

---

[51] Humeydî, *Musned* (2/316); Beyhakî (2/76); 'Abdurrezzâk (2/sy. 71 no: 2531); Ebû Dâvud (750); Tahâvî (1/224) nakletmişlerdir. Fakat senedde geçen Yezîd b. Ebî Ziyâd'dan dolayı hadis zayıftır.

İbn 'Abdilberr, *Temhîd* (9/220)'de dedi ki:

> 'Namazda birinci tekbirden başka ellerini kaldırmadı sözünü kim söylerse bu, ehli hadisin hepsinin katında hatadır.'

Ebû Dâvud, *Sunen* (no: 750)'da bu hadisin ardından şöyle demiştir:

> "Sufyân, Şerik'in (geçen) hadisi gibi Yezîd'den rivayet etti. Ama: 'Sonra tekrar (ellerini) kaldırmadı' cümlesini söylemedi. Sufyân şöyle dedi: 'Bize henüz Kûfe'de 'Sonra tekrar (ellerini) kaldırmadı' dedi. Hadisi Hâşim ve Halid b. İdris, Yezîd'den rivayet ettiler. 'Sonra tekrar (ellerini) kaldırmadı' cümlesini söylemediler."

İbn Kayyım el-Cevziyye, *el-Menâru'l-Munîf fi's-Sahîh ve'd-Da'îf* (Trc. sy.125, *Cantaş Yay.* sy. 336-336, *Karınca Yay.*) adlı kitabında şöyle demektedir:

> "İmam Şâfi'î der ki: 'Alimlerden birisi (seneddeki) Yezîd b. Ebî Ziyâd'a bu hadis sebebiyle ağır laflar söyleyerek yanıldığını söyledi.' İmam Ahmed b. Hanbel der ki: 'Bu hadis vâhî (hiçbir değeri olmayan çürük, zayıf) bir hadistir.' Yahya b. Ma'în der ki: 'Hadisin ravisi olan Yezîd b. Ebî Ziyâd hadiste zayıftır.' İbn Adiy der ki: 'Hadisin ravisi olan Yezîd b. Ebî Ziyâd kuvvetli derecede birisi değildir.' Hadis ehlinin cumhuru bu hadisi zayıf kabul edip, sahih değildir demişlerdir."

Yine İbn Kayyım el-Cevziyye, *Zâdu'l-Me'âd* (Trc. sy.204, *İklim Yay.*) adlı kitabında şöyle demektedir:

Sufyân dedi ki:

'Şeyh yaşlandığı zaman ona: 'Sonra bunu yapmadı' sözünü telkin ettiler. [O da: 'Sonra bunu yapmadı' dedi].

٧٥- قال البخاري: وكذلك روى الحفاظ من سمع من يزيد بن أبي زياد قديماً منهم الثوري وشعبة وزهير ليس فيه: ‹ ثم لم يعد.›

75. Buhârî dedi ki:

Ve yine Yezîd b. Ebî Ziyâd'dan eskiden dinleyen, aralarında es-Sevrî, Şu'be ve Zuheyr gibi hafızlar bu hadisi rivayet ederlerken:

'Sonra bunu yapmadı' kısmını zikretmediler.

٧٦- حدّثنا محمد بن يوسف حدثنا سفيان عن يزيد بن أبي

"Berâ ﷺ'nun naklettiği hadisteki: 'Sonra tekrar (ellerini) kaldırmadı' cümlesi sahih senedle nakledilmemiş olup Yezîd b. Ebî Ziyâd'ın hadise kendisinin kattığı ilavedir."

Muhammed Nâsiruddîn Elbânî Bkz. Elbânî, *Da'îfu Ebû Dâvud*'da bu hadise zayıftır demiştir.

Abdulkadîr Arnâ'ût ve Şu'ayb Arnâ'ût, İbn Kayyım el-Cevziyye'nin *Zâdu'l-Me'âd* adlı kitabının tahkîkinde (Trc. sy.204, [41. dp.] İklim Yay.) 'senedde geçen Yezîd b. Ebî Ziyâd'dan dolayı hadis zayıftır' demişlerdir.

زياد عن ابن أبي ليلى عن البراء ﷺ قال: كان النبي ﷺ يرفع يديه إذا كبر حذو أذنيه.

76. Bize Muhammed b. Yûsuf bildirdi. Bize Sufyân, Yezîd b. Ebî Ziyâd'dan, o da İbn Ebî Leyla'dan, o da el-Berâ' ﷺ'dan bildirdi. Dedi ki:

'Nebî ﷺ tekbir getirdiğinde ellerini kulakları hizasına kadar kaldırırdı.'[52]

٧٧- قال البخاري: وروى وكيع عن ابن أبي ليلى عن أخيه عيسى والحكم بن عتيبة عن ابن أبي ليلى عن البراء ﷺ قال: رأيت النبي ﷺ يرفع يديه إذا كبر ثم لم يرفع.

77. Buhârî dedi ki:

"Vekî', İbn Ebî Leyla'dan, o da kardeşi 'Îsâ ve el-Hakem b. Uteybe'den, o da İbn Ebî Leyla'dan, o da el-Berâ' ﷺ'dan şeklinde rivayet edildi. Dedi ki:

'Nebî ﷺ'i (iftitâh tekbiri için) tekbir aldığında ellerini kaldırdığını gördüm. Sonra (ellerini) kaldırmadı.'"[53]

---

[52] Çok az farklılıkla bkz. 'Abdurrezzâk (2/70); Ahmed, *Musned* (4/304), Dârekutnî (1/293); Tahâvî (/).

[53] İbn Ebî Şeybe (1/236); Tahâvî (1/224); Ebû Dâvud (752). Ebû Dâvud: 'Bu hadis **sahih değildir**' demiştir. Muhammed Nâsiruddîn Elbânî Bkz. Elbânî, *Da'îfu Ebû Dâvud*'da bu hadise zayıftır demiştir.

٧٨- قال البخاري: وإنما روى ابن أبي ليلى هَذا من حفظه، فأما منْ حَدَّثَ عن ابن أبي ليلى من كتابه فإنما حدث عن ابن أبي ليلى عن يزيد، فرجع الحديث إلى تلقين يزيد، والمحفوظ ما روى عنه الثوري وشعبة وابن عيينة قديماً.

78. Buhârî dedi ki:

'İbn Ebî Leylâ bunu ancak ezberinden rivayet etmiştir. Fakat İbn Ebî Leylâ'nın kitabından rivayet edene gelince; ancak İbn Ebî Leylâ'dan, o da Yezîd'den rivayet etmiştir. Hadis, Yezîd'in telkin kabul etmesi etrafında döner. Mahfuz olan; ondan eskiden rivayet etmiş olan es-Sevrî, Şu'be ve İbn 'Uyeyne'nin rivayetleridir.'

٧٩- قال البخاري: وأما احتجاج بعض مَن لا يعلم بحديث وكيع عن الأعمش عن المسيب بن رافع عن تميم بن طرفة عن جابر بن سمرة ﷺ قال: دخل علينا النبي ﷺ ونحن رافعي أيدينا في الصلاة، فقال: ‹ ماَ لي أَرَاكُمْ رَافِعِي أَيْدِيَكمْ كَأَنَّهاَ أَذْنَابُ خَيْلٍ شُمُسٍ؟ اسكُنُوا في الصلاَةِ.› فإنما كان هذا في التشهد لا في القيام، كان يسَلِّمُ بعضهم على بعض، فنهى النبي ﷺ عن رفع الأيدي في التشهد، ولا يحْتَجُّ بمثل هذا منْ له حظٌّ من العلم، هذا معروفٌ مشهورٌ لا اختلاف فيه.

79. Buhârî dedi ki:

"Hadisi bilmeyen bazılarının; Vekî''nin, el-A'meş'ten, onun da el-Museyyeb b. Râfi''den, onun da Temîm b. Tarafe'den, onun da Câbir b. Semurâ ﷺ'dan şu rivayetini delil getirmelerine gelince; o dedi ki:

Nebî ﷺ yanımıza girdi. Biz namazda ellerimizi kaldırmış haldeydik. Bunun üzerine şöyle buyurdu:

'Ne oluyor ki sizlere ellerinizi inat eden atın kuyrukları gibi kaldırırken görüyorum. Namazda sükunet halinde olun.'[54]

Bu (hadisteki yapılan el kaldırma) sadece teşehhütteydi, kıyamda değildi. Birbirlerine bu şekilde selâm veriyorlardı. Bunun üzerine Nebî ﷺ teşehhütte ellerin kaldırılmasını yasakladı. İlimden nasibi olan kimse bu gibi rivayetler ile delil ortaya sunmaz. Çünkü bu (olay) meşhur olmuş ve herkesin de bildiği bir şeydir. Bu konuda da ihtilaf yoktur."[55]

٨٠- ولو كان كما ذهب إليه لكان رفع الأيدي في أول التكبيرة وأيضاً تكبيرات صلاة العيد منهياً عنها، لأنها لم يستثنِ رفعاً دون رفع، وقد بيَّنَهُ حديثٌ حدثناه أبو نعيم حدثنا

[54] Müslim (1/322); Ahmed (4/101, 5/107); Ebû 'Avâne (2/85); Nesâ'î (3/4); Ebû Ya'lâ (7472, 7480); İbn Hibbân (1878, 1880); Tahâvî (1/458) ve Taberânî (2/222- 224) rivayet etmişlerdir.

[55] Muhaddisler bu hadisi devamlı **'Selâm ve Teşehhüt Babları'nda** rivayet etmişlerdir. Bu sözün vürud sebebi teşehütte elleri kaldırmama ile alakalı olduğu bilinen ve meşhur olmuş olarak apaçık ortadadır.

مسعر عن عُبيد الله بن القبطية قال: سمعتُ جابر بن سمرة ﷺ يقول: كُنَّا إذا صلَّينا خَلْفَ النبي ﷺ قلنا: السلام عَلَيْكُمْ، السلامُ عليكم، وأشار مِسْعَرٌ بيديه، فقال النبي ﷺ: «ما بال هؤلاء يومئون بأيديهم كأنها أذناب خيلٍ شُمُسٍ؟ إنَّما يَكْفِي أَحَدَهُمْ أَنْ يَضَعَ يَدَهُ عَلَى فَخِذِهِ ثم يسَلِّمَ عَلَى أخيه من عَنْ يَمِينِهِ وَمِنْ عَنْ شماله».

80. Şayet durum onların kastettikleri gibi olsaydı, o zaman birinci tekbirde ve yine bayram namazının tekbirlerinde elleri kaldırmak yasaklanmış olurdu. Çünkü o yasaklama, el kaldırma namına hiç birini istisna etmemiştir. Ebû Nu'aym'ın bize rivayet ettiği şu hadis durumu açıklığa kavuşturmakdadır; o dedi ki:

Bize Mis'ar, 'Ubeydullah b. el-Kıbtiyye'den bildirdi. Dedi ki: Câbir b. Semura ﷺ'yu işittim şöyle diyordu:

"Nebî ﷺ'in arkasında namaz kıldığımızda şöyle diyorduk:

'es-Selâmu 'aleykum, es-Selâmu 'aleykum.' (Bu selâmı verirken) Mıs'ar iki eliyle işaret etti. Bunun üzerine Nebî ﷺ şöyle buyurdu:

'Ne oluyor da bunlar, inatçı atın kuyruğunu hareket ettirmesi gibi ellerini hareket ettiriyorlar? Onlardan birinin elini uyluğuna koyup, sonra karde-

şine sağ ve solundan selâm vermesi yeterlidir.'"[56]

٨١- قال البخاري: فليحذر امرء أن يتأول أو يتقول على رسول الله ﷺ مالم يقل، قال الله ﷻ: ﴿ فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ.﴾ [النور، ٢٤\٦٣]

81. Buhârî dedi ki:

"Kişi, te'vil etmekten veya Rasûlüllâh ﷺ'in söylemediği bir şeyi ona söyletmekten sakınmalıdır. Allah ﷻ şöyle buyuruyor:

'Onun (Rasûlüllâh'ın) emrine aykırı davrananlar, başlarına bir (fitne) belânın gelmesinden veya âhirette acıklı bir azaba uğratılmalarından sakınsınlar.' (Nûr 24/63)"

٨٢- حدّثنا محمد بن يوسف حدثنا سفيان عن عبد الملك قال: سألت سعيد بن جبير عن رفع اليدين في الصلاة، فقال: هو شيء تُزَيِّنُ به صلاتك.

82. Bize Muhammed b. Yûsuf bildirdi. Bize Sufyân, Abdulmelik'den bildirdi. Dedi ki:

[56] Müslim (1/322-323, [Trc. 431]); Nesâî (3/4, 11, 164); Abdurrezzâk (2/220); Şâfiî, *Musned* (sy. 51); Humeydî (2/397); Ahmed (5/102, 107); İbn Huzeyme (1/361); Ebû 'Avâne (2/38-40); İbn Hibbân (1880); Tahâvî (1/268); Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* (2/220-226).

"Sa'îd b. Cubeyr'e namazda elleri kaldırma hakkında sordum. Şöyle dedi:

'O, kendisiyle namazın süslendiği bir şeydir.'"[57]

٨٣- أخبرنا محمود أخبرنا عبد الرزاق أخبرنا ابن جريج أخبرني نافع أن ابن عمر ﷺ كان يكبر بيديه حين يستفتح وحين يركع وحين يقول: سَمِعَ الله لمن حمده، وحين يرفع رأسه من الركوع، وحين يستوي قائماً، قلت لنافع: كان ابن عمر ﷺ يجعل الأولى أرفعهن؟ قال: لا.

83. Bize Mahmûd haber verdi. Bize 'Abdurrezzâk haber verdi. Bize İbn Cureyc haber verdi. Bana Nâfi', İbn 'Umer ﷺ'nun namaza başlama anında, rükû edeceği anda, *Semi'a'llâhu limen hamideh* dediği anda, başını rükudan kaldırdığı anda ve dik olarak kıyama yerleştiğinde elleri ile tekbir aldığını haber verdi. Nâfi''ye dedim ki:

'İbn 'Umer ﷺ, birinci tekbiri diğerlerinden daha mı yüksek kaldırırdı?' Nâfi' dedi ki: 'Hayır.'[58]

٨٤- قال أبو عبد الله: ولم يثبت عند أهل النظر ممن أدركنا من أهل الحجاز وأهل العراق منهم عبد الله بن الزبير وعلي

[57] Bkz. Beyhakî (2/75). Nevevî, *Şerhu'l-Muhezzeb* (3/405)'te bunu naklederek: 'İsnadı sahihtir' demiştir. İbn Hacer, *et-Telhîs* (1/220).
[58] 'Abdurrezzâk, *Musennaf* (2/71); Bkz. Ebû Dâvud (no: 741).

بن عبد الله بن جعفر ويحيى بن معين وأحمد بن حنبل وإسحاق بن راهويه هؤلاء أهل العلم من أهل زمانهم فلم يثبت عند أحد منهم علمنا في ترك رفع الأيدي عن النبي ﷺ ولا عن أحد من أصحاب النبي ﷺ أنه لم يرفع يديه.

84. Ebû 'Abdillah şöyle dedi:

'Kendilerine yetiştiğimiz; aralarında; 'Abdullah b. ez-Zubeyr, 'Alî b. 'Abdillah b. Ca'fer, Yahyâ b. Ma'în ve İshâk b. Rahûye'nin de bulunduğu Hicaz'lı ve Iraklı araştırma ehli katında, işte bu ilim ehlinin zamanlarında, onlardan hiçbirinin nezdinde, bize ne Nebî ﷺ'den ellerini kaldırmayı terk ettiğini, ne de Nebî ﷺ'in ashâbından birininin ellerini kaldırmadığını öğrettiği sabit olmamıştır.'

٨٥- حدثنا محمد بن مقاتل حدثنا عبد الله أخبرنا هشام عن الحسن وابن سيرين أنهما كانا يقولان: إذا كَبَّرَ أحدكم للصلاة فليرفع يديه حين يكبر وحين يرفع رأسه من الركوع. وكان ابن سرين يقول: هو من تمام الصلاة.

85. Bize Muhammed b. Mukâtil bildirdi. Bize 'Abdullah bildirdi. Bize Hişâm, el-Hasen ve İbn Sîrîn'den haber verdi. O ikisi şöyle diyorlardı:

"'Sizden biriniz namaz için tekbir aldığında ellerini kaldırsın. (Rüku için) tekbir aldığında ve rükûdan başını kaldırdığı anda da ellerini kaldırsın.' İbn Sîrîn

şöyle derdi:

'Bu (elleri kaldırmak) namazın tamamındandır.'"[59]

٨٦- حدثنا أبو اليمان أنبأنا شعيب عن الزهري عن سالم بن عبد الله أن عبد الله بن عمر ﷺ قال: رأيت النبي ﷺ إذا افتتح التكبير في الصلاة رفع يديه حين يكبر حتى يجعلهما حذو منكبيه، وإذا كبر للركوع فعل مثل ذلك، و [إذا] قال: سمع الله لمن حمده فعل مثل ذلك، وقال: ربنا لك الحمد، ولا يفعل ذلك حين يسجد ولا حين يرفع رأسه من السجود.

86. Bize Ebû'l-Yemân bildirdi. Bize Şu'ayb, Zuhrî'den o da Sâlim b. 'Abdullah'tan 'Abdullah b. 'Umer ﷺ'nın şöyle dediğini bildirdi:

"Nebî ﷺ'i namazda iftitâh tekbiri aldığında gördüm. Tekbir aldığında ellerini omuzları hizasına getirinceye kadar kaldırdı. Rükû için tekbir aldığında da bunun aynısını yaptı. Ve yine:

'Semi'a'llâhu limen hamideh' dedi[ğinde] de bunun aynısını yaptı ve:

'Rabbena ve leke'l-hamd' dedi. Secde edeceği anda ve secdelerden başını kaldırdığı anda bunu yapmaz-

---

[59] İbn 'Abdilberr, *et-Temhîd* (9/218); Ebû Dâvud, *Mesâ'ilu'l-İmâm Ahmed* (sy. 33).

dı."[60]

٨٧- قال البخاري: وكان ابن المبارك يرفع يديه وهو أكثر أهل زمانه علماً فيما نعرف، فلو لم يكن عند من لا يعلم من السلف عِلْماً فاقتدى بابن المبارك فيما اتبع الرسول وأصحابه والتابعين لكان أولَى به من أن يثبته بقول من لا يعلم، والعجب أن يقول أحدهم بأن ابن عمر ﷺ كان صغيراً في عهد رسول الله ﷺ، ولقد شهد النبي ﷺ لابن عمر ﷺ بالصلاح.

87. Buhârî dedi ki:

"İbnu'l-Mubârek namazda ellerini kaldırırdı ki o, bizim bildiğimiz kadarıyla kendi zamanındakilerin ilmi en fazla olanıydı. Şayet *Selef*'ten öğrenmeyen bir kimsenin bir bilgisi olmasaydı, Rasûlüllâh ﷺ'e, ashâbına ve *tabi'îne* uymasından dolayı elbette bilmeyenin sözüyle hareket etmektense, İbnu'l-Mubârek'e uyması daha uygun olurdu. Onlardan birinin, İbn 'Umer ﷺ'nın Rasûlüllâh ﷺ zamanında küçük yaşta olduğunu söylemesi hayret vericidir. Halbuki Nebî ﷺ, İbn 'Umer ﷺ'nın salih bir kimse olduğuna şahitlik etmiştir."

---

[60] İmâm Buhârî, bunu *Sahîh*'inde tahrîc etmiştir. Bkz. (1/221 *Fethu'l-Bârî* ile beraber). Ayrıca Taberânî, *Musnedu'ş-Şâmiyyin* (k/610) ve Beyhakî (2/70)'de Zuhrî yoluyla tahrîc etmişlerdir. Yine bkz. Dârekutnî (1/289).

٨٨- حدثنا يحيى بن سليمان حدثنا ابن وهب عن يونس عن ابن شهاب عن سالم بن عبد الله عن أبيه ﷺ عن حفصة أَنَّ رسول الله ﷺ قال: ‹ إِنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ رَجُلٌ صالِحٌ.›

88. Bize Yahyâ b. Süleymân bildirdi. Bize İbn Vehb, Yûnus'tan o da İbn Şihâb'dan o da Sâlim b. 'Abdullah'tan o da babasından o da Hafsa ﷺ'dan Rasûlüllâh ﷺ'in şöyle dediğini bildirdi:

'Şüphesiz ki 'Abdullah İbn 'Umer sâlih bir adamdır.'[61]

٨٩- حدّثنا علي بن عبد الله حدّثنا سفيان قال: قال عمرو: قال ابن عمر ﷺ إني لأذكر عمر حين أسلم فقالوا: صبأ عمر، صبأ عمر. فجاء العاصي بن وائل فقال: صبأ عمر، صبأ عمر، فمه فأنا له جار. فتركوه.

89. Bize 'Alî b. 'Abdullah bildirdi. Bize Sufyân bildirdi. Dedi ki: 'Amr dedi ki: İbn 'Umer ﷺ şöyle dedi:

"'Umer ﷺ'nun Müslüman olduğu zamanı hatır-

[61] İmâm Buhârî, bunu *Sahîh*'inde tahrîc etmiştir. Bkz. (*Menâkıb* 6/90; 12/418-419). Ayrıca Müslim, *Sahîh* (4/1927-1928); Ahmed, *Musned* (2/146, 4/5); İbn Mâce (3919); Ebû Nu'aym, *Hilye* (/); Ebû Umeyye et-Tarsûsî, *Musnedu İbn 'Umer* (sy. 31); Tirmizî (3825); Tirmizî'nin yoluyla İbn Esîr, *Usdu'l-Gâbe* (3/227) rivayet etmişlerdir.

lıyorum. (Müşrikler) şöyle dediler:

"Umer dinini terk etti! 'Umer dinini terk etti!!' Sonra el-'Asî b. Vâ'il geldi ve dedi ki:

"Umer dinini terk etti! 'Umer dinini terk etti! Ne olmuş böyle olduysa! Benim onun komşusuyum (koruyanıyım.)?' Sonra insanlar onu terk ettiler."[62]

٩٠- قال البخاري: قال سعيد بن المسيب: لو شهدت لأحدٍ أنه من أهل الجنة لشهدت لابن عمر ﷺ.

90. Buhârî şöyle dedi:

"Sa'îd b. el-Museyyib şöyle dedi:

'Eğer biri için onun Cennet ehli olduğuna dair şahitlik edecek olsam. İbn 'Umer ﷺ için şahitlik ederim.'"[63]

٩١- وقال جابر بن عبد الله ﷺ: لم يكن أحد ألزم لطريق النبي ﷺ ولا أتبع من ابن عمر ﷺ.

91. Câbir b. 'Abdullah ﷺ dedi ki:

'Nebî ﷺ'in yoluna İbn 'Umer ﷺ kadar çok bağlı kalan ve ittiba eden hiçkimse olmadı.'

[62] Buhârî, *Sahîh*'inde biraz farklı lâfızla tahrîc etmiştir. Bkz. (*Menâkıbi'l-Ensâr*, 7/177-178). Ayrıca İbn Hibbân, *Sahîh*'inde (6879) rivayet etmiştir.

[63] Buhârî, *Târîhu'l-Kebîr* (2/363); Ahmed, *Fedâ'ilu's-Sahâbe* (1703); Hâkim (3/559) ve Fesevî, *Ma'rifetu't-Târîh* (1/491).

٩٢- قال البخاريّ: وطعن منْ لا يعلم في وائل بن حجر ﷺ أنَّ وائل بن حجر ﷺ من أبناء ملوك اليمن، وقدمَ علَى النبي ﷺ فأكرمه وأقطع له أرضاً وبعث معه معاوية بن أبي سفيان ﷺ.

92. Buhârî dedi ki:

'Bilmeyenler, Vâ'il b. Hucr ﷺ hakkında onun Yemen krallarının oğullarından olduğunu dair ileri geri konuştular. O ise Nebî ﷺ'e geldi ve Nebî ﷺ de ona ikramda bulundu. O'na toprak parçası ayırdı. Sonra onunla beraber Muaviye b. Ebî Sufyân ﷺ'yu gönderdi.'

٩٣- أخبرنا حفْص بنُ عُمَرَ حَدَّثَنَا جَامِعُ بن مَطَرٍ عن علقمة بن وائل عن أبيه ﷺ أَنَّ النبي ﷺ أَقْطَعَ لَهُ أَرْضاً بحضرموت.

93. Bize Hafs b. 'Umer haber verdi. Bize Câmi' b. Matar, 'Alkâme b. Vâ'il'den, o da babasından, Nebî ﷺ'in onun için Hadramevt'de toprak parçası ayırdığını bildirdi.[64]

٩٤- قال البخاري: وقصةُ وائل ﷺ مشهورة عند أهل العلم،

[64] Buhârî, *Târîhu'l-Sağîr* (1/119); Ebû Dâvud (3058-3059); Ahmed (6/399); Tirmizî (1381 -sahih demiştir-); Tayâlisî (sy. 137); Ebû Nu'aym, *Ma'rifetu's-Sahâbe* (2/539) ve Beyhakî, (6/144)

وما ذكر النبي ﷺ في أمره وما أعطاه معروف بذهابه إلى النبي ﷺ مرة بعد مرة.

94. Buhârî dedi ki:

'Vâ'il ﷺ kıssası ilim ehli katında meşhur bir kıssadır. Nebî ﷺ'in onun durumu hakkında söyledikleri, ona bağışta bulunması ve onun Nebî ﷺ'e defalarca gidip gelmesi bilinmektedir.'[65]

٩٥- ولو ثبت عن ابن مسعود ﷺ والبراء ﷺ وجابر ﷺ عن النبي ﷺ شيءٌ لكان في علل هؤلاء [الذين] لا يعلمون أنهم يقولون إذا ثبت الشيء عن النبي ﷺ أنَّ رؤساءنا لم يأخذوا بهذا وليس هذا بمأخوذ، فما يزيدون الحديث إلا تعللاً برأيهم.

95. Şayet İbn Mes'ûd, Berâ', Câbir ﷺ'un Nebî ﷺ'den bu konuda rivayet ettikleri bir şey sabit olsaydı, elbette bu durum, o bilmeyen kimseler için yine illet olurdu. Zira onlar diyorlar ki:

'Nebî ﷺ'den bir şey sabit olur da, önderlerimiz onu almazlarsa, o dayanılacak bir şey değildir.' Böylece hadise ancak görüşleriyle illet (kusur) ekliyorlar.

[65] Buhârî, *Târîhu'l-Kebîr* (4/2/175); İbn Sa'd, *Tabakât* (1/349); Ebû Nu'aym, *Ma'rifetu's-Sahâbe* (2/538); Hatîb, *Târîh* (1/191); İbn Hibbân, *Meşâhiru Ulemâ'i'l-Emsâr* (sy. 44), *es-Sikât* (3/424-425). Yine no: 67 ve 126'da Vâ'il ﷺ'nun soğuk bir havada tekrar gelmesi hadislerine bkz.

٩٦- ولقد قال وكيع: مَنْ طلب الحديث كما جاء فهو صاحِبُ سُنَّةٍ، ومن طَلَبَ الحديث ليقوّيَ هَواهُ فَهُوَ صاحِبُ بدعة.

96. Nitekim Vekî' şöyle demiştir:

'Her kim hadisi geldiği gibi talep ederse, işte o **Sünnet** sahibidir. Her kim de kendi hevâsını desteklemek için hadis talep ederse, işte o da bid'at sahibidir.'

٩٧- يعني أن الإنسان ينبغي أن يلْقِي رأيه لحديث النبي ﷺ حيث ثبت الحديث ولا يعتل بعلل لا تَصِحّ [ليقوي هواه].

97. Yani: Hadis nerede sabit olursa kişinin Nebî ﷺ'in hadisi için görüşünü atması, [hevâsını kuvvetlendirmek için] doğru olmayan illetler bulmaması gerekir.

٩٨-وقد ذُكِرَ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ: ‹ لا يؤمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعاً لِمَا جِئْتُ بِهِ.›

98. Nebî ﷺ'den zikredildi ki:

'Biriniz hevâsını benim getirdiğime tâbi kılmadıkça iman etmiş olmaz.'[66]

---

[66] **'Abdullah b. 'Amr b. el-'Âs** ؓ'dan rivayet edilmiştir. Bkz. Hasan b. Sufyân, (v. 303) ve *Kitâbu'l-Erba'în* adlı hadis cüzü (sy. 10 [Metin Kısmı], hzr. Mustafa Sares); İbn Ebî 'Âsım, *Sunne,* (15, [sy.

12]); Taberânî, (/); Ebû Nu'aym, *el-Erba'un*, (Taberânî'den); Hatîbu'l-Bağdâdî, *Târîh* (4/369); İbnu'l-Cevzî, *Zemmu'l-Hevâ* (sy. 18); Nevevî, *el-Erba'un* (sy. 79); Begavî, *Mesâbîh* (1/160) ve *Şerhu's-Sunne* (1/212-213); Tebrizî, *Mişkât* (1/59); İbn Recep Hanbelî, *Câmi'u'l-'Ulûmi'l-Hikem* (sy. 364); Kâsımî, *Kavâ'id* (sy. 303); Ebû Şâme, *Ef'âlu'r-Rasûl* (sy. 139, dn. 223). Nevevî, *el-Erba'un* (sy. 79, no: 41)'de: 'Hasen ve sahih bir hadistir. Biz bunu *Kitâbu'l-Hucce*'de sahih bir isnadla rivayet ettik' demektedir. Ebû Şâme'nin *Ef'âlu'r-Rasûl* adlı kitabını tahkik eden Ahmed el-Kuveytî (sy. 139, dn. 223)'te hadisin senedindeki Nu'aym b. Hammâd'dan dolayı zayıftır demiştir. Elbânî, *Mişkâtu'l-Mesâbih* (1/59)'da şunları söylemektedir:

> "Bu bir yanılmadır, senedi zayıftır. Çünkü bu hadisin senedinde Nu'aym b. Hammâd vardır ki zayıf bir râvidir. Hafız İbn Receb de bu illetten başka bir sebebe bağlı olarak illetli olduğunu ifade etmiş ve böylelikle Nevevî'nin bu hadisin sahih olduğunu belirtmesini tenkit etmiştir. Bu hususta *Câmi'u'l-'Ulûmi ve'l-Hikem* adlı kitabına bakınız. Diğer taraftan onun (Hatîb et-Tebrizî'nin) bu hadisi sözü geçen iki kişiye (yani birisi *Mesâbîhu's-Sunne*'nin müellifi el-Begavî'nin *Şerhu's-Sunne* adlı kitabına diğeri de Nevevî'nin *el-Erba'un*'una Bkz. *Mişkât*, I 59) izafe etmesi, bu hadisi bu ikisinden daha üst tabakada (yani daha erken dönemlerde) bulunan kimselerin rivayet etmediği vehmini vermektedir. Oysa durum böyle değildir. Bu hadisi ayrıca el-Hasan b. Sufyan da *el-Erba'un* adlı eserinde zikretmiştir. Bu ise Ahmed ve İbn Ma'în'den hadis almıştır. 303 yılında vefat etmiştir. Yine bu hadisi el-Kâsım b. Asâkir de *el-Erba'un*'de rivayet etmiş ve: 'hasen -gariptir' demiştir."

Hafız İbn Receb de *Câmi'u'l-'Ulûmi ve'l-Hikem* (364-365)'te der ki:

> "Bu hadisin sahih kabul edilmesi gerçekten birçok yönden uzak bir ihtimaldir. Bunlardan birisi şudur: Bu hadis sadece Nu'aym b. Hammâd el-Mervezî'nin rivayet ettiği bir hadistir. Bu Nu'aym ise her ne kadar

bir grup imam tarafından sika kabul edilmiş, Buhârî de ondan gelen rivayetleri kitabına kaydetmiş ise de hadis imamları Sünnetteki sıkı sıkıya bağlılığı ve hevâ ehline karşı cevap vermekteki tavizsizliği dolayısıyla hakkında hüsnü zan besliyorlardı. Bununla birlikte, onun yalancılıkla itham edildiği ve bazı hadisleri karıştırdığı da söylenmiştir. Hadis imamları onun münker rivayetlerini çokça tespit edince, onun zayıf bir râvi olduğuna hükmettiler. Hafız Sâlih b. Muhammed'in İbn Ma'în'den rivayetine göre o, Nu'aym hakkında (İbn Ma'în'e) sormuş, O da şu cevabı vermiş: Bir şey değildir. Bununla birlikte o sadece **Sünnete** bağlı bir kimsedir. Sâlih der ki: O, hıfzından hadis naklederdi. Bununla birlikte onun yanında pek çok münker rivayet bulunur ve bu konuda kimse ona tâbi olmazdı. Ebû Dâvud da der ki: 'Nu'aym'ın bildiği Rasûlüllâh ﷺ'den yirmiye yakın hadis vardır ki, bunların aslı yoktur.' Nesâî de der ki: 'O zayıf râvidir'. Bir seferinde de: 'O sika değildir' demiştir. Bir başka seferinde de şöyle demiştir: 'O pek çok hadiste bilinen imamlardan ayrı münferiden çokça rivayet nakletmektedir. O bakımdan rivayeti delil gösterilmeyen kimselerin arasına girmiştir.' Ebû Zur'a ed-Dımaşkî der ki: 'Başkalarının mevkuf olarak rivayet ettiği hadisleri o mevsul olarak nakletmektedir. Yani o mevkuf rivayetleri merfu diye zikreder.' Ebû 'Arûbe el-Havâfi der ki: 'O, durumu karanlık bir kimsedir.' Ebû Sa'îd b. Yunus der ki: 'O, münker birtakım hadisleri sika ravilerden rivayet etmiştir. Başkaları da onun hadis uydurduğunu söylemişlerdir. Hem Abdulvehhab es-Sekâfî'nin arkadaşları ile İbn Sîrîn'in arkadaşları nerede idiler ki, Nu'aym tek başına bu hadisi rivayet etsin?' Bu hadisin sahih olduğunu söyleme ihtimalini uzak kılan sebeplerden bir diğeri: Bu hadisin isnadı hususunda Nu'aym'a muhalefet edilmiştir. 'Bu hadis ondan, es-Sekâfî'den,

٩٩- وقال قال معْمَرُ: أَهْلُ العلم كان الأَوَّلُ فلأَوَّلُ أعلم، وهؤلاء الآخر فالآخر عندهم أعلم.

99. Ve dedi ki: Ma'mer şöyle dedi:
'İlim ehli öncekiler idi. Öncekiler daha iyi bilir.

Hişâm'dan yoluyla rivayet edildiği gibi, ondan, es-Sekâfî'den, bize hocalarımızdan birisi anlattı, bize Hişâm veya başkası anlattı' diye de rivayet edilmiştir. Bu rivayete göre ise, es-Sekâfî kimliği bilinmeyen birisinden hadis rivayet ediyor demektir. Yine bu hadis es-Sekâfî'den; bize hocalarımızdan birisi anlattı, bize Hişâm ve bir başkası anlattı, diye de rivayet edilmiştir. Bu rivayete göre es-Sekâfî bu hadisi meçhul bir raviden rivayet etmiş olur. Onun hocası da yine muayyen olmayan bir kişiden hadisi rivayet etmiştir. Bu durumda hadisin senedindeki cehalet (meçhul râviler) daha da artmaktadır. Bir başka sebep: Hadisin senedinde Ukbe b. Evs el-Sedusî el-Basrî vardır. Denildiğine göre yine bu senedde Yakub b. Evs de vardır. Ebû Dâvud, Nesâ'î ve İbn Mâce ondan 'Abdullah b. 'Amr'dan yoluyla bir hadis rivayet etmişlerse de, hadisin senedi muzdariptir. el-'Iclî, İbn Sa'd ve İbn Hibbân onun sika olduğunu da belirtmişlerdir. İbn Huzeyme ise şöyle demiştir: İbn Sîrîn şanının yüksekliğine rağmen ondan hadis rivayet etmiştir. İbn Abdilberr de şöyle demektedir: 'O (Nuaym) meçhul bir râvidir. el-Gallâbî de *Târîh*'inde şöyle demektedir: 'Onun 'Abdullah b. 'Amr ﷺ'dan hadis işitmediğini iddia ederler. O sadece: 'Abdullah b. 'Umer ﷺ dedi ki; der. Buna göre 'Abdullah b. 'Amr ﷺ'dan rivayeti munkatı demektir. Doğrusunu en iyi bilen Allah'tır."

Bunlar ise sonrakilerdir. Onlara göre sonrakiler daha iyi bilir.'

١٠٠- ولقد قال ابن المبارك: كنت أُصلي إلى جنب النعمان [ابن ثابت] فرفعتُ يدي، فقال: ما خَشِيتَ أن تطير؟ فقلتُ: إن لم أطر في الأولى لم أطر في الثانية. قال وكيع: رحمة الله على ابن المبارك، كان حاضر الجواب. فَتَحيَّر الآخر وهذا أشبه من الذين يتمادون في غَيِّهم إذا لم يبصروا.

100. İbnu'l-Mubârek olarak şöyle demiştir:

"(Ebû Hanîfe) Nu'mân [b. Sâbit]'in yakınında namaz kılıyordum ve ellerimi kaldırdım. Bunun üzerine dedi ki:

'Uçacağından korkmadın mı?' Ben de dedim ki:

'Eğer birinci (iftitâh tekbiri)nde uçmazsam o zaman (daha sonraki) ikinci (tekbir)de hiç uçmam.' Sonra Vekî' dedi ki:

'Allah! İbnu'l-Mubârek'e rahmet etsin. O hazır cevap idi. Diğeri ise şaştı kaldı. O, görülmedikleri zaman işledikleri suçlar için çırpınanlara benzemektedir.'"[67]

---

[67] • Beyhakî (2/28)'de şöyle rivayet edilmiştir:

(...قال: صليت في مسجد الكوفة، فإذا أبو حنيفة قائم يصلي وابن المبارك إلى خنبه يصلي، فإذا عبد الله يرفع يديه كلما ركع وكلما رفع وأبو حنيفة لا يرفع، فلما فرغوا من الصلاة قال أبو حنيفة لعبد الله: يا أبا عبد الرحمن، رأيتك تكثر رفع

اليدين، أردت تطير؟ فقال له عبد الله: يا أبا حنية، قد رايتك ترفع يديك حين افتتحت الصلاة أردت أن تطير؟ فسكت أبو حنيفة. قال وكيع: فما رأيت أحضر من جواب عبد الله لأبي حنيفة.)

"...Vekî' dedi ki: Kûfe Mescidi'nde namaz kıldım. Ebû Hanîfe ise ayakta namaz kılıyordu. İbn Mubârek de onun yakınında namaz kılıyordu. 'Abdullah b. Mubârek bütün eğilme ve kalkma esnasında ellerini kaldırıyor, Ebû Hanîfe ise kaldırmıyordu. Namazdan çıktıklarında Ebû Hanîfe, 'Abdullah b. Mubârek'e şöyle dedi: 'Ey Ebâ 'Abdurrahmân! Görüyorum ki senin elleri kaldırman çoğalıyor. Yoksa uçmak mı istiyorsun?' Bunun üzerine 'Abdullah b. Mubârek şöyle dedi: 'Ey Ebâ Hanîfe! Görüyorum ki sende ellerini iftitâh tekbiri anında kaldırıyorsun. Yoksa sende mi uçmayı istiyorsun?' Ebû Hanîfe ise sustu. Sonra Vekî' dedi ki: Ebû Hanîfe'ye 'Abdullah b. Mubârek'ten daha hazır cevap birisini görmedim."

• 'Abdullah b. Ahmed b. Hanbel'in *es-Sunne* (1/276)'da gelen diğer bir rivayette şöyledir:

(...وكيعاً يقول: قال أبو حنيفة لابن المبارك: ترفع يديك في كل تكبيرة كأنك تريد أن تطير؟ فقال له ابن المبارك: وإن كنت أنب طتير في الأولى فإني أطير فيما سواها. قال وكيع: أجاد ما أجابه ابن المبارك مرة أو مرتين.)

"...Vekî' şöyle diyor: Ebû Hanîfe, 'Abdullah b. Mubârek'e şöyle dedi: 'Sanki uçmak ister gibi ellerini bütün tekbirlerde kaldırıyorsun?' Bunun üzerine 'Abdullah b. Mubârek ona şöyle dedi: 'Eğer sen birinci tekbirde (ellerini kaldırırken) uçuyorsan; o zaman bende diğer tekbirlerde (ellerimi kaldırırken) uçuyorum demektir.' Vekî' dedi ki: 'İbn Mubârek bir veya iki sefer güzel cevap verdi.'"

• İbn Kuteybe'nin *Te'vîlu Muhtelifu'l-Hadîs* (sy. 66 [Trc. sy. 129, *Kayıhan Yay.*])'da gelen diğer bir rivayette şöyledir:

١٠١- حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ بنُ صالِحٍ حَدَّثَني اللَّيْثُ حَدَّثني يونُسُ
عَنِ ابن شهابٍ أخبرني سالِمُ بنُ عبد الله أنَّ عبد الله -يعني
ابن عمر ﵄- قال: رأيت رسولَ الله ﷺ إذا قامَ إلى الصلاة
رَفَعَ يَدَيْهِ حتى تَكُونا حِذْوَ مِنْكَبَيْهِ ثُمَّ يُكَبِّرُ ويَفْعَلُ ذَلِكَ حينَ
يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ الرُكُوعِ ويقول: ‹ سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَهُ › ولا
يَرْفَعُ حِينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ من السجود.

101. Bize 'Abdullah b. Sâlih bildirdi. Bana el-Leys bildirdi. Bana Yûnus, İbn Şihâb'dan bildirdi. Bana Sâlim b. 'Abdullah, 'Abdullah'ın -yani İbn 'Umer ﵄'nun- şöyle dediğini haber verdi:

"Rasûlüllâh ﷺ'in amaza kalktığında ellerini tâ omuzları hizasında oluncaya kadar kaldırdığını gör-

---

(...أخبرنا وكيع أن أبا حنيفة قال: ما باله يرفع يديه عند كل رفع وخفض؟ يريد أن يطير؟ فقال له عبد الله بن المبارك: إن كان يريد أن يطير إذا افتتح فإنه يريد أن يطير إذا رفع وخفض.)

"...Vekî', Ebû Hanîfe'nin şöyle dediğini haber verdi: '(Namaz kılanın) hali ne oluyor da her alçalma ve kalkmada ellerini kaldırıyor? Yoksa uçmak mı istiyor?' Bunun üzerine 'Abdullah İbnu'l-Mubârek ona şu cevabı verdi: 'Eğer (sadece) iftitâh tekbirinde (ellerini kaldıranlar) uçmayı istiyorsa; o zaman (alçalma ve kalkmada ellerini kaldıranlar da) uçmayı istiyor demektir.'"

• Ayrıca daha diğer farklı tarik ve lâfızlar için bkz. İbn Hibbân, *es-Sikât* (8/45); Hatîbu'l-Bağdâdî, *Târîhu'l-Bağdât* (13/409); İbn Abdilberr, *et-Temhîd* (9/229 -*Ta'lîk olarak*-).

düm. Sonra tekbir getirdi. Başını rükûdan kaldırdığı anda da aynısın yapıyor ve:

'*Semi'a'llâhu li men hamideh*' diyordu. Secdelerden başını kaldırdığı anda ise kaldırmıyordu.'"[68]

١٠٢- حَدَّثَنَا أَبُو النُّعمان حدَّثنا عبد الواحد بن زِيادٍ الشَّيْبانِيُّ حَدَّثنا محارِبُ بن دثارٍ وقال: رأيت عَبْدَ الله بنَ عُمر ﷺ إذا افتتح الصلاةَ كَبَّرَ ورَفَعَ يَدَيْهِ، وإذا أراد أن يرْكَعَ رَفَعَ يَدَيْهِ وإذا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الركوعِ.

102. Bize Ebû'n-Nu'mân bildirdi. Bize Abdulvâhid b. Ziyâd es-Şeybânî bildirdi. Bize Muhârib b. Disâr bildirdi. Ve dedi ki:

'Abdullah b. 'Umer ﷺ'yu namaza başlarken tekbir getirdiğini ve ellerini kaldırdığını yine rükû yapmak istediğinde ve rükûdan başını kaldırdığında da ellerini kaldırdığını gördüm.'

١٠٣- حدّثنا العياشُ بن الوليد حدثنا عبدُ الأعلى حدثنا عبيدُ الله عن نافعٍ عن ابن عمر أنه كبر ورفع يديه، وإذا ركع رفع يديه، وإذا قال: سمع الله لمن حمده رفع يديه، ويرفع ذلك

[68] Buhârî, *Sahîh* (2/219); Müslim, *Sahîh* (4/94, *Nevevî Şerhi*); Nesâ'î (2/121); Beyhakî *Sunen* (2/69); Dârekutnî (1/288); Hatîbu'l-Bagdâdî, *Târîhu'l-Bagdâd* (3/260) ve Ebû 'Avâne (/). İbn 'Umer ﷺ, hadisinin açıklaması için no: 176'nın dipnotuna bakınız.

ابن عمر ﷺ إلى النبي ﷺ.

103. Bize el-Ayyâş b. el-Velîd bildirdi. Bize Abdula'alâ bildirdi. Bize 'Ubeydullah, Nâfi''den, o da İbn 'Umer ﷺ'nun tekbir getirdiğinde ellerini kaldırdığını, rükû ettiğinde ellerini kaldırdığını ve:

'Semi'a'llahu li men hamideh' dediğinde de ellerini kaldırdığını bildirdi. İbn 'Umer ﷺ bunu Nebî ﷺ'e (merfû' olarak) nispet ediyordu.'[69]

١٠٤- حَدَّثنا إِبْرَاهِيمُ بنُ المنْذِرِ حَدَّثنا معْمَرٌ حَدَّثنا إِبْرَاهِيمُ بن طَهْمَانَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ قال: رأيت ابن عُمَرَ ﷺ حين قَامَ إلى الصلاةِ رفع يدَيْهِ حتى تُحاذِيَ أُذُنَيْهِ، وحينَ يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ الركُوعِ واستوى قَائِماً فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ.

104. Bize İbrahim b. el-Munzir bildirdi. Bize Ma'mer bildirdi. Bize İbrahim b. Tahmân, Ebû'z-Zubeyr'den bildirdi. O şöyle dedi:

'İbn 'Umer ﷺ'yu namaza kalktığı anda ellerini kulakları hizasına kadar kaldırdığını gördüm. Rükûdan başını kaldırıp dimdik ayakta durup kemikleri oturduğunda ise bunun aynısını yaptı.'

١٠٥- حَدَّثَنا عبْدُ الله بنُ صالِحٍ حَدَّثَنا اللَّيْثُ حَدَّثني نَافِعٌ أَنَّ

[69] Buhârî, *Sahîh* (2/222); Ahmed, *Musned* (2/106); Ebû Dâvud (741); Beyhakî, *Sunen* (2/70) ve *Ma'rife* (2/407); İbn Hazm, *Muhallâ* (4/90).

عَبد اللهَ [ابن عمر ﷺ] كاَنَ إذاَ استَقْبَلَ الصلاَةَ رَفَعَ يَدَيْهِ وإذاَ رَكَعَ وإذاَ رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الركُوعِ وإذاَ قاَمَ مِنَ السجْدَتَيْنِ كَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ.

105. Bize 'Abdullah b. Sâlih bildirdi. Bize el-Leys bildirdi. Bana Nâfi', 'Abdullah [İbn 'Umer ﷺ]'nun namaza yöneldiği sırada ellerini kaldırdığını, rükû ettiğinde, rükûdan başını kaldırdığında ve iki secdeden kalkarken tekbir getirip ellerini kaldırdığını bildirdi.[70]

١٠٦- حَدَّثَنا موسى بنُ إِسْماَعِيلَ حَدَّثنا حماَّدُ بنُ سَلَمَةَ عَنْ أَيُّوبَ عَنْ ناَفِعٍ عَنِ ابنِ عُمَرَ ﷺ أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كاَنَ إِذاَ كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ، وَإِذاَ رَكَعَ، وَإِذاَ رَفَعَ رَأْسَهُ مِن الركُوعِ.

106. Bize Mûsâ b. İsmâ'îl bildirdi. Bize Hammâd b. Seleme, Eyyûb'dan, o da Nâfi''den, o da İbn 'Umer ﷺ'dan Rasûlüllâh ﷺ'in tekbir aldığında, rükû ettiğinde ve rükudan başını kaldırdığında ellerini kaldırdığını bildirdi.[71]

١٠٧- حَدَّثنا موسى بنُ إسماَعِيلَ حَدَّثنا حماَّدُ بنُ سَلَمَةَ أَخْبَرَناَ قَتاَدَةُ عَنْ نَصْرِ بْنِ عاَصِم عَنْ ماَلِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ ﷺ

[70] Ebû Dâvud (1/741).

[71] Buhârî, *Sahîh* (2/222 -muallak olarak-); Ebû Dâvud (1/741); Ahmed, *Musned* (2/100); Beyhakî, *Sunen* (2/70) ve *Ma'rife* (2/407-408); Ebû Nu'aym, *Ahbâru Asbahân* (1/268).

أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا دَخَلَ فِي الصلاةِ رَفَعَ يَدَيْهِ إِلى فُرُوعِ أُذُنَيْهِ وَإِذَا رَكَعَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الركُوعِ فَعَلَ مثله.

107. Bize Mûsâ b. İsmâ'îl bildirdi. Bize Hammâd b. Seleme bildirdi. Bize Katâde, Nasr b. 'Âsım'dan, o da Mâlik b. el-Huveyris ؓ'dan, Nebî ﷺ'in namaza girdiğinde kulaklarının üstüne kadar[72] ellerini kaldırdı. Rükû ettiğinde ve rükûdan kaldırdığında da aynı şekilde yapardı diye haber verdi.[73]

١٠٨- حدّثنا محمود [قال: حدّثنا البخاريّ] قال ابن عُلَيَّةَ أخبرنا خَالِدٌ أَنَّ أَبَا قلابَة ؓ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا رَكَعَ وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الركُوعِ، وَكَانَ إِذَا سَجَدَ بدأ بركبتيه، وكان إذا قام ادَعَمَ على يديه. قال: وكان يطْمَئِنُّ في الركْعَةِ الأولى ثم يقوم، وذكر عن مالك بن الحويرث ؓ.

108. Bize Mahmûd bildirdi. [Dedi ki: Bize Buhârî bildirdi.] İbn 'Uleyye dedi ki:

Bize Hâlid, Ebû Kılâbe'nin rükû ettiğinde ve rükûdan başını kaldırdığında ellerini kaldırdığını. Secde ettiğinde dizleriyle başladığını. Kalktığında da ellerine

---

[72] İbnu'l-Esîr, *en-Nihâye* (3/436).

[73] Müslim (4/94, *Nevevî Şerhi*); Ahmed, *Musned* (3/436-437, 5/53); Nesâ'î (2/182, 194); İbn Ebî Şeybe (1/234); Tahâvî (1/134); Ebû 'Avâne (2/94); İbn Hibbân (1823); Dârekutnî (1/299); vd. rivayet etmiştir. Mâlik b. Huveyris ؓ'dan gelen farklı ziyadelik için bkz. no: 25'in dipnotu.

dayandığını haber verdi. Dedi ki:

Birinci rekatta mutmain olup, sonra kalkardı. Ve bunu Mâlik b. el-Huveyris ﷺ'dan naklederek zikretti.[74]

---

[74] Elbânî 'Rükûdan secdeye giderken ellerin ilk önce yere koyulacağına ters düşen hadislerin hepsi zayıftır' demektedir. Bkz. Elbânî, *Sıfatu's-Salâtu'n-Nebî* (4. dp. sy. 140, [Trc. 242. dp. sy 224 *Beka yay.*]).

Elleri secdeye giderken önce koymak sahih hadislerde, sahâbe ve tâbi'in vd. uygulamalarındadır. Dizleri önce koymak ise zayıf ve uydurma hadislerde gelmektedir. Bunun incelemesi şöyledir.

A- Elleri secdeye giderken önce koymaya dair sahih hadisler:

1- Ebû Hureyre ﷺ'dan, şöyle dedi: "Rasûlüllâh ﷺ buyurdu ki: **'Sizden biriniz secde ettiği vakit, devenin çöktüğü gibi çökmesin. Önce ellerini, sonra dizlerini koysun.'"** Bu hadisi Ahmed, *Musned* (2/381, 3/276, [*Fethu'r-Rabânî*, 656]); Ebû Dâvud, (1/840, [*'Avnu'l-Ma'bûd*, 3/70/825]); Temmâm, *Fevâ'id* (varak 108/1); Nesâ'î, *Sunenu's-Sugrâ*, (2/207, Trc: no: 1091), *Sunenu's-Kubrâ*, (47/1, *Mekke'deki Kral 'Abdul'azîz Üniversite'si fotokopisinden*); Tirmizî, (269); Dârimî, (3/1327); Dârekutnî (1/345); Tahâvî (1/245); Beyhakî (2/99); Buhârî *Târîh*'inde (1/139) ve Ebû İshâk el-Harbî **sahih** bir senedle rivayet etmişlerdir. Abdulhak, *el-Ahkâmu'l-Kubrâ*, adlı kitabı (54/1)'de hadisin **sahih** olduğunu söylemiştir. Yine o *et-Teheccud* adlı kitabı (54/1)'de şöyle demiştir: 'Bu bir önceki hadisten [Zayıf hadisler bölümündeki Vâ'il ﷺ hadisinden] sened bakımından daha iyidir.' Elbânî, *Silsiletu'l-Ahâdîsi'd-Da'îfe*, (c. 2/sy. 331), *Sahîhu Ebû Dâvud*, (746), *Sahîhu't-Tirmizî* ve *Sahîhu'n-Nesâ'î* adlı eserlerinde bu hadisin **sahih** olduğunu söylemektedir. Abdulkâdir el-Arnâ'ût ve Şu'ayb el-Arnâ'ût, *Zâdu'l-Me'âd*'a (Trc: 1. c./sy. 208, [55. dp.] *İklim yay.*) yaptıkları tahkîkte 'isnadı **sahihtir**' demişlerdir. Prof. Dr. Abdul'azîm b. Bedevî el-Halefî, *el-Vecîz fi Fıkhu's-Sunne ve'l-Kitâbi'l-'Azîz* (Trc. *Ana Hatlarıyla İslâm Fıkhı, Guraba Yay.* sy. 113)'te hadise **sahih** demiştir.

2- İbn 'Umer ﷺ'dan (şöyle dedi): **'Rasûlüllâh ﷺ secde ettiği vakit ellerini dizlerinden önce koyardı.'** Bu hadisi İbn Huzeyme (1/627, [1/76/1]); Dârekutnî (1/344); Tahâvî (1/254); Hâkim, *Mustedrek*

(1/226) ve Beyhakî (2/100)'de **sahih** bir senedle rivayet etmişlerdir. Hâkim, 'Buhârî ve Müslim'in şartlarına uygundur, sahihtir ancak Buhârî ve Müslim rivayet etmemişlerdir' dedi. Zehebî ve Nevevî onun bu görüşünü destekler. Hâkim diyor ki: 'Bu konudaki kalbim, sahâbe ve *tâbi'in*den oldukça rivayet bulunduğu için İbn 'Umer ﷺ hadisine daha yatkındır.'

Elleri secdeye giderken önce koymaya dair sahâbe ve tâbi'in vd. uygulamaları:

• **"Nâfi' de dedi ki: 'İbn 'Umer ﷺ (secdeye giderken) ellerini dizlerinden önce yere koyardı.'"** Buhârî *Sahîh*, (10/128, [Trc. 2/796, Ötüken yay.]). Buhârî'nin *Talikan* olarak verdiği bu eseri İbn Huzeyme, (627); Hâkim, (1/226) ve Beyhakî, (2/100)'de muttasıl bir senede ve sahih isnadla nakletmişlerdir. Bkz. Abdulkâdir el-Arnâ'ût ve Şu'ayb el-Arnâ'ût, *Zâdu'l-Me'âd*'a (Trc: 1. c./sy. 208, [55. dp.] *İklim yay.*) yaptıkları tahkîkte.

• İmam Evzâ'î'nin şöyle dedi: **'Öyle insanlar gördüm ki namazda dizlerinden önce ellerini yere koyarlardı.'** İmam Mervezî, *el-Mesâ'il*, (1/147/1)'de **sahih** bir senedle, Bkz. Elbânî, *Sıfatu's-Salâtu'n-Nebî*, (4. dp. sy. 140, [Trc. 242. dp. sy 224, *Beka yay.*]).

• İmâm Mâlik elleri dizlerden önce koymanın müstehap olduğunu savunur. Bkz. Elbânî, *Sıfatu's-Salâtu'n-Nebî*, (4. dp. sy. 140, [Trc. 242. dp. sy 224, *Beka yay.*]); 'Abdulkâdir el-Arnâ'ût ve Şu'ayb el-Arnâ'ût, *Zâdu'l-Me'âd*'a (Trc: 1. c./sy. 208, [55. dp.] *İklim yay.*) yaptıkları tahkîkte demişlerdir.

• İbn Kudâme, *el-Mugnî*, (1/514)'te İmâm Ahmed'den aynı görüşü nakleder. Bkz. Elbânî, *Sıfatu's-Salâtu'n-Nebî*, (4. dp. sy. 140, [Trc. 242. dp. sy 224, *Beka yay.*]). 'Abdulkâdir el-Arnâ'ût ve Şu'ayb el-Arnâ'ût, *Zâdu'l-Me'âd*'a (Trc: 1. c./sy. 208, [55. dp.] *İklim yay.*) yaptıkları tahkîkte demişlerdir.

• İmam Ahmed'den aynı görüşü nakleder. İbnu'l-Cevzî, *et-Tahkîk*, (2/108); Bkz. Elbânî, *Sıfatu's-Salâtu'n-Nebî*, (4. dp. sy. 140, [Trc. 242. dp. sy 224, *Beka yay.*]).

B- Elleri secdeye giderken önce koymaya dair zayıf hadisler:

• Vâ'il İbn Hucr ﷺ'dan, şöyle dedi: 'Rasûlüllâh ﷺ secdeye gittiği vakit, dizlerini ellerinden önce koyardı. (Secdeden kıyama) kalktığı zamanda ellerini dizlerinden önce kaldırırdı.'Hadisi zayıftır.

Nesâ'î, ([1/165], 2/207, (Trc. no: 1089, *Kalem yay.*); Ebû Dâvud (1/838-839, [1/134]); Tirmizî ([2/56], 2/268); İbn Mâce (882); Dârimî, (1/303) (1326) Tahâvî (1/150); Dârekutnî, (131-132); İbn Hibbân, *es-Sahîh*, (487, *Mevârid*); Hâkim (1/226) ondan (Hâkim'den) Beyhakî (2/98) rivayet etmişlerdir. Ebû 'Îsâ (et-Tirmizî) 'bu hadis hasen gariptir. Şerik'ten bu hadisi başka birinin rivayet ettiğini bilmiyoruz' dedi. Tirmizî, (2/56) (2/268). Dârekutnî'de *Sunen*'inde 'Şerik rivayetinde teferrüt ettiği (tek başına kaldığı) zaman onun rivayeti zayıftır' dedi. Abdulhak, *et-Teheccüd* adlı kitabı ([56], 54/1)'de şöyle demiştir: 'Bu [Ellerin önce koyulacağına dair sahih hadisler bölümündeki Ebû Hureyre ﷺ hadisi], bir önceki hadisten [dizlerin önce koyulacağına dair zayıf hadisler bölümündeki Vâ'il ﷺ hadisinden] sened bakımından daha iyidir.' Bkz. Abdulhak, *el-Ahkâmu'l-Kubrâ* (54/1) ve *Kitâbu't-Teheccud* (56/1). Ahmed Muhammed Şakir, Tirmizî'ye yazdığı ta'liki (notu) (2/58-59)'da şöyle demektedir: 'İki hadisin illetlerinin gösteriminde âlimlerin söyledikleri sözlerden anlaşılan o ki: [Ellerin önce koyulacağına dair] Ebû Hureyre ﷺ hadisi sahih bir hadistir. [Dizlerin önce koyulacağına dair zayıf hadisler bölümündeki] Vâ'il ﷺ hadisinden daha sahihtir ve aynı zamanda kavli söz ile ifade edilmiş) bir hadis olup -usûlcülerce en tercihe şayan görüşe göre- kavli hadis, fiili hadise tercih edilir.' Bkz. Ahmed Muhammed Şakir Tahkiki (2/58-59). Elbânî, *Sıfatu's-Salâtu'n-Nebî* (4. dp. sy. 140, [Trc. 243. dp. sy 225, *Beka Yay.*])'da yukarıdaki Abdulhak'ın sözünü naklettikten sonra şöyle demiştir: 'Hatta bu hadis sağlam olan bu hadise [Sahih hadisler bölümündeki Ebû Hureyre ﷺ hadisine] ve bundan önceki sahih hadislere ters düşmesinin yanı-sıra sened bakımından da sahih değildir. Bu zayıflık hadisin manasında da söz konusudur. Nitekim ben bunu *es-Silsiletu'l-Ahâdîsi'd-Da'îfe*, (2/929)'da ve *el-İrvâ'u'l-Galîl*, (no: 357)'de açıkladım.' Yine Elbânî, 'bunu senedi zayıftır' dedi. Bkz. *Da'îfu'n-Nesâ'î, Da'îfu Ebû Dâvud*, ([121] 838); *Temâmu'l-Minne*, (sy. 193-196); *Da'îfu't-Tirmizî* ( ). Abdulkâdir el-Arnâ'ût ve Şu'ayb el-Arnâ'ût, *Zâdu'l-Me'âd*'a (Trc. 1. c./sy. 208, [53. dp.] *İklim yay.*) yaptıkları tahkîkte şöyle demişlerdir: 'Sened de geçen Şerik, sadûk ise de çok hata yapan birisidir.' Yukarıda görüldüğü gibi Dizlerin önce koyulacağına dair Vâ'il ﷺ'nun hadisi

seneden zayıftır. Bilindiği gibi zayıf hadisle amel etmek caiz değildir. Sahih olan Ellerin önce koyulacağına dair Ebû Hureyre ﷺ ve İbn 'Umer ﷺ hadisidir.

• Ebû Hureyre ﷺ'dan, Rasûlüllâh ﷺ şöyle buyurdu: 'Biriniz secdeye vardığı zaman ellerinden önce dizleriyle başlasın.' Beyhakî, *Sunen*, (2/100); İbn Ebî Şeybe, (1/263). İsnadındaki Abdullah b. Sa'îd el-Makburî, İbn Hacer'e göre **metruk (hadisi alınmayan) bir** kişidir. Yahyâ el-Kattân ve diğer bazı âlimler bu hadisin zayıf olduğunu söylerler. Ahmed b. Hanbel, el-Makburî'nin rivayet ettiği hadisler münker olup kabul edilmez. Yahyâ b. Ma'în: 'Bu rivayet kabul edilmez ve bu raviden hadis yazılmaz.' Ebû Zur'a: 'Bu ravi zayıftır.' Ebû Hâtim: 'Bu ravinin hadisleri kuvvetli değildir' demişlerdir. Bkz. *Neylu'l-Evtâr* (2/25). *Tahrîru Takrîbi't-Tehzîb* (2/215).

• Mus'ab b. Sa'd, babası Sa'd ﷺ'dan:

(كُنَّا نَضَعُ الْيَدَيْنِ قَبْلَ الرُّكْبَتَيْنِ فَأُمِرْنَا بِالرُّكْبَتَيْنِ قَبْلَ الْيَدَيْنِ .)

'Biz dizleri ellerden önce koyardık, fakat dizleri ellerden önce koymamız emredildi.' İbn Huzeyme, *Sahîh* (17319, no:628); Beyhakî, *Sunenu'l-Kubrâ* (2/100). Hâfız İbn Hacer el-'Askalânî der ki: İbn Huzeyme, (yukarıdaki sahih senedle gelen) Ebû Hureyre ﷺ hadisinin Sa'd ﷺ hadisiyle nesh edildiğini iddia etmektedir. Eğer bu iddiası doğru olsaydı tartışma biterdi. Oysa Sa'd ﷺ hadisinin ravileri arasında İbrahim b. İsmaîl b. Yahyâ b. Seleme b. Kuheyl ve babası bulunmaktadır her ikisi de hadis âlimleri tarafında zayıf kabul edilmektedir. Bkz Hâfız İbn Hacer el-'Askalânî, (2/241); *Tahrîru Takrîbi't-Tehzîb* (1/83). İbn Kayyım şöyle demiştir: "Ancak bu hadisin iki illeti vardır: **Birincisi:** Naklettiği hadisler delil teşkil etmeyecek biri olan Yahyâ **b. Seleme** b. Kuheyl tarafından nakledilmiştir. Onun hakkında Nesâ'î, **'metruk'** İbn Hibbân, *'cidden munkeri'l-hadis*tir. Naklettiği hadis delil olmaz' ve İbn Ma'în 'hiçtir' demiştir. **İkincisi:** Mus'ab b. Sa'd'ın babasından naklettiği sağlam yolla ulaştırılmış rivayet tatbîk olayıdır (secdeye gitme olayı değildir). Sa'd'ın sözü de: 'Biz böyle yapardık; (sonra) ellerimizi dizler üzerine koymamız emredildi' şeklindedir. *el-Mugnî* sahibinin Ebû Sa'îd'den naklettiği: 'Elleri dizlerden önce yere koyardık. Bize dizleri ellerden önce yere koyma emredildi' sözü ise -

١٠٩- أَخْبَرَنَا عَبْدُ اللهِ بنُ مُحَمَّدٍ أَخْبَرَنَا أَبُو عامِرٍ حَدَّثَنَا إبْرَاهِيمُ بنُ طَهْمَانَ عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ طَاوُسَ أَنَّ ابنَ عَبَّاسٍ ﷺ كَانَ إِذَا قَامَ إِلَى الصلاةِ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى تُحَاذِيَ أُذُنيه، وإذا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ واستوى قائماً فعل مثل ذلك.

109. Bize 'Abdullah b. Muhammed haber verdi. Bize Ebû 'Âmir haber verdi. Bize İbrahim b. Tahmân, Ebû'z-Zubeyr'den, o da Tâvûs'tan, İbn Abbâs ﷺ'nun namaza kalktığında ellerini kulaklarının hizasına kadar kaldırdığını ve rükûdan başını kaldırıp ayakta dimdik

---

doğrusunu en iyi bilir ya- isimde bir yanılgıdır; Ebû Sa'îd değil Sa'd olacaktır. Yukarıda geçtiği üzere metinde de yanılgı vardır; hadis konumuz hakkında değil tatbîk hakkındadır. En iyi bilen Allah'tır." Bkz. *Zâdu'l-Me'âd* (Trc. 1. c./sy 211, *İklim Yay.*).

• Enes b. Mâlik ﷺ'dan: Rasûlullâh ﷺ tekbır getirerek secdeye gitti ellerinden önce dizlerini yere koydu.' Beyhakî, (2/99); Dârekutnî, (1/345); Hâkim, *Mustedrek* (1/226). Hâkim dedi ki: 'Bu hadisin senedi Buhârî ve Müslim'in şartlarına göre sahihtir, ben bunun herhangi bir illetini bilmiyorum. Buhârî ve Müslim bunu tahric etmemişlerdir.' Zehebî de Hâkim'in bu görüşüne katılmıştır. Beyhakî dedi ki: 'Bu hadisi meçhul bir ravi olan el-'Alâ b. İsmâîl el-Attâr tek başına rivayet etmiştir.' Dârekutnî (1/345) dedi ki: 'el-'Alâ b. İsmâîl bunu Hafs'tan bu isnadla tek başına rivayet etmiştir. Allah en iyi bilendir.' İbânî dedi ki: 'el-'Alâ b. İsmâîl meçhul bir kişidır. Nitekim İbn Kayyım *ez-Zâdu'l-Me'âd*'de (1/81) ve ondan önce Beyhakî böyle demişlerdir. İbn Hacer de *et-Telhis*'te aynı şeyi söylemiştir. İbn Ebî Hâtim ise *el-'İlel*'de (1/188) bu hadıs münkerdir dedi. Elbânî, Hâkim ve Zehebî'nin bu hadis Buhârî ve Müslim'in şartlarına göre sahihtir demesinin büyük bir gaflet olduğunu çünkü el-'Alâ'dan bunların hiç rivayetinin olmadığını söyledi. Hadısin zayıflığı için bkz. *Neylu'l-Evtâr* (2/25).

(kemikleri) yerli yerine gelince de bunun aynısını yaptığını bildirdi.[75]

١١٠ - حدَّثنا محمَّدُ بن مقاتل أخبرنا عبد الله أخبرنا إسماعيل حدثني صالح بن كَيْسانَ عن عَبْدِ الرحْمَنِ الأَعْرَجِ عن أبي هريرة ﷺ قال: كان رسولُ الله ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حِذْوَ مِنْكَبَيْهِ حين يُكَبِّرُ يَفْتَتِحُ الصلاةَ وحين يركع.

110. Bize Muhammed b. Mukâtil bildirdi. Bize 'Abdullah haber verdi. Bize İsmâ'îl haber verdi. Bana Sâlih b. Keysân, 'Abdurrahmân el-A'rac'tan, o da Ebû Hureyre ﷺ'dan bildirdi. Dedi ki:

'Rasûlüllâh ﷺ tekbir getirip namazını açtığı anda ve rükû ettiği anda ellerini omuzları hizasına kadar kaldırırdı.'[76]

١١١ - حدَّثنا إسماعيل حدَّثنا صالِحُ عن نَافِعٍ أَنَّ عَبْدَ الله ابن عُمَرَ ﷺ كانَ إذا افْتَتَحَ الصلاة رفع يديه حذْوَ مِنْكَبَيْهِ وإذا رفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الركوعِ.

111. Bize İsmâ'îl bildirdi. Bize Sâlih, Nâfi''den,

---

[75] İbn 'Abbâs ﷺ'dan gelen başka bir rivayet daha önce no: 44'te zikredildi. Farklı ziyadelik için bkz. no: 44'ün dipnotu.

[76] Hadisin Ebû Hureyre ﷺ'dan gelen aynı sened ile fakat farklı ziyadelerle olan rivayetine ve başka bir rivayetler için 45 no'lu rivayetin dipnotuna bkz.

'Abdullah b. 'Umer ﵁'nun namaza başladığında ve rükûdan başını kaldırdığında da ellerini omuzları hizasına kadar kaldırdığını bildirdi.

١١٢- حَدَّثنا محَمَّدُ بنُ مُقاتِلٍ أَخْبَرَناَ عَبْدُ اللَّه أَخْبَرَناَ ابن عَجْلاَنَ قاَلَ: سمعت النُعْماَنَ بَن أَبي عَياَّش يَقْول: لِكُلِّ شَيْءٍ زِينَةٌ، وزِينَةُ الصلاة أنْ ترْنَعَ يَدَيْكَ إِذاَ كَبَّرْتَ، وإذا ركَعْتَ، وإذاَ رَفَعْتَ رَأْسَكَ مِنَ الركُوعِ.

112. Bize Muhammed b. Mukâtil bildirdi. Bize 'Abdullah haber verdi Bize İbn 'Aclân haber verdi. Dedi ki:

"Nu'mân b. Ebî 'Ayyâş'ı şöyle derken işittim:

'Her şeye ait bir süs/ziynet vardır. Namazın süsü/ ziyneti ise; (namaza başlamak için) tekbir getirdiğinde, rükû ettiğinde ve rükûdan başını kaldırdığında ellerini kaldırmandır.'"[77]

١١٣- حدّثنا محَمّدٌ بنُ مُقاَتِلٌ أَخْبَرَناَ عبدُ الله أَخْبَرَناَ الأَوْزاَعِيُّ حَدَّثني حساَّنُ بنُ عَطِيَّةَ عن القاسم بن مُخَيْمَرة قال: رَنْعُ الأَيْدي للتَكْبِيرَةِ قاَلَ: وأَراه حين يَنْحني.

[77] Bu eseri İbn 'Abdilberr, *el-İstizkâr* (2/123)'te muallak olarak zikreder. İsnadlı olarak ise *et-Temhîd* ( )'de zikreder. Hâfız İbn Hacer, *et-Telhîs* (1/220)'de zikreder ve: 'bunu Esrem rivayet etti' der.

113. Bize Muhammed b. Mukâtil bildirdi. Bize 'Abdullah haber verdi. Bize el-Evzâ'î haber verdi. Bana Hassân b. 'Atiyye, Kâsım b. el-Muheymera'dan bildirdi. Dedi ki:

'Elleri kaldırmak tekbir içindir.' Dedi ki:

'Onu eğildiği sırada (ellerini kaldırırken) gördüm.'

١١٤- حدّثنا مُحَمَّدُ بنُ مقاتِلٍ عَنْ عَبْدِ اللهِ أَخْبَرَنَا شَرِيكٌ عَنْ لَيْثٍ عَنْ عَطَاءٍ قَالَ: رَأَيْتُ جَابِرَ بنَ عَبْدِ اللهِ ﷺ وأَبَا سَعِيدٍ الْخُدْرِيَّ ﷺ وابن عَبَّاسٍ ﷺ وابن الزُّبَيْرِ ﷺ يَرْفَعُونَ أَيْدِيَهُمْ حِينَ يَفْتَتِحُوا الصلاة وإذا ركعوا وإذا رفعوا رؤوسهم من الركوع.

114. Bize Muhammed b. Mukâtil, Abdullah'dan bildirdi. Bize Şerîk, Leys'ten, o da 'Atâ''dan haber verdi. Dedi ki:

'Câbir b. 'Abdullah, Ebû Sa'îd el-Hudrî, İbn 'Abbâs ve İbnu'z-Zubeyr ﷺ'yu namazlarını başladıkları (iftitâh tekbiri aldıkları) anda, rükû ettiklerinde ve rükûdan başlarını kaldırdıklarında ellerini kaldırırlarken gördüm.'[78]

[78] Bu eseri daha önce Buhârî, Mâlik b. İsmâ'îl'den o da Şerîk'ten 've rükûdan başlarını kaldırdıklarında ellerini kaldırırlarken gördüm' ziyadesi olmaksızın rivayet etmiştir. Tahrici için bkz. (no: 44)

١١٥- حَدَّثنا محَمَّدُ بنُ مُقاتِلٍ أَخْبَرَنا عَبْدُ الله أَخْبَرَنا عِكْرِمَةُ بنُ عَمَّارٍ قَالَ: رأيت سالِمَ بنَ عبد الله والقاسم بنَ مُحَمَّدٍ وَعَطاء ومكحولاً يَرْفَعُون أَيْدِيَهُمْ فِي الصلاةِ إذا ركَعُوا وإذا رَفعوا.

115. Bize Muhammed b. Mukâtil bildirdi. Bize 'Abdullah haber verdi. Bize 'İkrime b. 'Ammâr haber verdi. Dedi ki:

'Sâlim b. 'Abdullah, Kâsım b. Muhammed, 'Atâ' ve Mekhûl'u namazda rükû ettiklerinde ve rükûdan kalktıklarında ellerini kaldırırlarken gördüm.'[79]

١١٦- وقال جرير عن لَيْثٍ عن عطاء ومجاهدٍ أَنَّهما كانَا يَرْفَعانِ أَيْدِيَهُما في الصلاةِ، وكانا نافع وطاوس يفعلانه.

116. Ve Cerîr, Leys'ten, o da 'Atâ' ve Mucâhid'den o ikisinin ('Atâ' ve Mucâhid'in); namazda ellerini kaldırdıklarını ve Nâfi' ile Tâvûs'unda bunu yaptıklarını söyledi.[80]

[79] İbn 'Abdilberr *et-Temhîd* (9/218)'de Esrem yoluyla şöyle rivayet etmiştir. Esrem dedi ki: Bize Ahmed bildirdi. Bize Yahyâ b. Âdem, İbnu'l-Mubârek'ten o da 'İkrime b. 'Ammâr'dan bildirdi. Dedi ki: 'Kâsım b. Muhammed ve Sâlim b. 'Abdullah'ı rükû ettiklerinde ve rükûdan başlarını kaldırdıklarında ellerini kaldırırlarken gördüm.'

[80] No 13'ün dipnotuna bkz.

١١٧- وعن لَيثٍ عن ابن عُمَرَ ﷺ وسَعيد بن جُبَيْرٍ وطَاوس وأصحابه أنهم كانوا يرْفَعونَ أيديهم إذا ركعوا.

117. Ve Leys'ten, o da İbn 'Umer, Sa'îd b. Cubeyr, Tâvûs ve onun arkadaşlarının rükû ettiklerinde ellerini kaldırdıklarını (söyledi).

١١٨- حدَّثنا موسى بن إسماعيلَ حَدَّثنا عبدُ الواحد [ابن زِيَادٍ] حَدَّثنا عاصِمٌ قال: رَأيتُ أنس بنَ مَالِكٍ ﷺ إذا افْتَتَحَ الصلاةَ كَبَّرَ ورَفَعَ يَدَيْهِ كُلَّما ركَعَ وَرَفَعَ رَأسَهُ مِنَ الركُوعِ.

118. Bize Mûsâ b. İsmâ'îl bildirdi. Bize 'Abdulvâhid [İbn Ziyâd] bildirdi. Bize 'Asîm bildirdi. Dedi ki:

'Enes b. Mâlik ﷺ'yu namaza başladığında tekbir alırken, her rükû ettiğinde ve rükûdan başını kaldırırken ellerini kaldırırken gördüm.'[81]

١١٩- حدّثنا خليفةُ بنُ خَيَّاطٍ حدَّثنا يزيدُ بن زُرَيْعٍ حَدَّثنا سَعِيدٌ عن قَتَادَةَ أَنَّ نَصْرَ بنَ عاصِم حَدَّثَهُمْ عَنْ مَالِكِ بن

81 Bu eseri daha önce Buhârî, 'Bize Musedded bildirdi. Bize 'Abdulvâhid b. Ziyâd, 'Âsım b. el-Ehval'dan bildirdi. Dedi ki:..' yoluyla nakletti. Bunun için ve dipnottaki farklı ziyadelik için bkz. (no: 46).

الْحُوَيْرِثِ ﷺ قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا رَكَعَ وإذا رفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الركوعِ حتى يُحاذِيَ بهما فروعَ أذنيه.

119. Bize Halife b. Hayyât bildirdi. Bize Yezîd b. Zurey' bildirdi. Bize Sa'îd, Katâde'den Nasr b. 'Âsım'ın Mâlik b. el-Huveyris ﷺ'dan onlara bildirdiğini bildirdi. Dedi ki:

'Nebî ﷺ'i rükû ettiğinde ve rükûdan başını kaldırdığında ellerini kulaklarının üstü[82] hizasına kadar kaldırdığını gördüm.'[83]

١٢٠- وقال عبْدُ الرحْمنِ بنُ مَهْدِيٍّ عَنِ الربيعِ بن صَبيحٍ قال: رَأَيْتُ مُحَمَّداً والْحَسَنَ وَأَبَا نَضْرَةَ وَالْقَاسِمَ بنَ مُحَمَّدٍ وَعَطَاءً وَطَاوُساً وَمُجاهِداً وَالْحَسَنَ بنَ مُسْلِمٍ وَنَافِعاً وابن أَبِي نَجِيحٍ إذا افْتَتَحُوا الصلاة رفعوا أيديهم وإذا ركعوا وإذا رفعوا رؤوسهم من الركوع.

120. Ve 'Abdurrahmân b. Mehdî, Rebî' b. Sabîh'ten dedi ki: O şöyle dedi:

---

[82] İbnu'l-Esîr, *en-Nihâye* (3/436).

[83] Müslim ([no: 391], 4/93, *Nevevî Şerhi*); Ahmed, *Musned* (وإذا رفع - رأسه من السجود): 'Ve secdelerden başını kaldırdığında' ziyadesiyle- 3/436-437, 5/53, [Trc. 493/1363, no: 15541, *Fethu'r-Rabbânî*]); Nesâ'î ([no: 1056], 2/123; 182); İbn Ebî Şeybe (1/234); Tahâvî (1/131); Beyhakî (2/71). Bkz. Yine no: 25'in dipnotu.

'Muhammed, Hasen,[84] Ebû Nadra, Kâsım b. Muhammed, 'Atâ', Tâvûs, Mucâhid, Hasen b. Muslim, Nâfi' ve İbn Ebî Necîh'i namaza başladıklarında, rükû ettiklerinde ve rükûdan başlarını kaldırdıklarında ellerini kaldırırlarken gördüm.'[85]

١٢١- قال البخاريّ: وهؤلاء أهلُ مَكَّةَ وأَهْلُ المدينة وأَهْلُ اليمَنِ وأَهْلُ العِراَقِ وقد تَواطَئوا على رفْعِ الأيدي.

121. Buhârî dedi ki:

'Bunlar Mekke ehli, Medine ehli, Yemen ehli ve Irak ehlidirler. (Namazda) elleri kaldırma (konusu) üzerinde ittifak etmişlerdir.'

١٢٢- وَقاَلَ وَكِيعٌ عن الربيعِ قاَلَ: رَأَيْتُ الْحَسَنَ وَمُجاَهِداً وَعَطاَءً وَطاَوُساً وَقَيْسَ بنَ سَعْدٍ والحسن بن مسلم يرفعون

---

84 -...Bize Mu'âz b. Mu'âz, Eş'as'dan tahdîs etti dedi ki:

(كان الحسن يفعله.)

'Hasan (el-Basrî) de (rükû ve secdelerde ellerini kaldırarak) böyle yapardı.' İbn Ebî Şeybe, (1/213/no: 2435 [1/235no: 2450 *Dâru't-Tâc*] *'İki secde arasında elleri kaldırma hakkındaki bab'*)

85 İbn 'Abdilberr, *et-Temhîd* (9/218)'de şöyle nakletmiştir: Esrem şöyle dedi: Ebû 'Abdullah'tan yani Ahmed b. Hanbel'den şöyle işittim. Bize Ebû Nadra, Rebî' .b. Sabîh'ten dedi ki: "Atâ', Tâvûs, Mucâhid, Hasan, İbn Sîrîn, Nâfi', İbn Ebî Necîh, Hasan b. Muslim ve Katâde'yi gördüm ellerini rükûda ve rükûdan kalktıktan sonra kaldırıyorlardı.'

أيديهم إذا ركعوا وإذا سجَدُوا.

122. Ve dedi ki: Vekî', Rebî' ﷺ'dan (naklederek) dedi ki:

'Hasan, Mucâhid, 'Atâ', Tâvûs, Kays b. Sa'd ve Hasan b. Muslim ﷺ'yu rükû ettiklerinde ve secde ettiklerinde ellerini kaldırırlarken gördüm.'

١٢٣- وقال عبْدُ الرحْمن بنُ مَهْدِيّ: هذا مِنَ السنَّةِ.

123. Ve 'Abdurrahmân b. Mehdî ﷺ dedi ki:

'Bu **Sünnet**'tendir.'

١٢٤- وَقَالَ عُمَرُ بْنُ يُونُس: حَدَّثَنَا عِكْرِمَةُ بنُ عمارٍ قَالَ: رأيت القَاسِمَ وَطَاوُسَ وَمَكْحُولاً وَعَبْدَ الله بنَ دينار وسالماً يرفعون أيديهم إذا استقبل أحدهُمُ الصلاة وعند الركوع والسجود.

124. Ve 'Umer b. Yûnus dedi ki: Bize 'İkrime b. 'Ammar bildirdi. Dedi ki:

'Kâsım, Tâvûs, Mekhûl, 'Abdullah b. Dînâr ve Sâlim ﷺ'yu onlardan birini namaza durdukları zaman (iftitâh tekbirinde) ve rükû ile secdeler anında ellerini kaldırırlarken gördüm.'

١٢٥- قَالَ وَكِيعٌ عَنِ الأَعْمَش عَنْ إِبْرَاهِيمَ أَنَّهُ ذُكِرَ لَهُ حديثُ وائلِ بن حُجْرٍ ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كان يرفع يدَيْهِ إذا ركَعَ وإذا سَجَدَ. قال إبراهيم: لعله كان فعله مرة.

125. Vekî', A'meş'ten, o da İbrahim'den ki O'na; Nebî ﷺ'in rükû ve secde ettiğinde ellerini kaldırdığı Vâ'il b. Hucur ﷺ hadisi zikredildi dedi. (Sonra) İbrahim dedi ki:

'Belki de O'nun yaptığı (namazda elleri kaldırma) bir kez idi.'[86]

١٢٦\أ- وهذا ظَنٌّ منه لقوله: «فعله مرة» مع أن وائلاً ﷺ قد ذكر أنه رأى النبي ﷺ وأصحابه غير مرة يرفعون أيديهم، ولا يحتاج وائلٌ ﷺ إلى الظنون لأن معاينَتَه أكثر من حسبان غيره.

126. Bu kendisinin zannıdır. Zira: 'Belki de bir kere yapmıştır' demiştir. Halbuki Vâ'il (b. Hucur) ﷺ, Nebî ﷺ ve ashâbının ellerini defalarca kaldırdıklarını gördüğünü zikretmiştir. Vâ'il (b. Hucur) ﷺ'nun sözü zanlara ihtiyaç bırakmaz. Çünkü onun gözleriyle görmesi, başkalarının hesaplarından/zanlarından daha fazladır.

[86] Tahâvî, (Trc. 2. c/sy. 33 no: 1318).

١٢٦\ب- قال البخاريّ: وقد بيَّنَهُ زائدةُ فقال:حدّثنا عاصِمٌ حدّثنا أبي أنَّ وائلَ ﷺ بنَ حُجْرٍ أخبره قال: قلتُ: لأَنْظُرَنَّ إلى صلاة رسول الله ﷺ كيف يصلي. فَكَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ [فلما ركع رفع يديه] فلما رفع رأسه رفع يديه مثلها، ثم أتيتهم من بَعْدِ ذلك في زمان فيه برد فرأيت الناس عليهم جل الثياب تحرك أيديهم من تحت الثياب.

126. Buhârî dedi ki:

Zâ'ide onu açıkladı ve dedi ki: Bize 'Asîm bildirdi. Bize babam Vâ'il b. Hucr ﷺ'nun o na haber vererek şöyle dediğini bildirdi: Kendi kendime şöyle dedim:

'Muhakkak Rasûlüllâh ﷺ'in nasıl namaz kıldığına bakacağım. Sonra baktım tekbir getirdi ve ellerini kaldırdı [rükû ettiğinde de ellerini kaldırdı.] Daha sonra başını kaldırdığında da aynı şeklide ellerini kaldırdı. Bu gördüğüm olaydan sonra onların yanına soğuk bir gün zamanında geldim. O zaman insanları kalın elbiseleriyle gördüm ki elleri elbiselerinin altından hareket etmekteydi.[87]

١٢٧- فهذا وائل ﷺ بَيَّنَ [في] حديثه أنه رأى النبي ﷺ وأصحابه يرفعون أيديهم مرةً [بعد] مرة.

[87] Bkz. no: 67

127. İşte böylece Vâ'il ﷺ, hadisi[nde] Nebî ﷺ ve ashâbının ellerini kaldırdıklarını defalarca gördüğünü açıklamaktadır.[88]

١٢٨ - حَدَّثَنا عبْدُ الله بنُ مُحَمَّدٍ حَدَّثَنا ابن إِدْرِيسَ قَالَ: سَمِعْتُ عَاصِمَ بنَ كُلَيْبٍ عَنْ أَبِيه أَنَّهُ سَمِعَهُ يقول: سمعتُ وائِلَ بنَ حُجْرٍ ﷺ يقول: قَدِمْتُ المدينةَ قلت لأَنْظُرَنَّ إلى صلاةِ رسول الله ﷺ، فافتتح الصلاةَ فكبرَ ورفع يديه، فلما رفع رأسه رفع يديه.

128. Bize 'Abdullah b. Muhammed bildirdi. Bize İbn İdrîs bildirdi Dedi ki: 'Asım b. Kuleyb'i babasından, onun da şöyle derken işittiğini işittim: Vâ'il b. Hucr ﷺ'yu işittim şöyle diyordu:

"Medine'ye geldim, (kendi kendime) dedim ki:

'Muhakkak Rasûlüllâh ﷺ'in namazına bakacağım.' Ve namazı açtı sonra tekbir getirdi ve ellerini kaldırdı. Başını kaldırdığında da ellerini kaldırdı."

١٢٩ - حَدَّثَنا إِسْمَاعِيلُ بنُ أَبِي أُوَيْس حَدَّثَنا مالِكٌ عَنْ نَافِعٍ أن عبْدَ الله بن عُمَرَ ﷺ كان إذا افتتح الصلاةَ رفع يديه وإذا

[88] Daha önce Bize Muhammed b. Mukâtil bildirdi. Bize 'Abdullah haber verdi. Bize Zâ'ide b. Kudâme haber verdi. Bize 'Âsîm b. Kuleyb el-Curmî bildirdi. Bize babam bildirdi. Vâ'il b. Hucr ona haber verdi. Dedi ki:... şeklinde (no: 67)'de geçti. Bkz. tahrîci için.

رفع رأسه من الركوع.

129. Bize İsmâ'îl b. Ebî Uveys bildirdi. Bize Mâlik, Nâfi''den 'Abdullah b. 'Umer ﷺ'nun namazı açtığında ve rükûdan başını kaldırdığında ellerini kaldırdığını bildirdi.[89]

١٣٠- حَدَّثنا عيَّاشٌ حَدَّثنا عبدُ الأعلى حدَّثنا حميْدٌ عَنْ أَنَسٍ ﷺ أَنَّهُ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ عِنْدَ الركوعِ.

130. Bize 'Ayyâş bildirdi. Bize 'Abdula'lâ bildirdi. Bize Humeyd, Enes ﷺ'dan onun rükûda ellerini kaldırdığını bildirdi.[90]

١٣١- حَدَّثَنَا آدمُ حَدَّثَنَا شُعْبَةُ حَدَّثنا الحكَمُ بنُ عُتَيْبَةَ قَالَ: رَأَيْتُ طَاوساً يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا كَبَّرَ وإذَا رَفَعَ رَأْسَهُ من الركوعِ.

131. Bize Âdem bildirdi. Bize Şu'be bildirdi. Bize Hakem b. 'Uteybe bildirdi. Dedi ki:

---

[89] İmâm Mâlik, *Muvattâ'* (sy. 26)'da '..**omuzlarının hizasına'** ziyadesiyle rivayet etmiştir. Muhammed İbnu'l-Hasan, *Muvattâ'* (sy. 70)'de '..Dedi ki: Bize Mâlik haber verdi. Bize Nâfi' bildirdi' şeklinde nakletmiştir. İbn 'Abdilberr de *el-İsitizkâr* (2/127)'de zikretmiştir

[90] Bkz. Farklı lâfızla rivayet için İbn Ebî Şeybe (1/133). Merfu olarak ise (no: 26) ve onun dipnotunda nakledilmişti. Ayrıca mevkuf olarak (no: 177)'de Buhârî şu ziyade ile nakletmiştir: Yahya b. Ebî İshâk'tan: **'Enes ﷺ'nun iki secde arasında ellerini kaldırdığını haber verdi.'** İbn Ebî Şeybe (1/271 no: 2811 [2795 *Dâru't-Tâc*])

'Tâvûs'u tekbir aldığında ve rükûdan başını kaldırdığında ellerini kaldırırken gördüm.'[91]

١٣٢- قال البخاري: مَنْ زَعَمَ أَنَّ رفْعَ الْأَيْدِي بِدْعَةٌ فَقَدْ طَعَنَ فِي أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ والسلَفِ وَمَنْ بَعْدهم وأَهْلِ الْحِجازَ وَأَهْلِ الْمَدِينَةِ وَأَهْلِ مَكَّةَ وَعِدَّةٍ مِنْ أَهْلِ الْعِرَاقِ وَأَهْلِ الشامِّ وَأَهْلِ الْيَمَنِ وعلماء أهل خراسان منهم ابن المبارك حتى شيوخنا عيسى بن موسى أبو أحمد، وكعب بن سعيد، والحسن بن جعفر، ومحمد بن سلام، إلا أهل الرأي منهم، وعلي بن الحسن، وعبد الله بن عثمان، ويحيى بن يحيى، وصدقة، وإسحاق، وعامة أصحاب ابن المبارك.

132. Buhârî dedi ki:

'Kim elleri kaldırmanın bir bid'at olduğunu iddia ederse; Nebî ﷺ'in sahâbelerine, onlardan sonraki *Selef*'e, Hicâzlılara, Medinelilere, Mekkelilere, Iraklılardan bir çok kimseye, Şamlılara, Yemenlilere, aralarında; İbnu'l-Mubârek'in hatta şeyhlerimiz olan; 'Îsâ b. Mûsâ Ebû Ahmed, Ka'b b. Sa'îd, el-Hasen b. Ca'fer, Muhammed b. Sellâm'ın da bulunduğu, re'y ehli (nakille değil akılları ile hükmedenler) dışındaki Horasanlı âlimlere, 'Alî b. el-Hasen, 'Abdullâh b. 'Usmân,

[91] Beyhakî (2/74). Ahmed, *Musned* (2/44)'te ise şöyledir: ...Bize Şu'be, Hakem'den bildirdi ki: 'Tâvûs'u namaza başladığı zaman, rükû ettiği zaman ve rükûdan başını kaldırdığı zaman ellerini kaldırırken gördüm.'

Yahyâ b. Yahyâ, Sadaka, İshâk ve İbnu'l-Mubârek'in öğrencilerinin geneline ta'n etmiş (hakaret etmiş) olur.'

١٣٣- وكان الثوري ووكيع وبعض الكوفيين لا يرفعون أيديهم.

133. Sevrî, Vekî' ve Kûfeli bazıları ellerini kaldırmıyorlardı.

١٣٤- وقد رووا في ذلك أحاديث كثيرة ولم يعَنِّفُوا على من رفع [يديه] ولولا أنها حقٌّ ما رووا تلك الأحاديث لأنه ليس لأحدٍ أن يقول على رسول الله ﷺ ما لم يقل وما لم يفعل لقول النبيِّ ﷺ: « مَنْ تَقَوَّلَ عَلَيَّ ما لَمْ أَقُلْ فَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّارِ.»

134. Bu konuya dair bir çok hadis rivayet ettiler. [Ellerini] kaldıran kimselere şiddetle sert davranılıp serzenişte bulunulmadı. Eğer ki bu hak olmasaydı, bu hadisleri rivayet etmezlerdi. Çünkü hiç kimse, Rasûlüllâh ﷺ'in söylemediği ve yapmadığı bir şeyi onun adına söyleyemez. Zira Nebî ﷺ şöyle buyurmuştur:

'Her kim söylemediğim şeyi, benim söylediğimi söylerse o zaman Cehennem'den oturacağı yere

hazırlansın.'[92]

١٣٥- ولم يثبُتْ عن أحد مِنْ أصحاب النبيّ ﷺ أنه لا يرْفَعُ يَدَيْهِ، وليس أسانيده أصَحُّ من رفع الأيدي.

135. Nebî ﷺ'in sahâbelerinin hiç birinden ellerini namazda kaldırmadığı sabit olmamıştır. Ona isnad edilenlerden elleri kaldırma ile alakalı olan senetlerden daha sahih olan senet yoktur.[93]

١٣٦- حدّثنا محمد بن أبي بكر المقدمي حدثنا معْتَمِرٌ عن عُبيد اللهِ بنِ عُمَرَ عن ابن شهابٍ عن سالم بنِ عبد الله عن أبيه ﷺ عن النبي ﷺ أنه كان يرفع يدَيْهِ إذا دخَلَ في الصلاةِ وإذا أراد أن يركع يرفع رأسه، وإذا قام من الركعتين يرفع يديه في ذلك كله، وكان عبد الله يفعله.

---

92 Hadisi bu lâfızla Ahmed, *Musned* (2/321); İbn Mâce, (Ebû Hureyre ﷺ'dan; no: 34, Ebû Katâde ﷺ'dan; no: 35); Bûsîrî, *Misbâhu'z-Zucâce* (1/48); İbnu'l-Cevzî, *el-Mevdû'ât*'ının *Mukaddime*'sinde birçok yoldan rivayet etmiştir. Elbânî, *Sahîhi İbn Mâce*'de Ebû Hureyre ﷺ'dan gelen lâfız için **hasen-sahih**, Ebû Katâde ﷺ'dan gelen lâfız için **hasen** demektedir. Ayrıca bkz. *es-Sahîha* (no:1753); *er-Ravda* (707) ve *el-Mişkât* (5940).

93 Sahâbelerden namazda elleri kaldırmayı terk etmekle alakalı rivayet edilenler sahih değildir. Bunu Beyhakî, *el-Ma'rife*, Zeyla'î, *Nasbu'r-Râye* Hâfız, *ed- Dirâye* ve bu risalede yer yer inceldiğimiz hadislerde birçok âlim söylemişlerdir.

136. Bize Muhammed b. Ebî Bekr el-Makdemî bildirdi. Bize Mu'temir, 'Ubeydullah b. 'Umer'den, o da İbn Şihâb'dan, o da Sâlim b. 'Abdullah'dan, o da babası (Abdullah b. 'Umer ﷺ)'dan, o da Nebî ﷺ'den muhakkak ki o ﷺ, namaza girdiğinde (iftitâh tekbirinde) ellerini kaldırırdı, rükû edip başını (rükûdan) kaldırmak istediğinde ve iki rekattan kalkacağında da ellerini böyle hepsinde kaldırıyordu. 'Abdullah ﷺ da onu böyle yapıyordu şeklinde bildirdi.[94]

١٣٧- حَدَّثنا قُتَيْبَةُ حَدَّثنا هُشَيْمٌ عن الزُهْرِيّ عن سالم عن أبيه ﷺ قال: كان رسولُ الله ﷺ يرفع يدَيْهِ إذا افْتَتَحَ الصلاةَ، وإذا ركع يرفع يديه، وإذا رفع رأسه من الركوع.

137. Bize Kuteybe bildirdi. Bize Huşeym, ez-Zuhrî'den, o da Sâlim'den, o da babası (Abdullah b. 'Umer ﷺ)'dan bildirdi. Dedi ki:

'Rasûlüllâh ﷺ namazı açtığında (iftitâh tekbirinde) ellerini kaldırıyordu rükû ettiğinde ve rükûdan başını kaldırdığında da ellerini kaldırıyordu.'[95]

١٣٨- حدّثنا عبدُ الله بنُ صالِحٍ حَدَّثَنِي اللَّيْثُ حَدَّثنا عقيلٌ

[94] İbn Hibbân (1868, 1877); Ebû 'Avâne (2/91); 'Abdurrezzâk (2/67); Nesâ'î (3/3); İbn Hazm (4/90) ve Mizzî, *el-Tuhfe* (5/381)

[95] İbn Ebî Şeybe (1/234); Ebû Nu'aym, *el-Hilye* (9/223); Ebû Tâhir es-Silefî, *Mu'cemu's-Sefer* (sy. 251).

عَنِ ابنِ شِهابٍ قال: أخبرني سالم بنُ عَبْدِ اللهِ أنَّ عَبْدَ اللهِ بنَ عُمَرَ ﷺ قال: كان رسول الله ﷺ إذا افْتَتَحَ الصلاة يرْفَعُ يَدَيْهِ حتى يُحاذِيَ بهما مِنْكَبَيْهِ، وإذا أَرادَ أَنْ يَرْكَعَ، وبَعْدَ ما يَرْفَعُ رَأْسَهُ من الركوع.

138. Bize 'Abdullah b. Sâlih bildirdi. Bana el-Leys bildirdi. Bize 'Akîl, İbn Şihâb'dan bildirdi. Dedi ki: Bana Sâlim b. 'Abdullah, 'Abdullah b. 'Umer ﷺ'nun şöyle dediğini bildirdi:

'Rasûlüllâh ﷺ namaza başladığında (iftitâh tekbirinde) ellerini omuzları hizasına kadar kaldırırdı. Rükû etmek istediğinde ve rükûdan başını kaldırdıktan sonra da ellerini omuzları hizasına kadar kaldırırdı.'[96]

١٣٩- حدَّثنا محَمَّدُ بنُ عَبْدِ الله بن حَوْشَبَ حَدَّثنا عَبْدُالْوَهَّابِ حَدَّثَنَا عُبَيْدُ اللهِ عَنْ نَافِعٍ عَنِ ابنِ عُمَرَ ﷺ أنه كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا دخل في الصلاةِ وإذا ركَعَ وإذا قال: سَمِعَ [اللهُ] لِمَنْ حَمِدَهُ، وإذَا قَامَ مِنَ الركعَتَيْنِ يَرْفَعُهُماَ.

وعَنِ الزُهْرِيِّ عَنْ سالِمِ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ﷺ عَنْ النبي ﷺ مثله.

[96] Müslim, (4/94, *Nevevî Şerhi*); Ebû 'Avâne (2/91); Dârekutnî (1/288); Beyhakî (2/70).

139. Bize Muhammed b. 'Abdullah b. Havşeb bildirdi. Bize 'Abdulvehhâb bildirdi. Bize 'Ubeydullah, Nâfi"den, o da İbn 'Umer ﷺ'nun namaza girdiğinde (iftitâh tekbirinde), rükû ettiğinde, *'Semi'allâhu li men hamideh'* dediğinde ve iki rekattan kalkacağında ellerini kaldırdığını bildirdi.

Ve Zuhrî'den, o da Sâlim'den, o da 'Abdullah b. 'Umer ﷺ'dan, o da Nebî ﷺ'dan bunun aynısını zikretti.[97]

١٤٠- وزاد وكيع عن العمَرِيّ عن نافع عن ابنِ عُمَرَ ﷺ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ كَانَ يَرْفَعُ إِذَا رَكَعَ وَإِذَا سَجَدَ.

140. Vekî', ise el-'Umerî'den, o da Nâfi"den, o da İbn 'Umer ﷺ'dan, o da Nebî ﷺ'in rükû ve secde ettiğinde de ellerini kaldırdığını ziyade etti.

١٤١- قال البخاريُّ: والمحفوظُ ما روى عُبيد الله وأيوب ومالكٌ وابن جُريجٍ واللَّيثُ وَعِدَّةٌ من أهل الحجاز و أهل العراق عن نافع عن ابن عمر ﷺ في رفع الأيدي عند الركوع، وإذا رفع رأسه من الركوع.

141. Buhârî dedi ki:

---

[97] Buhârî, *es-Sahîh* (2/222); Ebû Davud (741); 'Abdurrezzâk (2/67); Beyhakî (2/136) İbn Huzeyme (1/344); İbn Hibbân (1868) ve İbn Hazm, *Muhallâ* ( ).

'Mahfûz olan 'Ubeydullah'ın, Eyyûb'un, Mâlik'in, İbn Cureyc'in, Leys'in, Hicaz ehlinin ve Irak ehlinin bir çoklarının, Nâfi''den, onunda İbn 'Umer ﷺ'dan rükûda ve rükûdan başını kaldırdıktan sonra elleri kaldırma konusundaki rivayet ettikleridir.'

١٤٢- ولو صَحَّ حديثُ العمريِ عن نافعٍ عن ابن عمر لم يكن مخالفاً للأول، لأن أولئك قالوا: إذا رفع رأسَهُ من الركوع، فلو ثبت استعملنا كليهما، وليس هذا من الخلاف الذي يخالفُ بعضُهم بعضاً، لأن هذِهِ زيادةٌ في الفعل، والزيادةُ مقبولة إذا ثبت.

142. Şayet el-'Umerî'nin Nâfi''den, onun da İbn 'Umer ﷺ'dan rivayet ettiği (secdede elleri kaldırmaya dair) hadis sahihse, önceki rivayete aykırı değildir. Zira onlar: 'Başını rükûdan kaldırdığında' demişlerdir. Şayet bu da sabit olursa, her ikisiyle de amel ederiz. Bu, birbirine muhalefet edenlerin aykırılığı değildir. Zira buradaki ziyade fiil hakkındadır. Sabit olduğunda ise ziyade kabul edilir.[98]

---

98 Buhârî ﷺ'nun secdede elleri kaldırmaya dair getirdiği **'sikanın ziyadesi makbuldür'** kaidesi hadis usulünde devamlı tekrarlanan kaidedir. Zira bu sadece elleri secdelerde kaldırma konusunda değil dinin bir çok meselelerinde kullanılmıştır. Bu konu ile alakalı olan bu usûl kaidesine ise bir çok âlim dikkat çekmiştir. Örneğin:

•İbn Hazm ﷺ, *Muhallâ* (4/93)'te şöyle demektedir:

"Enes b. Mâlik ﷺ'nun, secdede elleri kaldırma rivayeti İbn 'Umer ﷺ'nın, (secdede elleri kaldırmazdı) rivayetinin üzerine **ziyadeliktir.** İkisi de şahit olduğunda ve rivayet ettiğinde **sikadır.**

Mâlik b. Huveyris ﷺ'nun da, her rükûda ve rükûdan kalkışta, her secdeye gidişte ve secdeden kalkıştaki elleri kaldırma rivayeti de, her ikisinin (yani İbn 'Umer ﷺ ve Enes b. Mâlik ﷺ'nun) rivayetlerinin üzerine ziyadedir. **Hepside işittiklerinde ve ziyade ettiklerinde sikadırlar.**

Ziyade olan rivayetlerle amel etmek farzdır, onları terk etmek caiz değildir. Zira ziyade olan rivayet başlı başına bir hükümdür. Ziyadeliğe vakıf olan rivayet etmiştir. Rivayetinde o ziyadeliği rivayet etmeyenin sükutu hükmün ispatına zarar veremez. Diğer hükümler gibidir hiçbir farkı yoktur."

- Hâfız 'Irâkî, *Tarhu't-Tesrîb* (2/422)'de şöyle demiştir:

"...Diğerleri her iniş ve kalkışta elleri kaldırmayı sahih görerek tutundular ve dediler ki: 'Bu ispat edendir ve nefyedenden önceliklidir. İbn Hazm ez-Zahirî de böyle demiş ve her iniş ve kalkışta elleri kaldırma hadislerinin mütevatir olup kesin bilgi ifade ettiğini belirtmiştir. Bu mezheb İbn 'Umer, İbn 'Abbâs, el-Hasen el-Basrî, Tâvûs ve oğlu 'Abdullah, İbn 'Umer'in azatlısı Nâfi', Eyyûb es-Sahtiyânî, 'Âtâ' b. Ebî Rebâh, ashabımızdan İbnu'l-Munzir, Ebû 'Alî et-Taberî ki bu Mâlik ve Şâfi'î'nin de görüşüdür. İbn Huveyzimendâd bunu Mâlik'ten her iniş ve kalkışta eller kaldırılır şeklinde rivayet etmiştir. Sonrakilerden el-Buveytî her iniş ve kalkışta ellerinini kaldırırdı. [İbn Hacer, *Feth* (2/223)] İbn Ebî Şeybe iki secde arasında el kaldırmayı Enes, el-Hasen ve İbn Sîrîn'den rivayet etmiştir.'"

- Ahmed Muhammed Şakir ﷺ İbn Hazm ﷺ'nun *Muhallâ*'sına yapmış olduğu talikte şöyle demektedir:

"Ortaya çıkan şudur ki, İbn 'Umer ﵁ Rasûlüllâh ﷺ'in secdede el kaldırmadığını rivayet ettikten sonra kendisine bazı sahâbelerden Rasûlüllâh ﷺ'in secdede el kaldırdığı haberi ulaşınca amel olarak onu uygulamaya başlayıp kavlen (söz ile) de onu rivayet etmiştir."

•Muhammed Nâsiruddîn Elbânî ﵀, *Temâmu'l-Minne fi Ta'lîkâtu 'alâ Fıkhu's-Sunne* (sy. 172-173)'te şöyle demektedir:

"Secdeye giderken ve secdeden kalkarken elleri kaldırmaya gelince, bununla alakalı çokça hadisler vardır ve bu da on tane sahâbeden gelmektedir. Şüphesiz ben bu hadisleri *Ta'lîkâtu'l-Ciyâd*'da çıkardım. Bir tanesi Mâlik b. Huveyris ﵁'dan:

'Muhakkak ki o, Nebî ﷺ'in, namazında, rükû ettiğinde, başını rükûdan kaldırdığında ve secde ettiğinde ve secdeden başını kaldırdığı zaman ellerini kulakları hizasına kadar kaldırdığını görmüş.'

Bu hadisi Nesâ'î, Ahmed b. Hanbel ve İbn Hazm sahih bir senedle **Müslim'in şartı üzere** çıkarmışlar ve Ebû Avâne, *Sahîh*'in de çıkarmıştır. Hâfız (İbn Hacer el-'Askalânî)'ın *Feth(u'l-Bârî)*'de dediği gibi. Sonra Hâfız (İbn Hacer el-'Askalânî) şöyle demiştir: 'Secdelerde elleri aldırma hadislerinin üzerinde durdum ki en **sahih** olanı budur.'

Diğer tekbirlerde elleri kaldırmaya gelince, bir çok hadisler vardır ki, bunlarda muhakkak ki Rasûlüllâh ﷺ bütün tekbirlerde ellerini kaldırırdı.

Bu hadislerle, kitap da zikrettiğimiz: '...ellerini iki secde arasında kaldırmazdı' lafzıyla olan İbn 'Umer ﵁'nın hadisi arasında herhangi bir çelişki yoktur. Çünkü o Nefiy'dir. Bu ise Müspet bir hadistir ve usûl ilminde sürekli tekrarlandığı gibi: **'Müspet olan Nefiy olanın üzerine önce gelir.'**

١٤٣- وقال وكيع عن ابن أبي ليلى عن نافع عن ابن عمر ﷺ وعن ابن أبي ليلى عن الحكم عن مقسم عن ابن عباس ﷺ عن النبي ﷺ قال: ‹ لا تُرْفَعُ الأيدي إلا في سبْعَةِ مَواطِنَ: في افتتاح الصلاة، واستقبال الكعبة، وعلى الصفا والمروة، وبعرفات، وبجمع، وفي المقامين، وعند الجمرتين.›

143. (Yine Buhârî) dedi ki:

Şüphe yok ki iki secde arasında elleri kaldırmak *Selef* cemaatinden sabit olmuştur. Onlardan birisi Enes ﷺ ve bilakis onlardan İbn 'Umer ﷺ'nun ta kendisidir.

Şüphesiz ki İbn Hazm, Nâfi''nin yolundan ondan rivayet etmiştir ki:

'Rasûlüllâh ﷺ secdeye gittiği zaman ve birinci teşehhütten kalktığında iki ellerini kaldırırdı.' Bunun isnadı (kavî) sağlamdır.

Buhârî, *Refu'l-Yedeyn* adlı cüz kitabı (sy. 7 [bkz. no: 34])'de Sâlim b. Abdullah'ın yolundan:

'Babası Abdullah b. 'Umer ﷺ'nun, başını secdeden kaldırdığı zaman ve ayağa kalkmak istediği zaman ellerini kaldırırdı.' Buhârî'nin *Sahîh*'indeki şartı üzere senedi sahihtir.

Bu sünnetle amel edenler ise Esrem'in rivayet ettiği gibi İmam Ahmed b. Hanbel'dir ve İmam Şâfi'î'den onu kavli ile rivayet edilmiştir. Bu da İbn Hazm'ın yoludur. Müracaat *Muhallâ*'dır."

Bkz. Muhammed Nâsiruddîn Elbânî ﷺ buna benzer sözlerini *Mişkât*, (248)'de de söylemektedir. Yine Buhârî'nin, bu kitabın (30/b) maddesinde 'şahit olanınki delildir' diye belirttiği kaide geçmişti bkz.

Vekî', İbn Ebî Leylâ'dan, o da Nâfi''den, o da İbn 'Umer ﷺ'dan; ve yine İbn Ebî Leylâ'dan, o da el-Hakem'den, o da Muksim'den, o da İbn 'Abbâs ﷺ'dan, o da Nebî ﷺ'den rivayet ederek dedi ki:

'Yedi yerden başka eller kaldırılmaz; Namazın iftitâh tekbirinde, Kâbe'ye yönelindiğinde (gördüğünde), Safâ ve Merve üzerinde, Arafât'ta, Cem''de, iki makamda ve iki cemrede (şeytan taşlamada).'[99]

١٤٤- قال علي بن مسهر والمحاربي عن ابن أبي ليلى عن الحكم عن مقسم عن ابن عَبأس ﷺ عن النبي ﷺ.

144. 'Alî b. Mushir ve el-Muhâribî, İbn Ebî Leylâ'dan, o da el-Hakem'den, o da Muksim'den, o da İbn 'Abbâs ﷺ'dan, o da Nebî ﷺ'den şöyle dedi ki (şeklindeki sened):

---

[99] Beyhakî de *Sunen*'inde (5/73) muallak olarak zikretmiştir. Bundan biraz değişik lâfızlarla rivayet edilmiştir. Bkz. Bezzâr, (/); Zeyla'î, *Nasbu'r-Râye*'de (1/390); Taberânî, *el-Kebîr* (11/352, 385). Hadis zayıftır. Bkz. Zeyla'î, *Nasbu'r-Râye*'de (1/391) İbn Dakîki'l-'İyd'den yaptığı beş yönden itiraz açıklamalarına bkz. Bunların ilki İbn Ebî Leylâ'nın tek başına kaldığı ve kendisiyle delil kılınmayacağıdır. Ayrıca İbnu'l-'Acemî, *el-İktibât* (sy. 17); İbn Salâh, *'Ulûmi'l-Hadîs* (sy. 195). Yine Zehebî'nin *Mizân*'daki İbn Ebî Leyla'nın terceme haline dair söylediklerine bakınız. Yine bkz. İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*'nin *Mukaddime*'si (2/191). Tahâvî'nin *Muşkili'l-Âsâr* adlı kitabında (3/227) İbn Ebî Leyla hakkında şöyle demektedir: 'Fıkıhta üstün mertebesine rağmen İbn Ebî Leyla, hafızası gerçekten muzdarib (yalpalayan) birisidir.' Yine bkz. bu kitabın Şeyh Bedi'u'ddîn er-Râşidî'nin tahkiki (sy. 134).

١٤٥- وقال شعبة: إن الحكم لم يسْمَعْ من مقسم إلا أربعة أحاديث ليس فيها هذا الحديث.

145. Ve Şu'be dedi ki:

el-Hakem, Muksim'den dört hadisten başka işitmedi ve onlar arasında bu hadis yoktur.

١٤٦- وليس هذا من المحفوظ عن النبي ﷺ، لأنَّ أصحاب نافع خالفوا، وحديثُ الحكم عن مقسم مرسل.

146. Bu, Nebî ﷺ'den mahfûz olan rivayetlerden değildir. Çünkü Nâfi''nin arkadaşları buna muhalefet etmiştir. Ve el-Hakem'in Muksim'den olan hadisi *mursel*dir.[100]

١٤٧- وقد روى طاوس وأبو جمرة وعطاء أنهم رأَوْا ابن عَبَّاس ﷺ يرفع يديه عند الركوع وإذا رفَعَ رَأْسَهُ من الركوع، مع أن حديث ابن أبي ليلى لو صحَّ قوله: ‹ تُرْفَعُ الْأَيْدِي في سَبْعَةِ مَوَاطِنَ› لم يقل في حديث وكيع: ‹ لا تُرفع إلا في هذه المواطن.›

147. Tâvûs, Ebû Cemre ve 'Atâ', İbn 'Abbâs

[100] Önceki muhaddisler *munkatı'* rivayetler hakkında da *mursel* tabirini kullanıyorlardı.

ﷺ'yu rükûda ve rükûdan başını kaldırdığında ellerini kaldırdığını gördüklerini rivayet ettiler. Eğer bununla beraber İbn Ebî Leylâ'nın:

'Eller yedi yerde kaldırılır' sözü sahih olsa bile; Vekî' hadisinde:

'Eller ancak bu yedi yerden başka (yerde) kaldırılmaz' şeklinde söylememiştir.

١٤٨- فتَرفع في هذه المواطن وعند الركوع وإذا رفع رأسه حتى تستعملَ هذه الأحاديث كلها وهذا ليس من التضاد، وقد قال هؤلاء أن الأيدي تُرْفَعُ في تكبيرات [العيدين] الفطر والأضحى هن أربع عشرة تكبيرة في قولهم، وليس هذا في حديث ابن أبي ليلى.

148. Dolayısıyla bu yerlerde, rükû anında ve rükûdan başını kaldırdığı anda eller kaldırılır. Hatta bu hadislerin hepsiyle amel edilebilir. Bu durum ise birbirine zıt değildir. Bunlar ise ellerin [iki bayram olan] Ramazan ve Kurban (bayramları) tekbirlerinde kaldırıldığını söylediler. Ki bu tekbirler; onların sözlerine göre ise on dört tekbirdir. Bu (on dört tekbir) ise İbn Ebî Leylâ hadisinde yoktur.

١٤٩- وهذا يدُلُّ أنهم لم يعتمدوا على حديث ابن أبي ليلى. قال بعض الكوفيين: يرفع يديه في تكبيرة الجنازة وهي أربع

تكبيرات، وهذه كلها زيادة على ابن أبي ليلى.

149. Bu onların İbn Ebî Leylâ hadisine itimat etmediklerini gösterir. Bazı Kufeli'ler dediler ki:

Eller cenaze tekbirinde kaldırılır.[101] O ise dört

---

[101] Bunu İmâm Ebû Hanîfe de söylemiştir İbn Hazm ﷺ, şunları söylemektedir:

> 'Elleri kaldırmaya gelince, yalnızca birinci tekbir dışında Rasûlüllâh ﷺ'in cenaze namazı tekbirlerinin herhangi birisinde ellerini kaldırdığına dair hiçbir rivâyet gelmemiştir. O halde bunu yapmak caiz olamaz. Çünkü bu, hakkında nass gelmeyen bir işi namazda yapmaktır. Rasûlüllâh ﷺ'den hakkında gelen rivâyet, **onun her eğilip kalkmada tekbir getirip ellerini kaldırdığıdır. Cenaze namazında ise eğilip kalkma yoktur.** Ebû Hanîfe'nin cenaze namazındaki her bir tekbir hakkında ellerin kaldırılacağını söylemesine hayret edilir. Halbuki, Rasûlüllâh ﷺ'den diğer namazlarda her eğilip kalkmada ellerin kaldırılmasını yasaklayan herhangi bir rivâyet gelmemiştir; fakat bu şekilde elleri kaldırmak Rasûlüllâh ﷺ'den sabittir.'

İbn Hazm *el-Muhallâ* (5/128); Bkz. Elbânî, *Ahkâmu'l-Cenâ'iz*, Cenaze Namazı bölümü. Elbânî ﷺ, İbn Hazm ﷺ'nun bu sözlerini naklettikten sonra şöyle der:

> 'Ben de derim ki: İbn Hazm'ın Ebû Hanife'ye nispet ettiği görüş Hanefî şarihlerinin kitaplarında rivayet edilmiştir. Bundan dolayı *Nasbu'r-Râye*'nin (2/285) haşiyesinde kaydedilen böyle bir nispete hayret edilmesine aldanmamak gerekir. Aslında bu, Serahsî'nin *el-Mebsût*'unda (2/64) dedi gibi Belh imamlarının çoğunun tercih ettiği görüştür. Fakat Hanefîlerdeki uygulama bunun aksinedir....'

tekbirdir. Bunun hepsi İbn Ebî Leylâ üzerine ziyadedir.

١٥٠- وقد رويَ عن النبيِ ﷺ من غير وجه أنه كان يرفع يديه [في] سوى هذه السبعة.

150. Nebî ﷺ'den başka yönlerden bu yedi yerde elleri kaldırma gibi diğer başka yerlerde de ellerini kaldırdığı rivayet edilmiştir.

١٥١- حدثنا موسى بن إسماعيل حَدَّثَنَا حمادُ بن سَلَمَةَ عن ثابتٍ عن أنس رضي الله عنه أَنَّ النَبِيَّ ﷺ كان يرْفَعُ يَدَيْهِ في الاستِسْقاء.

151. Bize Mûsâ b. İsmail bildirdi. Bize Hammâd b. Seleme, Sabit'ten, o da Enes رضي الله عنه'dan, Nebî ﷺ'in *istiskâ'* (yağmur) namazında ellerini kaldırdığını bildirdi.[102]

١٥٢- حدَّثنا مسَدَّدٌ حَدَّثَنَا أَبُو عَوانَةَ عن سَماكِ بنِ حَرْبٍ عن عِكْرِمَةَ عَنْ عائِشَةَ زَعَمَ أَنَّهُ سَمِعَ مِنْها، أَنَّها رَأَتِ النَّبِيَّ ﷺ يَدْعُو رافِعاً يَدَيْهِ يقُول: ‹ إِنَّما أَنا بَشَرٌ فَلاَ تُعاقِبني، أَيُّما رَجُلٍ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ آذيْته أو شَتَمْتُه فلا تُعاقِبْني فيه.›

152. Bize Musedded bildirdi. Bize Ebû 'Avâne, Semak b. Harb'den, o da 'İkrime'den, o da 'Â'işe

102 Bkz. Muslim (6/193-194, *Nevevî Şerhi*); Ahmed, *Musned* (3/153, 184, 209, 216); Beyhakî (3/357); 'Abd b. Humeyd (1302, 1336) ve Ebû Ya'lâ (3502).

ﷺ'dan bildirdi. 'İkrime, 'Â'işe ﷺ'dan işittiğini iddia etti. 'Â'işe ﷺ, Nebî ﷺ'i ellerini kaldırmış dua ederken şöyle dediğini gördü:

'Ben ancak bir beşerim. Dolayısıyla beni cezalandırma. Müminlerden hangi adama eziyet verdim ise veya ona kötü söyledim ise o konuda da beni cezalandırma.'[103]

١٥٣- حدثنا عليٌّ حدثنا سفيانُ عن أبي الزنادِ عن الأعرجِ عن أبي هريرة ﷺ قال: اسْتَقْبَلَ رَسُولُ الله ﷺ القِبْلَةَ وَتَهَيَّأَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ وقال: ‹ اللهم اهد دَوْساً وائْت بِهِم.›

153. Bize 'Alî bildirdi. Bize Sufyân, Ebî'z-Zinâd'dan, o da el-A'râc'tan, o da Ebû Hureyre ﷺ'dan şöyle dediğini bildirdi:

"Rasûlüllâh ﷺ kıbleye döndü ve hazırlandı sonra ellerini kaldırdı ve dedi ki:

'Ey Allah'ım Devs'e hidayet ver ve onları (hak Din olan İslâm'a) getir.'"[104]

---

[103] Buhârî, *Edebu'l-Mufred* (610, 613); Ahmed, *Musned*, (6/160, 220, 258-259); Ebû Ya'lâ, *Musned* (4606) ve Elbânî, *Sahîhu Edebu'l-Mufred*'de sahih li gayrihi demektedir.

[104] Buhârî, *Edebu'l-Mufred* (611)'de bu isnad ile tahrîc etmiştir. Elbânî, *Sahîhu Edebu'l-Mufred*'de buna sahih demektedir. Yine bkz. Buhârî, *Sahîh* 4392, [*Kitâbu'l-Megâzî* Bab: 75] ve 6397, [*Kitâbu'd-Du'â'*, Bab: 75]); Müslim (no: 5224, *Kitâbu Fedâ'ili's-Sahâbe*); Ahmed (2/233) ve İbn Hibbân ( ) rivayet etmiştir.

١٥٤- حَدَّثنا أبو النعمان حدَّثنا حمَّاد بنُ زَيْدٍ حَدَّثنا حجاجٌ الصواف عَنْ أَبِي الزُّبَيْرِ عَنْ جابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ أَنَّ الطُّفَيْلَ بْنَ عَمْرٍو قالَ لِلنَّبِيِّ ﷺ: هَلْ لَكَ في حصنٍ ومَنعةٍ حِصن دَوْس؟ فأبى رسُولُ اللهِ ﷺ لما ذَخَرَ اللهُ للأنْصارِ. وَهاجَرَ الطُّفَيْلُ وَهاجَرَ مَعَهُ رَجُلٌ مِنْ قَوْمِهِ، فَمَرِضَ الرجُلُ فَجاءَ إِلَى قَرْنٍ فَأَخَذَ مِشْقَصاً فَقَطَعَ وَدْجَيْهِ فَماتَ، فَرَآه الطُّفَيْلُ في الْمَنامِ فَقالَ: ما فَعَلَ اللهُ بِكَ؟ قالَ: غَفَرَ لِي بِهِجْرَتِي إِلَى النَّبِيِّ ﷺ. فَقالَ: ما شَأْنُ يَدَيْكَ؟! قالَ: قِيلَ إِنّا لَنْ نُصلِحَ مِنْكَ ما أَفْسَدْتَ مِنْ نَفْسِكَ. فَقَصَّها الطُّفَيْلُ عَلَى النَّبِيِّ ﷺ فَقالَ: «اللَّهُمَّ وَلِيَدَيْهِ فاغْفِر» فَرَفَعَ يديه.

154. Bize Ebû'n-Nu'mân bildirdi. Bize Hammâd b. Zeyd bildirdi. Bize Haccâc es-Savvâf, Ebû'z-Zubeyr'den, o da Câbir b. 'Abdullah ﷺ'dan, et-Tufeyl b. 'Amr ﷺ'nun Nebî ﷺ'e şöyle dediğini bildirdi:

'Ey Allah'ın Rasûlü! (Cahiliyedeki) Devs kabilesinin ki gibi (düşman saldırısından seni koruyacak) muhkem bir kalede (sığınakta) ve (düşmana mani olan) muhafızların yanında olmak ister misin?' Rasûlüllâh ﷺ bunu kabul etmedi. Çünkü Yüce Allah bu (koruma ve kollama işini) Ensâr'a ayırmıştı. (Rasûlüllâh ﷺ'in Ensâr'a hicretinden) sonra Tufeyl ﷺ ve onunla birlikte kavminden bir adam da hicret etti. Ve adam hasta oldu. Sonra ok torbasına geldi ve ucu keskin demirli bir ok aldı. Sonra bilek damarlarını kesti ve bunun üzerine

öldü. Daha sonra Tufeyl ﷺ onu uykusunda rüyada gördü ve ona dedi ki:

'Allah sana ne yaptı?' Dedi ki:

Nebî ﷺ'e hicretimden dolayı beni bağışladı.' (Tufeyl ﷺ) Dedi ki:

'Ellerinin hali nedir böyle (Neden sargılı)?' Dedi ki:

'Kendi vücuduna verdiğin zararı biz asla düzeltmeyeceğiz' denildi. Sonra Tufeyl ﷺ bu rüyayı Nebî ﷺ'e anlattı. O da ellerini kaldırarak:

'Ey Allahım ona ellerini de bağışla' diye dua etti."[105]

١٥٥- حدّثنا قُتَيبَةُ حدَّثنا عبْدُالعزيز بن مُحَمَّدٍ عَنْ علقمة [بن أبي علقمة] عَنْ أُمِّه عن عائِشَةَ أَنَّهاَ قاَلَتْ: خَرَجَ رَسُولُ الله ﷺ ذات ليلةِ، فأَرْسَلْتُ بَرِيرَةَ فِي أَثَرِهِ لتنْظُرَ أَيْن يَذْهَبُ، فَسَلَكَ نَحُوَ بَقِيعَ الْغَرْقَدِ فَوَقَفَ في أدنى البقيع ثم رفع يَدَيْهِ ثم انْصَرَفَ، فَرَجَعَتْ بَرِيرَةُ فَأَخْبَرَتْنِي، فَلَماَّ أَصْبَحْتُ سَأَلْتُهُ فَقُلْتُ: ياَ رَسُولَ [اللَّه] أَيْن خَرَجْتَ اللَيْلَةَ؟ قاَلَ ﷺ: ‹ بُعِثْتُ إِلَى أَهْلِ البقِيعِ لِأُصَلِّيَ عَلَيْهِمْ.›

[105] Buhârî, *Edebu'l-Mufred* (614)'de bu isnad ile tahrîc etmiştir. Elbânî, *Da'îfu Edebu'l-Mufred*'de bu isnada zayıf demektedir. Ebû Ya'lâ, *Musned* (2175)'de biraz farklı lâfızla rivayet etmiştir. Fakat hadisi Cundub ﷺ'dan Müslim (no: 116 [1/74]) rivayet etmiştir.

155. Bize Kuteybe bildirdi. Bize Abdul'azîz b. Muhammed, 'Alkâme [b. Ebî 'Alkâme]'den, o da annesinden, o da 'Â'işe ﵂'dan bildirdi. 'Â'işe ﵂ şöyle dedi:

"Bir gece Rasûlüllâh ﷺ dışarı çıktı. Berira'yi nereye gittiğine baksın diye hemen ardından gönderdim. *Baki'u'l-Garkad* tarafına yöneldi. Mezarlığın en aşağı tarafında durdu. Sonra ellerini kaldırdı. Daha sonra da (oradan) ayrıldı. Berira geri döndü ve olanları bana haber verdi. Sabahladığımda olanları ona sordum ve dedim ki:

'Ey [Allah'ın] Rasûlü! Gece nereye çıktın?' Rasûlüllâh ﷺ:

'Onlar üzerine dua etmek için *Baki'* (Mezarlığı) ehline gönderildim' dedi."[106]

١٥٦- حَدَّثنا مسْلِمٌ حَدَّثنا شُعْبَةُ عَنْ عَبْدِ رَبِّه بنِ سَعِيدِ عَنْ مُحَمَّدِ بنِ إِبْرَاهِيم التَيمي قَالَ: أَخْبَرَنِي مَنْ رأى النبِيَّ ﷺ يَدْعُو عِنْدَ أَحْجَارِ الزَّيْتِ باسطاً كَفَّيه.

156. Bize Muslim bildirdi. Bize Şu'be,

[106] Hadisi Ahmed (6/92) rivayet etmiştir. Ayrıca *Muvattâ'* (1/239-240)'da bulunmaktadır. Nesâ'î de ondan (1/287) ona yakın ifadelerle aktarmış fakat onun rivayetinde elleri kaldırmaktan söz edilmemektedir. Hâfız İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*'de (11/142) rivayet etmiştir ve sahih demiştir. Elbânî, *Ahkâmu'l-Cenâ'iz*'de 'senedi hasendir' demektedir. Diğer farklı lafızda rivayetler için bkz. Müslim (3/14); Nesâ'î (1/286; 2/160-161), Abdurrezzâk (3/570-571, 576/6722) ve Ahmed (6/221).

Abdurabbihi b. Sa'îd'den, o da Muhammed b. İbrahim et-Teymî'den bildirdi. (Muhammed b. İbrahim et-Teymî) şöyle dedi:

'Bana, Nebî ﷺ'i, (zeytin) yağ taşlarının[107] yanında avuçlarını açarak dua ederken gören kimse haber verdi.'"[108]

١٥٧- حَدَّثنا يحْيَى بنُ موسى حَدَّثنا عبْدُالحميد حَدَّثنا إسماعِيلُ -هو ابن عَبْدِالْمَلِكِ- عَنِ ابنِ أَبِي مُلَيْكة عن عائشة قالت: رأيت رسولَ الله ﷺ رافعاً يَدَيْهِ حتى بدا ضَبْعَيه يَدْعُو بهن لعثمان ﷺ.

157. Bize Yahyâ b. Mûsâ bildirdi. Bize Abdulhamîd bildirdi. Bize İsmail -ki o İbn Abdu'l-Melik'tir-, İbn Ebî Muleyke'den, o da 'Â'işe ﷺ'dan şöyle dediğini bildirdi:

'Rasûlüllâh ﷺ'i koltuk altı görününceye kadar kadar ellerini kaldırır halde Osmân ﷺ için dua ederken gördüm.'[109]

---

[107] *Ahcâru'z-Zeyt*: Zeytin yağı taşları demektir. Medine'de siyah taşlıklı bir mevkiinin adıdır. Taşları çok siyah olup zeytin yağı ile cilalanmış gibi parladığından bu ismi almıştır.

[108] Ebû Dâvud (1172)'de Buhârî'nın bu isnadı ile rivayet etmiştir. Elbânî bu rivayete **sahih** demiştir. Farklı lâfızlar için Bkz. Ebû Dâvud (1168); Ahmed (4/223, 5/223); Nesâ'î (3/157); Tirmizî (557); İbn Hibbân (878- 879); Hâkim, *Mustedrek* (1/327); Ebû Nu'aym, *Ma'rifetu's-Sahâbe* (2/223) ve Taberânî, *el-Kebîr* (7/196).

[109] Bezzâr, *Musned* (2508, *el-Keşf*); Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâ'id* (9/85, isnadı hasen diyerek).

١٥٨- حَدَّثنا أَبو نُعَيم حَدَّثنا الفُضَيْلُ بنُ مَرْزُوق عنْ عَدِيّ بن ثابَتٍ عَنْ أَبي حازِمٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ قالَ: ذَكَرَ النَّبيُّ ﷺ الرجُلَ يُطِيلُ السفَرَ أشعثَ أغبَرَ يَمُدُّ يَدَيْهِ إلى اللهِ ﷻ: ‹ يا ربّ يا ربّ، مَطْعَمُهُ حَرامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرامٌ، ومَلْبَسُهُ حَرامٌ، وغُذِّيَ بِالْحَرامِ، فأنَّى يُسْتَجابُ لذلك.›

158. Bize Ebû Nuaym bildirdi. Bize el-Fudayl b. Merzûk, 'Adî b.Sâbit'ten, o da Ebî Hâzim'den, o da Ebû Hureyre ﷺ'dan şöyle dediğini bildirdi:

"Nebî ﷺ yolculuğu uzun sürmüş, saçı başı dağınık ve toz toprak içerisinde olan bir adamı şöylece zikretti.

'Ellerini Allah ﷻ'ye uzatmış: Ya Rab! Ya Rab! der. Halbuki yediği haram, içtiği haram, giydiği haramdır ve haramla beslenmiştir. Bunun duası nasıl kabul edilsin!'"[110]

١٥٩- أَخْبَرَنا مسْلِمٌ أَنْبَأَنا عَبْدُ اللهِ بنُ داوُدَ عن نُعَيم بنِ حَكِيم عَن أَبي مَرْيَمَ عَن عَلِيّ ﷺ قال: رَأَيْتُ امرَأَةَ الوليد جاءَتْ إلى النَّبِيِّ ﷺ تَشْكو إِلَيْهِ زَوْجَها أَنَّهُ يَضْرِبُها، فَقالَ لَها: «اذْهَبي فَقُولي لَهُ: كَيْتَ وَكَيْتَ» فَذَهَبَتْ ثُمَّ رَجَعَتْ فَقالَتْ: إِنَّهُ عادَ

[110] Müslim'in *Sahîh* (1015, [7/92, *Nevevî Şerhi*]); Tirmizî (2989); Ahmed (2/328); Dârimî (2/210); Beyhakî (3/346).

يَضْرِبُنِي، فَقَالَ: لَهاَ: ‹اذْهَبِي فَقُولِي لَهُ إِنَّ النَبِيَّ ﷺ يَقُولَ لَكَ›، فَذَهَبَتْ ثُمَّ عادَتْ فَقاَلَتْ: إِنَّهُ يَضْرِبُنِي، فَقاَلَ: ‹اذْهَبِي فَقُولِي له: كيت وكيت›، فقالت له: إنه يضربني. فرفع رسولُ الله يده وقال: ‹اللَّهُمَّ عَلَيْكَ بِالولِيد.›

159. Bize Müslim bildirdi. Bize 'Abdullah b. Dâvud, Nu'aym b. Hakîm'den, o da Ebû Meryem'den, o da 'Alî ﵁'dan şöyle dediğini bildirdi:

"Velîd'in karısını, Nebî ﷺ'e gelerek, kocasının kendisini dövdüğünden dolayı şikayet ederken gördüm. Nebî ﷺ kadına dedi ki:

'Git ve ona şöyle-şöyle söyle.' Kadın gitti ve bir müddet sonra geri döndü. Sonra dedi ki:

'O beni hala dövüyor.' Nebî ﷺ kadına dedi ki:

'Git ve ona deki Nebî ﷺ, bunu sana böyle söylüyor!' Kadın gitti ve bir müddet sonra geri geldi. Sonra dedi ki:

'O beni dövüyor.' Bunun üzerine Nebî ﷺ dedi ki:

'Git ve ona şöyle-şöyle söyle.' Sonra kadın Nebî ﷺ'e dedi ki:

'O beni dövüyor.' Bunun üzerine Rasûlüllâh ﷺ ellerini (havaya) kaldırdı ve şöyle dedi:

'Ey Allahım! Velîd'i sana havale ediyorum.'"[111]

---

[111] 'Abdullah b. İmâm Ahmed, *Zevâ'idu'l-Musned* (1303-1304); Ebû Ya'lâ (394); Bezzâr, *Musned,* (767-768); Diyâ'u'l-Makdisî, *el-Muhtâre* (2/332); Mehamilî, *Emalî* (119); İbn 'Asakir, *Târîh* (63/233-

١٦٠- حَدَّثنا محمَّد بنُ سَلاَم أَنْبَأَنَا إِسْمَاعِيلُ بنُ جَعْفَر عَنْ حُمَيْدٍ عَنْ أَنَسٍ ﷺ قَالَ: قَحَطَ الْمَطَرُ عاماً، فَقَامَ بَعْضُ الْمُسْلِمِينَ إِلَى النَّبِيِّ ﷺ يَوْمَ جُمعة فَقَالَ: يَا رَسُولَ الله، قَحَطَ الْمَطَرُ، وَأَجْدَبَتِ الأَرْضُ، وَهَلَكَ الْمالُ. فَرَفَعَ يَدَيْهِ وما نَرى فِي السماءِ سَحابَةً، فَمَدَّ يَدَيْهِ حَتَّى رَأَيْتُ بَيَاضَ إِبْطَيْهِ يَسْتَسْقي الله ﷺ، فَما صَلَّيْنَا الْجُمُعَةَ حَتَّى أَهَمَّ الشَّاب القريب الدارِ الرجوعُ إِلَى أَهْلِهِ فَدَامَتْ جُمُعَةً حَتَّى كَانَتِ الْجُمُعَةُ الَّتِي تَلِيهاَ. قَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، تَهَدَّمَتِ الْبُيُوتُ وَحُبِسَ الرُّكْبَانُ، فَتَبَسَّم لسرْعَةِ مِلاَلَةِ ابنِ آدمَ، وَقَالَ بِيَدِهِ: «اللَّهُمَّ حَوالينا ولا علينا» فَتَكَشَّطَتْ عن المدينة.

160. Bize Muhammed b. Selâm bildirdi. Bize İsmail b. Ca'fer, Humeyd'den, o da Enes ﷺ'dan şöyle dediğini bildirdi:

"Bir yıl yağmur yağmadı, kuraklık ve kıtlık oldu. Müslümanlardan biri Cuma günü Nebî ﷺ (hutbedeyken) ayağa kalktı ve dedi ki:

'Ey Allah'ın Rasûlü! yağmur yağmadı, kuraklık ve kıtlık oldu. Toprak çatladı ve hayvanlar/mallar helak oldu.' Bunun üzerine Rasûlüllâh ﷺ ellerini (dua için havaya) kaldırdı. Gökte ise bulut gözükmüyordu. Son-

234) ve Heysemî, *el-Mecma'* (4/332). Heysemî, ricali sika ricâldir demiştir. el-Elbânî, *ed-Da'îfa* da (6312) zayıf demiştir.

ra ellerini, iki koltuk altının beyazını görünceye kadar havaya uzattı. Allah ﷻ'den yağmur yağdırmasını istiyordu. Daha Cuma namazını yeni kılmıştık ki (öyle bir yağmur yağdı ki) evi mescide yakın olan gençler dahi (yağmurdan ıslanmamak için) ailesine dönmekte zorluk çektiler. Yağmur ise, haftaya cumaya kadar yağmaya devam etti. Ashâbdan biri, Rasûlüllâh ﷺ'e dedi ki:

'Ey Allah'ın Rasûlü! (Çok yağmur yağmasından dolayı) evler yıkıldı ve yolcu kafileleri durduruldu / geciktirildi.'

Bunun üzerine Rasûlüllâh ﷺ, çabucak usanmasından dolayı Ademoğluna gülümsedi. Sonra yine ellerini havaya kaldırdı ve dedi ki:

'Ey Allah'ım, yağmuru etrafımıza yağdır! Üzerimize değil!' Sonra bulut parçalanıp Medine'den ayrılıp gitti."[112]

١٦١- حَدَّثَنَا مُسَدَّدٌ حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ عَنْ جَعْفَرَ حَدَّثَنِي أَبُو عُثْمَانَ قَالَ: كنا نَجِيءُ وَعُمَرُ ﷺ يَوْمُ النَّاسُ ثُمَّ يَقْنُتُ بِنَا بَعْدَ الركُوعِ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَتَّى تَبْدُو كَفَّاهُ وَيَخْرُجِ ضُبْعَاهَ.

161. Bize Musedded bildirdi. Bize Yahyâ b.

---

[112] Nesâî (3/165-166); Ahmed (3/104, 187); Tahâvî (1/190-191); İbn Ebî Şeybe (2/486) ve Buhârî, *Edebu'l-Mufred* (612). Farklı lâfızlar için Bkz. Buhârî, (*İstiskâ*, Bab 5-10); Müslim (*İstiskâ*, Bab 2); Ebû Dâvud (*İstiskâ*, Bab 2); İmâm Mâlik, *Muvattâ'* (*İstiskâ*, Bab 2) ve İbn Mâce (*İkâmetu's-Salât*, Bab: 154 no: 1269).

Sa'îd, Ca'fer'den bildirdi. Bana Ebû 'Usmân bildirdi. Dedi ki:

'Biz gelirken 'Umer ﷺ insanlara namaz kıldırıyordu. Sonra bize rükûdan sonra kunut yaptırdı. Avuçları görününceye kadar ellerini kaldırdı, ellerini (tersine) çıkararak uzattı.'[113]

١٦٢- حَدَّثَنَا قَبِيصَةُ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ أَبِي عَلِيٍّ -هُوَ جعفر بن ميمون بياع الأنماط- قال: سمعتُ أبا عثمانَ قال: كَانَ عُمَرُ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي الْقُنوتِ.

162. Bize Kubeysa bildirdi. Bize Sufyân, Ebû 'Alî'den -ki o Ca'fer b. Meymûn, *el-Enmât*: Devenin üstündeki tahtırevana asılan yumuşak tüylü ve renkli yünden yapılan elbise satıcısıdır- bildirdi. Dedi ki:

"Ebû 'Usmân'ı işittim. Şöyle dedi:

"Umer ﷺ kunutta ellerini kaldırıyordu.'"[114]

١٦٣- حَدَّثَنا عبدُالرحِيم الْمُحارِبِيُّ حَدَّثَنَا زائِدَةُ عَنْ ليث عن عبدالرحمن بن الأَسْوَدِ عَنْ أَبيه عَنْ عَبْدِ الله ﷺ أنه ﷺ كان يَقْرَأُ في آخر ركعة من الوتر ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾ ثم يرفع يديه

[113] İbn Ebî Şeybe (2/316); Beyhakî, *Sunen* (2/212); Muhammed Nasr el-Mervezî, *Kıyâmu'l-Leyl* (sy. 230, *Muhtasar*). Yine değişik lâfızla bkz. Beyhakî, *Ma'rifetu* (3/132).

[114] İbn Ebî Şeybe (2/316) ve Beyhakî, *Sunen* (2/212).

ويقنت قبل الركعة.

163. Bize Abdurrahîm el-Muhâribî bildirdi. Bize Zâ'ide, Leys'ten o da 'Abdurrahmân b. el-Esved'den, o da babasından, o da 'Abdullah ﷺ'dan, o'nun ('Abdullah ﷺ'nun), vitir namazının son rekatında *﴿Kul huva'llahû ahad﴾*'ı okuduğunu. Sonra rekattan (rükûdan) önce ellerini kaldırıp kunut yaptığını bildirdi.[115]

١٦٤- قال البخاري: هذه الأحاديث كلها صحيحةٌ عن رسول الله ﷺ، لا يخالف بعضها بعضاً وليس فيها تضادٌّ لأنها في مواطن مختلفة.

164. Buhârî dedi ki:

'Rasûlüllâh ﷺ'den sahih olarak gelen bütün bu hadisler, birbirlerine aykırı değildir. Farklı konularda geldikleri için aralarında zıtlık da yoktur.'

١٦٥- قال ثابت عن أنس ﷺ: ما رأيتُ النبيَّ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ في الدعاء إلا في الاستسقاء.

165. Sâbit, Enes ﷺ'dan (nakledererek) dedi ki:

'Nebî ﷺ'i *istiskâ'* (yağmur isteme duası) hariç

---

115 İbn Ebî Şeybe (2/307) ve Beyhakî, *Sunen* (3/41).

dua etme esnasında ellerini kaldırdığını görmedim.'[116]

١٦٦- فَأَخْبَرَ أَنَسٌ ﷺ بِماَ كاَنَ عِنْدَهُ وَماَ رأى من النَبِيِّ ﷺ، وَلَيْسَ هَذاَ بِمخاَلِفٍ لِرَفْعِ اْلأَيْدِي في أَوَّلِ التَكْبِيرَةِ.

166. Ve Enes ﷺ kendi katında olup Nebî ﷺ'den gördüğü şeyi haber verdi. Bu ise birinci tekbirde elleri

---

116 Bkz. Daha önce no: 151'de farklı lâfızla tahrici geçti. Yine farklı bir lâfız şöyledir: "...Enes ﷺ'dan, Rasûlüllâh ﷺ'in *istiskâ'* (yağmur isteme duası) hariç hiçbir duada ellerini kaldırmazdı. Muhakkak ki o koltuk altlarının beyazlığı görünecek kadar ellerini kaldırırdı' dediğini haber verdi." Buhârî, (c. 2/sy. 981 *Kitâbu'l-İstiskâ'*); Müslim, (no: 895); Nesâ'î (no: 1513) ve İbn Mâce (1180).

Bu hadisin ardından (bkz. Nesâ'î, Suyûtî Şerhi ile, *Kalem Yay*) İmâm Nevevî ﷺ şöyle demektedir:

> "Hadisten Rasûlüllâh ﷺ'in sadece yağmur duasında ellerini kaldırdığı anlaşılmaktadır. Fakat durum böyle değildir. Rasûlüllâh ﷺ'in yağmur duasının dışında da ellerini kaldırdığı sayılamayacak kadar çok vaki olmuştur. Onun için bu hadis 'Rasûlüllâh ﷺ'in yağmur duasının dışında koltuk altları görünecek kadar hiçbir duada ellerini kaldırmamıştır' şeklinde tevil edilmelidir. Hadisten ravinin şöyle söylemek istemiş olması da muhtemeldir: 'Rasûlüllâh ﷺ'ın ellerini bu kadar kaldırdığını ben hiç görmedim, belki başkası görmüş olabilir.'"

Yine Hâfız İbn Hacer ﷺ da şöyle demektedir:

> 'Rasûlüllâh ﷺ'in yağmur duasının dışında hiçbir duada ellerini kaldırmadığının bir çok sahih hadise muhaliftir. Çünkü Rasûlüllâh ﷺ'in başka dualarda da ellerini kaldırdığına dair pek çok rivayet vardır.'

kaldırmaya muhalif değildir.

١٦٧- وَقَدْ ذَكَرَ أَيْضاً أَنَس ﷺ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا كَبَّرَ وَإِذَا رَكَعَ، وقوله ‹في الدعاء› سوى الصلاة وسوى رفْع الأيدي في القنوت.

167. Ve yine aynı şekilde Enes ﷺ, Nebî ﷺ'in tekbir getirdiğinde ve rükû ettiğinde ellerini kaldırdığını zikretti. 'Duada (ellerini kaldırırdı)' sözü, namaz dışında ve kunutta elleri kaldırmak dışında geçerlidir.

١٦٨- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ بَشَّارٍ عَنْ يَحْيَى بنِ سَعِيدٍ عَنْ حُمَيْدٍ عَنْ أَنَسٍ ﷺ أَنَّهُ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ عِنْدَ الركوعِ.

168. Bize Muhammed b. Beşşâr, Yahyâ b. Sa'îd'den, o da Humeyd'den, o da Enes ﷺ'dan, onun rükûda ellerini kaldırdığını bildirdi.

١٦٩- حَدَّثَنَا آدم بنُ أَبِي إِيَاس حَدَّثنا شُعْبَةُ حَدَّثَنا قَتَادَةُ عَنْ نَصْرِ بن عَاصِمٍ عَنْ مَالِكِ بنِ الْحُوَيْرِثِ ﷺ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا كَبَّرَ [وَإِذَا رَكَعَ] وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الركُوعِ حذاء أذنيه.

169. Bize Adem b. Ebî 'Iyâs bildirdi. Bize Şu'be bildirdi. Bize Katâde, Nasr b. 'Âsım'dan, o da Mâlik b.

el-Huveyris ﷺ'dan bildirdi. O şöyle dedi:

'Nebî ﷺ (namaza başlarken) tekbir getirdiğinde, [rükû ettiğinde] ve rükudan başını kaldırdığında ellerini kulakları hizasına kadar kaldırdı.'[117]

١٧٠- قَالَ الْبُخَارِيُّ: والذي يقول كان النبي ﷺ يرفع يديه عند الركوع وإذا رفع رأسه من الركوع وما زاد على، وأبو حميد ﷺ في عشرة من أصحابه أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كان يرفع يديه إذا قام من السجدتين كله صحيح لأنه لم يحكوا صلاة واحدةً فيختلفوا في تلك الصلاة بعينها، مع أنه لا اختلاف في ذلك، إنما زاد بعضهم على بعض، والزيادة مقبولة من أهل العلم.

170. Buhârî şöyle dedi:

Nebî ﷺ, ellerini rükûda ve rükûdan başını kaldırdığında kaldırıyordu diye söyleyen ki o bunun üzerine ziyadelikte bulunmadı. Fakat Ebû Humeyd ﷺ, arkadaşlarından on kişi içinde, Nebî ﷺ'in iki secdeden kalkarken ellerini kaldırdığını (ziyade etti). Bunların hepsi de **sahihtir**. Çünkü, aynı namazı anlatıp da onun üzerinde ihtilaf etmediler. Bununla beraber, burada aykırılık yoktur. Sadece biri, diğerine ziyade yaptı. İlim

[117] Ebû Dâvud (745); Nesâî (2/122); Dârimî (1/229); Ebû 'Avâne (2/94-95); Begavî, *Şerhu's-Sunne* (3/29); Tayâlisî (sy. 176) ve Ebû Nu'aym, *Ma'rifetu's-Sahâbe* (2/408). Farklı ziyadelikler için bkz. no: 25'in dipnotu.

ehlinin ziyadesi ise makbuldür.[118]

١٧١- والذي قال أبو بكر بن عيَّاش عن حُصَيْنٍ عن مُجاهِدٍ [قَالَ]: ما رأيت ابن عُمَرَ ﷺ يرفع يديه في شيء من الصلاة إلا في التكبيرة الأولى، فقد خولف في ذلك عن مجاهد، قال وكيع: عن الربيع بن صبيح قال: رأيت مجاهداً يرفع يديه.

171. Ebû Bekr b. 'Ayyâş, Husayn'dan, o da Mücâhid'den [şöyle dedi]:

'İbn 'Umer ﷺ'yu birinci tekbirin dışında ellerini namazın hiçbir yerinde kaldırdığını görmedim.' Fakat, Mücâhit'ten (gelene) bu konuda muhalefet edildi. Vekî' dedi ki: "er-Rebî' b. Subeyh'ten şöyle dedi:

'Mücâhid'i ellerini kaldırıyorken gördüm.'"

١٧٢- [وقال عبدالرحمن بن مهدي عن الربيع: رأيت مجاهداً يرفع يديه] إذا ركع وإذا رفع رأسه من الركوع.

172. [Ve 'Abdurrahmân b. Mehdî, er-Rebî''den dedi ki:

'Mücâhid'i ellerini kaldırırken gördüm.] Rükû ettiğinde ve rükûdan başını kaldırdığında da (gördüm).

---

118 Ziyadelik makbul kaidesine dair ilim ehlinden anlatılanlar için daha önce geçen bkz. no: 142'in dipnotu.

١٧٣- وقال جرير عن ليث عن مجاهد أنه كان يرفع يديه، وهذا أحفظ عند أهل العلم.

173. Ve Cerîr, Leys'ten, o da Mücâhid'den, onun (Mücâhid'in), ellerini kaldırdığını söyledi. Ve bu ilim ehli yanında daha çok mahfûzur.

١٧٤- قال صدقةُ: إنَّ الذي روى حديث مجاهد عن ابن عمر ﷺ أنه لم يرفع يديه إلا في أول التكبيرة كان صاحبه قد تغير بأخرة. والذي رواه الربيع والليث أولى مع أن طاوساً وسالماً ونافعاً وأبا الزبير ومحارب بن دثار وغيرهم قالوا: رأينا ابن عُمَرَ ﷺ يرفع يديه إذا كبر وإذا ركع.

174. Sadaka şöyle dedi:

Mücâhid'den, İbn 'Umer ﷺ'nın 'birinci tekbirdeki hariç ellerini kaldırmazdı' hadisini rivayet eden, onun arkadaşı idi ve ömrünün sonunda hafızası bozuldu. Dolayısıyla Rebî' ve Leys'in (elleri kaldırmaya dair) rivayet ettikleri[119] daha önceliklidir. Bununla beraber Tâvûs, Sâlim, Nâfi', Ebû'z-Zubeyr, Muhârib b. Disâr ve diğerleri de dediler ki:

'İbn 'Umer ﷺ'yı tekbir aldığında ve rükû ettiğinde ellerini kaldırırken gördük.'[120]

[119] Bkz. no: 171 ve 172

[120] Beyhakî, *el-Ma'rife* (2/42).

١٧٥- قال مبَشِّرُ بنُ إِسماعِيلَ حَدَّثَنا تَمامُ بنُ نَجِيحٍ قَالَ: نزل عمرَ بنُ عَبْدِالْعَزِيزِ على بأَبِ حلب فقالوا: انطلقوا بنا نَشْهَدُ الصلاةَ مع أمير المؤمنين، فصلى بنا الظهر والعصر ورأيته يرفع يديه حين يركع.

175. Mubeşşir b. İsmâ'îl şöyle dedi: Bize Temmâm b. Necîh bildirdi. Şöyle dedi:

"'Umer b. 'Abdul'azîz, Halep kapısında (bölgesinde durup) mola verdi. Sonra (oradakiler) dediler ki:

'Haydi bizimle beraber Mü'minlerin Emîri'nin namazına bakmaya geliniz. (Mü'minlerin Emîri 'Umer b. 'Abdul'azîz) sonra bize öğle ve ikindi namazlarını (cem ederek) kıldırdı. Ben (baktığımda), onu rükû ettiği zaman ellerini kaldırıyorken gördüm.'[121]

١٧٦- حَدَّثَنا مُحَمَّدُ بْنُ مُقَاتِلٍ أَنْبَأَنا عبدُ الله أَنْبَأَنَا يُونُس عن الزُهْرِيِّ عن سالم عن عبد اللهِ بنِ عُمَرَ قال: رأيت رسول الله ﷺ إذا قام في الصلاة يرفع يدَيْهِ حتى يكونا حذْوَ مِنْكَبَيْهِ وكان يفعل ذلك حين يكَبِّرُ للركوع، ويفعل ذلك إذا رَفَعَ رأسه من الركوع، ويقول: ‹سمع الله لمن حمده› ولا يفعل ذلك في السجود.

[121] İbn Hacer, *et-Tehzîb* (1/511).

176. Bize Muhammed b. Mukâtil bildirdi. Bize 'Abdullah bildirdi. Bize Yûnus, ez-Zuhrî'den, o da Sâlim'den, o da 'Abdullah b. 'Umer ﷺ'dan bildirdi. O şöyle dedi:

"Rasûlüllâh ﷺ'i namaza kalkarken (iftitâh tekbirinde) ellerini tâ ki omuzları hizasına kadar kaldırırken gördüm. Rüku için tekbir aldığı zaman, rükudan başını kaldırarak *'semi'a'llâhu li men hamideh'* diyorken de böyle yapardı. Bunu secdeler de ise yapmazdı."[122]

---

[122] Buhârî bunu *es-Sahîh*'inde (1/271)'de nakletmiştir. İbn 'Umer ﷺ'nın secdelerde ellerini kaldırmadığı rivayeti ile yine İbn 'Umer ﷺ'nun ve diğer on tane sahâbenin de secdelerde ellerini kaldırdığı rivayetlerinin arasın cem eden açıklamalar daha önce geçmişti. Bkz. no: 142'nin dipnotu. İki secde arasında (ellerini) kaldırmazdı' hadisi İbn 'Umer ﷺ'dan gelmektedir. Yine aksine İbn 'Umer ﷺ'dan Rasûlüllâh ﷺ'in ellerini secdelerde kaldırdığı ve yine İbn 'Umer ﷺ'nın kendisinin de secdelerde ellerini kaldırdığı sabit olmuştur.

- Kitap'ta no: 140'da şöyle rivayet edilmiştir:

وزاد وكيع عن العمَرِيّ عن نافعٍ عن ابنِ عُمَرَ ﷺ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ أَنَّهُ كَانَ يَرْفَعُ إِذاَ رَكَعَ وَإِذاَ سَجَدَ.

'Vekî', ise el-'Umerî'den, o da Nâfi"den, o da İbn 'Umer ﷺ'dan, o da Nebî ﷺ'in rükû ve secde ettiğinde de ellerini kaldırdığını ziyade etti.'

- '...İbn 'Umer ﷺ'dan:

أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ عِنْدَ التَّكْبِيرِ لِلركُوعِ، وَعِنْدَ التَّكْبِيرِ حِينَ يَهْوِي ساَجِداً.

'Nebî ﷺ, rükû için tekbir aldığında ve secdeye gideceği zamanki tekbirinde ellerini kaldırırdı.' Hâfız Heysemî, *Zevâ'id* (2/102, [Trc. c. 3/no: 2590])'de isnadı sahihtir demiştir. Taberânî, *Evsat* (1/18 no: 16 [15])'da etmiştir.

- ...Sâlih b. Keysan'dan, o da Nâfi"den, o da İbn 'Umer ﷺ'dan şöyle tahdîs etti:

(أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ، حِينَ يكبر ويفتتح الصلاةَ، وَحِينَ يَرْكَعُ، وَحِينَ يَسْجُدُ.)

'Nebî ﷺ, namaza başlarken tekbir aldığında, rükûa giderken ve secdeye giderken ellerini omuzları hizasına kaldırmıştır.' Bu hadisi Ahmed, *Musned* (2/132 no: 6164) ve Hatîb, *Târîhu Bagdad* (3/341)'de rivayet etmiştir.

- ...Nâfi''den, o da İbn 'Umer ؓ'dan şöyle tahdîs etti:

(أَنَّ رَسُولَ اللهِ ﷺ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ، إِذَا كَبَّرَ، وَإِذَا رَكَعَ، وَإِذَا سَجَدَ.)

'Rasûlüllâh ﷺ, tekbir aldığında, rükû ederken ve secde ederken ellerini omuzları hizasına kaldırıyordu.' Bu hadisi Taberânî, (11/145 no: 164) ve *el-Evsat* (71) ve 'Irâkî, *Tarhu't-Tesrîb* (2/405)'te rivayet etmiştir.

- ...Bize 'Abdula'lâ'dan o da 'Ubeydullah'tan o da Nâfi''den o da İbn 'Umer ؓ'dan tahdîs etti:

(أنه كان يرفع يديه في كل خفض، ورفع، وركوع، وسجود وقيام، وقعود بين السجدتين، ويزعم أن رسول الله ﷺ كان يفعل ذلك.)

'Muhakkak ki o (İbn 'Umer ؓ) her eğilme ve kalkışta, rukûda ve secdelerde ayağa kalkarken ve iki secde arası oturuşta ellerini kaldırıyordu ve Rasûlüllâh ﷺ'in böyle yaptığını söylüyordu.' Tahâvî, *Şerhu Muşkilu'l-Âsâr* (5100); İbn Katan, *Beyânu'l-Vehm* (2831); 'Abdulhakk İşbılî, *Ahkâmu'l-Kubrâ* (2/188); 'Irâkî, *Takrîbu'l-Esânîd* (1/23) ve *Tarhu't-Tesrîb* (2/405). İbn Katan bu rivayete **sahih** demiştir.

- ...Bize Sufyân b. 'Uyeyne, o da Zuhrî'den, o da Sâlim'den, o da babası (İbn 'Umer ؓ)'dan o şöyle dedi:

(رأيت رسول الله ﷺ يرفع يديه كلما ركع وسجد.)

'Rasûlüllâh ﷺ'i her bir rükû ve secde ettiğinde ellerini kaldırıyorken gördüm.' Zehebî, *Mu'cem* (sy 110/no: 188)

- Kitap'ta no: 34'te şöyle rivayet edilmiştir: Bize Eyyûb b. Suleymân haber verdi. Bize Ebû Bekr b. Ebî Uveys, Suleymân b. Bilâl'dan o da el-'Alâ'dan bildirdi:

(أنه سمع سالم بن عبد الله أنّ أباه كان إذا رفع رأسه من السجود، فأراد أن يقوم رفع يديه.)

١٧٧- حَدَّثَنَا مُوسَى بنُ إِسْمَاعِيلَ حَدَّثَنَا حَمَّادُ بنُ سَلَمَةَ عَن يحيى بنِ [أبي] إِسْحَاقَ قَالَ: رَأَيْتُ أَنَسَ بنَ مَالِكٍ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ بَيْنَ السجْدَتَيْنِ.

'Muhakkak ki o, Sâlim b. 'Abdullah'ı işitti. O'nun babası ('Abdullah b. 'Umer ﷺ) secdelerden başını kaldırırken ve kalkmak istediğinde ellerini kaldırırdı.' Elbânî, *Temâmu'l-Minne fi Ta'lîkâtu 'alâ Fıkhu's-Sunne* (sy. 172-173)'de 'Buhârî'nin *Sahîh*'indeki **şartı üzere senedi sahihtir'** demiştir.

- Bize Ebû Usâme, 'Ubeydullah'dan, o da Nâfi''den, o da İbn 'Umer ﷺ'dan tahdîs etti:

(أَنَّهُ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السجْدَةِ الْأَولَى.)

'O ('Abdullah b. 'Umer ﷺ) başını birinci secdeden kaldırdığında ellerini kaldırıyordu.' İbn Ebî Şeybe, (c. 1/271 no: 2812)'de **sahih** bir senedle rivayet etmiştir.

- ...Bize Muhammed b. 'Abdusselâm el-Huşenî tahdîs etti. Bize Muhammed b. Beşşâr tahdîs etti. Bize 'Abdulvehhâb b. 'Abdulmecîd b. es-Sekafî, 'Ubeydullah b. 'Umer'den, o da Nâfi''den, o da İbn 'Umer ﷺ'dan tahdîs etti:

(أَنَّهُ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا دَخَلَ فِي الصلاَةِ، وَإِذَا رَكَعَ، وَإِذَا قَالَ: سَمِعَ اللهُ لِمَنْ حَمِدَه، وَإِذَا سَجَدَ، وَبَيْنَ الركْعَتَيْنِ، يَرْفَعُهما إِلَى ثديه.)

"O ('Abdullah b. 'Umer ﷺ) namaza girdiği zaman, rükua gittiği zaman, *'semi Allahu li men hamideh'* deyip rükudan doğrulduğu zaman, secdeye gittiği zaman ve birinci teşehhütten kalktığında ellerini göğüsleri hizasına kaldırırdı." İbn Hazm, *Muhallâ*, (c. 4/sy. 93 *Dâru't-Turâs*) **sahih** bir senedle. Elbânî, *Temâmu'l-Minne fi Ta'lîkâtu 'alâ Fıkhu's-Sunne* (sy. 172)'de 'isnadı kavîdir' demiştir.

Görüldüğü gibi İbn 'Umer ﷺ'dan hem merfu hem de mevkuf olarak secdelerde ellerin kaldırılacağı sabit olmuştur. Ayrıca diğer sahâbelerden de secdelerde ellerin kaldırılacağı sabit olmuştur.

قَالَ الْبُخَارِيُّ: وحديث النَّبِيِّ ﷺ أولى.

177. Bize Mûsâ b. İsmâ'il bildirdi. Bize Hammâd b. Seleme, Yahyâ b. [Ebî] İshâk'tan bildirdi. O şöyle dedi: 'Enes b. Mâlik ﷺ iki secde arasında ellerini kaldırıyorken gördüm.'[123]

Buhârî dedi ki: Nebî ﷺ'in hadisi ise daha önceliklidir.[124]

١٧٨ - حَدَّثَنَا علي بنُ عبد الله حَدَّثَنَا سُفْيَانُ حَدَّثَنَا عَمْرو بنُ دِينارٍ عن سَالِمِ بنِ عَبْدِ الله قَالَ:

سُنَّةُ رَسُول الله ﷺ أَحَقُّ أن تُتَّبَع.

178. Bize 'Alî b. 'Abdullah bildirdi. Bize Sufyân bildirdi. Bize 'Amr b. Dinâr, Sâlim b. 'Abdullah'tan şöyle dediğini bildirdi:

'Tabî olunmaya (uyulmaya) en layık olan Rasûlüllâh ﷺ'in Sünneti'dir.'[125]

---

[123] Bunu İbn Ebî Şeybe (1/271 no: 2811 [2795 *Dâru't-Tâc*] *'İki secde arasında elleri kaldırma hakkındaki bab'*)'da rivayet etmiştir.

[124] Nebî ﷺ'in merfu hadisi sahâbenin mevkuf hadisinden daha önceliklidir. Fakat Enes ﷺ'dan merfu hadis nakledilmiştir: Bkz. (no: 26)'nın dipnotu.

[125] İmâm Şâfi'î, *İhtilâfu'l-Hadîs* (7/290) ve *el-Umm* (2/128-19); Humeydî, *el-Musned* (1/105); Ahmed, *el-Musned* (2/56-57); Beyhakî, *Sunen* (5/135) ve Hatîb, *el-Fakih ve'l-Mutefakkih* (1/144).

١٧٩- حَدَّثَنَا قُتَيْبَةُ حَدَّثَنَا سُفْيَانُ عَنْ عَبْدِالْكَرِيمِ عَنْ مُجَاهِدٍ قَالَ: لَيْسَ أَحَدٌ بَعْدَ النَّبِيِّ ﷺ إِلاَّ يُؤْخَذُ مِنْ قَوْلِهِ وَيُتْرَكُ إِلاَّ النَّبِيُّ ﷺ.

179. Bize Kuteybe bildirdi. Bize Sufyân, 'Abdulkerîm'den, o da Mücâhit'ten şöyle dediğini bildirdi:

Nebî ﷺ'in dışında hiç kimse yoktur ki onun sözü alınır da, terk (red) de edilir. Ancak Nebî ﷺ ('in sözü bunun) dışındadır.[126]

---

126 **Müellif bu sözü Mücâhit'ten nakletmiştir:** Ebû Nu'aym, *Hilyetu'l-Evliyâ* (3/300); İbn Hazm, *el-İhkâm fi Usûli'l-Ahkâm* (6/299, 326-327 [1/157]); İbn 'Abdilberr, *Câmi'u Beyâni'l-'İlm ve Fadlihi* (no: 17612-1765 [2/359]); Hatîb el-Bağdâdî, *el-Fakîh ve'l-Mutevakkih* (no: 464) ve Ebû Şame, *Muhtasaru'l-Muammel fi Reddi İle'l-Emri'l-Evvel* (no: 157)'de **hasen** bir senedle rivayet etmişlerdir. Bkz. Suyûtî, *Miftâhu'l-Cenne fi'l-İhticâc bi's-Sunne* (sy. 55).

-**İbn 'Abbâs ﷺ'nun eseri olarak nakledilmiştir**: el-'Irakî der ki: 'Bunu Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr* adlı eserinde rivayet etmiştir. İsnadı **hasendir**.' Takıyuddîn 'Alî es-Subkî de *el-Fetâvâ's-Subkî* (1/147-148, [1/138] [Ayrıca bkz. Gazâlî, *İhyâ'u 'Ulûmi'd-Dîn* (1/178)])'de İbn 'Abbâs ﷺ'dan rivayet etmiş ve çok güzel bir söz olduğunu belirtmiştir. Ardından şöyle demiştir: 'Bu sözü İbn 'Abbâs ﷺ'dan Mücâhid, onlardan da İmam Mâlik almıştır ve ondan meşhur olmuştur.'

-**Yine bu söz İmâm Mâlik'ten nakledilmiştir:** İbn 'Abdilhâdî, *İrşâdû's-Sâlik* (A(1)/227)'te **sahih** olduğunu söylemiştir. Ebû Şame, *Muhtasar'ı Muammel* (no: 160); Takıyuddîn 'Alî es-Subkî de *Ma'nâ Kavli'l-İmâmi'l-Matlabî* (sy. 100)'de **sahih** bir senedle rivayet etmişledir. Bkz. Elbânî, *Sıfatu Salâtu'n-Nebî* (sy. 49 Trc. sy 77).

-**Yine bu söz Ahmed b. Hanbel'den nakledilmiştir:** Elbânî, *Sıfatu Salâtu'n-Nebî* (sy. 49, 1 no'lu dp. Trc. sy 77, 40 no'lu dp)'da

١٨٠- حَدَّثَنَا فُدَيْكُ بنُ سُلَيْمَانَ أَبُو عيسَى قَالَ: سَأَلْتُ الأَوْزَاعِيَّ قُلت: يا أبا عمرو، ما تقُول في رفع الأَيْدِي مَعَ كُلِّ تَكْبِيرَةٍ وَهُوَ قَائِمٌ في الصلاة؟ قال: ذَلِكَ الأَمْرُ الأول.

180. Bize Fudeyk b. Suleymân Ebû 'Îsâ şöyle dediğini bildirdi:

"el-Evzâ'î'ye şöyle diyerek sordum:

'Ya Ebâ 'Amr! Namazı kılarken bütün tekbirler ile beraber ellerin kaldırması konusunda ne dersin? Dedi ki:

'İlk durum (sahâbenin üzerinde oldukları şey) budur.'"

Takıyuddîn 'Alî es-Subkî'nin yukarıdaki sözünü kaydettikten sonra şöyle demiştir: Derim ki: Sonra da bu sözü onlardan İmam Ahmed almıştır. Ebû Dâvud, *Mesâ'ilu'l-İmâm Ahmed* (sy. 276)'da diyor ki: "'Ahmed'in şöyle dediğini işittim: 'Rasûlüllâh ﷺ dışındaki herkesin muhakkak sözlerinden alınır da, bırakılır da...'"

-Yine bu söz el-Hakem b. Uteybe'den **nakledilmiştir:** İbn 'Abdilberr, *Câmi'u Beyâni'l-'İlm ve Fadlihi* (2/91 no: 1761)'de İbn Hazm *el-İhkâm Usûlu'l-Ahkâm* (6/145, 179 [301, 326]); Ebû Şame, *Muhtasaru'l-Muammel fî Reddi İle'l-Emri'l-Evvel* (-buna yakın bir lâfızla- no: 160 [159]); Takıyuddîn 'Alî es-Subkî de *Ma'nâ Kavli'l-İmami'l-Matlabî* (-buna yakın bir lâfızla- sy. 105)'de **sahih** bir senedle rivayet etmişledir.

-Yine bu söz eş-Şa'bî'den **nakledilmiştir:** Ebû Şame, *Muhtasaru'l-Muammel fî Reddi İle'l-Emri'l-Evvel* (no: 158) ve Takıyuddîn 'Alî es-Subkî de *Ma'nâ Kavli'l-İmami'l-Matlabî* (sy. 105)'de **sahih** bir senedle rivayet etmişledir.

١٨١- وَسُئِلَ ٱلْأَوْزَاعِيُّ وَأَنَا أَسْمَعُ عن الإيمان فقال: الإيمان يزيد وينقص، فَمَنْ زعم أَنَّ الإيمان لا يزيد ولا ينقص فهو صاحب بِدْعَةٍ فاحذروه.

181. el-Evzâ'î'ye imân hakkında sorulduğunda ben de dinliyordum. Şöyle dedi:

'İmân, artar ve azalır ve her kim ki imânını artıp ve azalmadığı iddiasında da bulunursa işte o bid'at sahibidir. Ondan sakının.'[127]

١٨٢- حَدَّثَنَا محمد بن عَرْعَرَةَ حَدَّثَنَا جَرِيرُ بْنُ حَازِمٍ قال: سمعت نافعاً قال: كان ابن عمر إذا كبر على الجنازة يرفع يديه.

182. Bize Muhammed b. 'Ar'ara bildirdi. Bize Cerîr b. Hâzım bildirdi. O şöyle dedi: Nâfi''yi işittim. O şöyle dedi:

'İbn 'Umer ✽ cenazeye tekbir getireceğinde ellerini kaldırıyordu.'

١٨٣- حَدَّثَنَا عَلِيُّ بنُ عبدالله حَدَّثَنَا عَبْدُ الله بنُ إِدْرِيسَ قَالَ:

127 Âcurrî (sy. 117) buna yakın lâfızla rivayet etmiştir. Yine Ebû Zur'a er-Râzî (o. 264 h.) şöyle dedi: 'Bize göre iman söz ve fiildir; artar ve eksilir. Kim bunun dışında başka bir şey söylerse o bid'atçıdır, mürciedendir.' İbn Recep el-Hanbelî, *Tabakâtu'l-Hanâbile* (c. 1/sy. 203).

سمعت عُبَيْدَ الله عن نافعٍ عن ابنِ عَمَرَ أنه يرفع يديه في كلِّ تكبيرة على الجنازة وإذا قام من الركعتين.

183. Bize 'Alî b. 'Abdullah bildirdi. Bize 'Abdullah b. İdris bildirdi. O dedi ki:

"'Ubeydullâh'dan o da Nâfi''den, o da İbn 'Umer ﷺ'dan; muhakkak ki o (İbn 'Umer ﷺ)'nın cenaze namazı üzerine yapılan bütün tekbirlerde ellerini kaldırdığını ve iki rekattan kalkacağında da (böyle yaptığını) işittim."

١٨٤- حدّثنا أحمد بن يونس حدثنا زهير حدثنا يحيى بن سعيد أن نافعاً أخبره أَنَّ عبدَ الله بنَ عمر كان إذا صلّى على الجنازة رفع يديه.

184. Bize Ahmed b. Yûnus bildirdi. Bize Zuheyr bildirdi. Bize Yahya b. Sa'îd, Nâfi''nin ona 'Abdullah b. 'Umer ﷺ'nın cenaze namazı kıldığında ellerini kaldırdığını haber verdiğini bildirdi.[128-129]

---

[128] İbn Ebî Şeybe, (2/296); Beyhakî, *Sunen* (4/44) ve *el-Ma'rife* (5/301-302). Muhammed Nâsiruddîn Elbânî *(Allah ﷺ kendisinden razı olsun) Ahkâmu'l-Cenâ'iz* (sy 172-173)'te şöyle demektedir:

> 'Evet, Beyhakî (4/44) **sahih** bir senedle İbn 'Umer ﷺ'nın cenaze namazında getirilen tekbirlerin her birisi için ellerini kaldırdığını rivayet etmiş bulunuyor. Kim, İbn 'Umer ﷺ bunu ancak Rasûlüllâh ﷺ'in bu konudaki bir tevkîfi (sözü ya da ameli) yaptığı kanaatinde ise, o ellerini kaldırabilir.'

١٨٥- حَدَّثنا أبو الوليد حدَّثنا عمَرُ بن أبي زائِدَة قال: رأيت قيس بنَ أبي حازم كَبَّرَ على جنازة فرفع يديه في كل تكبيرة.

185. Bize Ebû'l-Velid bildirdi. Bize 'Umer b. Ebî Zâ'ide bildirdi. Şöyle dedi:

'Kays b. Ebî Hâzım'ı cenaze üzerine tekbir getirdiğini ve bütün tekbirlerde ellerini kaldırdığını gördüm.'[130]

---

129 İbn Ebî Şeybe (2/297)'de dedi ki: 'Bize İbn Fadîl, Yahyâ'dan o da Nâfi''den o da İbn 'Umer ﷺ'dan o(İbn 'Umer)'nun cenaze üzerine her tekbir ile beraber ellerini kaldırdığını bildirdi.'
Abdurrezzâk, (3/470)'te Cezire Ehli'den bir adamdan dedi ki: Nâfi''den, İbn 'Umer ﷺ'nın Cenaze üzerine dört tekbir alırken ellerini kaldırıyordu diye naklederken işittim.
İmâm Şâfi'î, *el-Umm*'da (1/240)'da şöyle dedi: 'Bize Muhammed b. Umer, Abdullah b. 'Umer b. Hafsa'dan, o da Nâfi''den, o da İbn 'Umer ﷺ'dan o(İbn 'Umer)'nun cenaze üzerine getirdiği her tekbirde ellerini kaldırdığını haber verdi.' Bunu Şâfi'î'den Beyhakî, *el-Ma'rife* (5/301)'de tahrîc etmiştir.
130 İbn Ebî Şeybe (2/296 no: 11503)'te dedi ki: 'Bize İshâk b. Mensûr, 'Umer b. Ebî Zâ'ide'den şöyle dediğini bildirdi:
(صَلَّيْتُ خَلْفَ قَيس بْنِ أَبِي حَازِمٍ عَلَى جِنَازَةٍ فَكَبَّرَ أَرْبَعاً يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي كُلِّ تَكْبِيرَةٍ.)
'Kays b. Ebî Hâzım'ın arkasında cenaze üzerine namaz kıldım. Dört tekbir getirdi ve tekbirlerin hepsinde ellerini kaldırıyordu.'
'Abdurrezzâk (3/469 no: 6359)'da İbn 'Uyeyne'den, o da İsmâ'îl b. Ebî Halid'den o da Kays b. Ebî Hâzım'dan:
(أنه كان يرفع يديه في التكبيرات كلهن.)
'O (Kays b. Ebî Hâzım namazda) ellerini tekbirlerin hepsinde kaldırırdı.'

١٨٦- حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بن أبي بكر المقَدِّمِيُّ حَدَّثنا أبو معشر يوسف البراءُ حَدَّثنا موسَى بن دهْقَان قال: رأيت أَبَانَ بنَ عُثْمَانَ يُصلي على الجنازة فَكَبَّرَ أربعاً يرفع يديه في أول التكبيرة.

186. Bize Muhammed b. Ebî Bekr el-Mukaddimî bildirdi. Bize Ebû Ma'şer Yûsuf el-Berrâ' bildirdi. Bize Mûsâ b. Dihkân bildirdi. Şöyle dedi:

'Eban b. 'Usmân'ı cenaze üzerine namaz kılarken gördüm. Dört defa tekbir getirdi. Birinci tekbirde ellerini kaldırıyordu.'[131]

١٨٧- حدّثنا علي بن عبد الله وإبراهيم بنُ المنذر قالا: حدَّثنا مَعْنُ بن عيسى حدّثنا أبو الغصْن قال: رأيت نَافِعَ بنَ جُبَيْرٍ يرفع يدَيْهِ مَعَ كُلِّ تكبيرة على الجنازة.

187. Bize 'Alî b. 'Abdullah ve İbrâhim b. el-Munzir bildirdi. İkisi şöyle dediler: Bize Ma'n b. 'Îsâ bildirdi. Bize Ebû'l-Gusn bildirdi. Şöyle dedi:

'Nâfi' b. Cubeyr'i cenaze üzerine bütün tekbirler

---

[131] Senedde Mûsâ b. Dihkân vardır ki o zayıftır. Bkz. Buhârî, *Du'afâu's-Sagîr* (276); Nesâ'î, *ed- Du'afâu'l-Metrûkîn* (sy. 204); 'Ukaylî, *ed-Du'afâ'* (4/157) ve İbnu'l-Cevzî, *ed-Du'afâ'* (410).

ile beraber ellerini kaldırıyorken gördüm.'[132]

١٨٨- حَدَّثنا محمدُ بن المثنى حدثنا الوليدُ بنُ مُسْلم قال: سَمِعْتُ الْأَوْزَاعِيَّ عن غَيْلاَنَ بن أنس قال: رأيت عمر بن عبدالعزيز يرفع يديه مع كل تكبيرة على الجنازة.

188. Bize Muhammed b. el-Musennâ bildirdi. Bize Velid b. Muslim bildirdi. Şöyle dedi: Evzâ'î'yi, Gaylân b. Enes'ten (şöyle dediğini) işittim:

"Umer b. 'Abdul'azîz'i cenaze üzerine bütün tekbirlerle beraber ellerini kaldırırken gördüm.'[133]

١٨٩- حدّثنا علي بن عَبْدِ الله حدثنا زيد بن حُبابٍ حدثنا عبد الله بنُ العلاءِ قال: رَأَيْتُ مَكْحُولاً صلى على جَنَازَةٍ وَكَبَّرَ عليها أربعاً وَيَرْفَعُ يَدَيْهِ مَعَ كُلِّ تكبيرة.

189. Bize 'Alî b. 'Abdullah bildirdi. Bize Zeyd b. Hubâb bildirdi. Bize 'Abdullâh b. el-'Alâ' bildirdi. Şöyle dedi:

'Mekhûl'u cenaze üzerine namaz kılarken gördüm. Onun üzerine dört tekbir getirdi. Her tekbir ile beraber ellerini kaldırıyordu.'

132 Senedi hasendir. Bkz. Şeyh Bedi'u'ddîn er-Râşidî'nin tahkiki (sy. 128).
133 İbn Ebî Şeybe (2/296) ve Beyhakî, *Sunen* (4/44).

١٩٠- حدثنا علي بن عبد الله حدثنا أبو مصْعَبٍ صالِحُ بن عُبيدٍ قال: رَأَيْتُ وهبَ بن مُنَبِّهٍ يمشي مع جنازة فَكَبَّر أربعاً يرفع يديه مع كل تكبيرة.

190. Bize 'Alî b. 'Abdullah bildirdi. Bize Ebû Mus'ab Sâlih b. 'Ubeyd bildirdi. Şöyle dedi:

'Vehb b. Munebbih'i cenaze ile beraber yürüyorken gördüm. (Namazı kılarken de) dört tekbir getirip her tekbirle birlikte ellerini kaldırıyordu.'

١٩١- حدثنا علي بنُ عبد الله أنبأنا عبدالرزاق أنبأنا معمر عن الزهري أنه كان يرفع مع كل تكبيرة على الجنازة.

191. Bize 'Alî b. 'Abdullah bildirdi. Bize 'Abdurrezzâk bildirdi. Bize Ma'mer, Zuhrî'den onun (Zuhrî'nin) cenaze üzerine her tekbir ile beraber ellerini kaldırdığını bildirdi.[134]

١٩٢- قال وكيع عن سفيان عن حماد: سألت إبراهيم فقال: يرفع يديه في أول التكبيرة.

192. Vekî', Sufyân'dan, o da Hammâd'dan dedi ki:

[134] 'Abdurrezzâk, *Musennaf* (3/469 [Trc. no: 3. c/6357 *Ocak Yay.*]) *'Cenaze Namazı Üzerine Alınan Tekbirlerde Elleri Kaldırma Babı'*nda 'Ma'mer'den, o da Zuhrî'den. Zuhrî şöyle dedi:...' şeklinde nakletmiştir.

'(Hammâd'a) İbrahim'i sordum ve o da dedi ki: 'İlk tekbirde ellerini kaldırırdı.'[135]

١٩٣- وخالفه محمد بن جابر عن حَمَّاد عن إبراهيم عن علقمة عن عبد الله أن أبا بكرٍ وعمر ﷺ.

193. Muhammed b. Câbir, Hammâd'dan, o da İbrahim'den, o da 'Alkâme'den, o da 'Abdullah'tan: Ebû Bekr ve 'Umer ﷺ'dan (rivayetle) ona muhalefet ettiler.

١٩٤- قال البخاريّ: وحديثُ الثوريِ أَصَحُّ عند أهل العلم مع أنه قد رُوي عن عُمر عن النبيِّ ﷺ من غير وجه أنه رفع يديه.

194. Buhârî dedi ki:

'Sevrî hadisi ilim ehli yanında daha **sahihtir.**[136] Bunun yanında onun 'Umer ﷺ'dan, onun da Nebî ﷺ'den bir başka yönden ellerini kaldırdığı rivayet

[135] 'Abdurrezzâk, *Musennaf* (2/71 [Trc. no: 2535 *Ocak Yay.*]) 'Sevrî'den, o da Hammâd'dan...' şeklinde nakletmiştir. Yine İbn Ebî Şeybe *Musennaf* (1/236 [Trc. 2. c./no: 2460 *Ocak Yay.*]) 'Bize Huşeym tahdis etti. Dedi ki: Bize Huseyn ve Mugîre, İbrahim'den onun şöyle dediğini haber verdi...' şeklinde rivayet etmiştir. Yine (1/236 [Trc. 2. c/no: 2462 *Ocak Yay.*]) 'Bize Ebû Bekr b. 'Ayyâş, Huseyn ve Mugîre'den onlar da İbrahim'den şöyle dediğini haber verdi...' şeklinde rivayet etmiştir.

[136] Bkz. no: 75 ve 78

olunmuştur.'

١٩٥- حدّثنا محمدُ بن يحيى قال علي: ما رأيت أَحَداً من مشيختنا إلا يرفع يديه في الصلاة.

195. Bize Muhammed b. Yahyâ bildirdi. 'Alî (İbn el-Medînî) şöyle dedi:

'Hocalarımızdan hiçbirini görmedim ki namazda ellerini kaldırmasın.'[137]

---

[137] **Ebû Bekr el-Humeydî ve Ebû Ca'fer ed-Dubbî şöyle rivayet ediyorlar: Ebû Muhammed b. 'Alî b. Ahmed - el-Kinânî - Ahmed b. Halîl - Hâlid b. Sa'd - 'Abdullah b. Muhammed b. Ebî Velîd (kendisi huşu sahiplerinden idi) dedi ki:**

رأيت أبا الحسن أحمد بن عبد الله بن صالح الكوفي يرفع يديه عند كل خفض ورفع؛ قال عبد الله: وأخبرني أحمد بن عبد الله بن صالح، قال: رأيت محمد بن عبد الله بن تمير وأحمد بن حنبل، وعلي المديني، يرفعون أيديهم، وقد قيل فيه عبد الله بن أبي الوليد ينسب إلى جده.

"Ebû'l-Hasen Ahmed b. 'Abdullah b. Sâlih el-Kûfî'yi her iniş ve kalkışta ellerini kaldırırken gördüm.' 'Abdullah dedi ki: 'Bana Ahmed b. 'Abdillah b. Sâlih dedi ki: 'Muhammed b. 'Abdillah b. Numeyr, Ahmed b. Hanbel ve 'Alî b. el-Medînî'yi ellerini kaldırırlarken gördüm.' Denildi ki: "Abdullah b. Ebî'l-Velîd bunu dedesine nispet etmiştir.'"

Humeydî, *Cezvetu'l-Muktebis* (sy. 250) ve Ebû Ca'fer **ed-Dubbî**, *Bugyetu'l-Multemis* (sy. 330). Bkz. Ebu Muaz Seyfullah Erdoğmuş, *Secdelerde Elleri Kaldırma Hadisleri* (sy. 113-115 *Ey İnsanlar Yayınları*).

١٩٦- قال البخاري: قلت له: سفيانُ كان يرفع يديه؟ قال: نعم.

196. Buhârî dedi ki:

"O'na (sorarak) şöyle dedim: 'Sufyân [b. 'Uyeyne] ellerini kaldırır mıydı?' (Cevap olarak) dedi ki: 'Evet.'"[138]

١٩٧- قال البخاري: قال أحمد بن حنبل: رأيت معتمراً ويحيى بن سعيد وعبدَالرحمن ويحيى وإسماعيل يرفعون أيديهم عند الركوع وإذا رفعوا رؤوسهم.

197. Buhârî dedi ki: Ahmed b. Hanbel dedi ki:

'Mu'temir, Yahyâ b. Sa'îd, 'Abdurrahmân, Yahyâ ve İsmail'i rükû anında ve (rükûdan) başlarını kaldırdıklarında ellerini kaldırıyorlarken gördüm.'[139]

١٩٨- حدّثنا علي بن عبد الله حدّثنا ابن أبي عديّ عن الأشعث قال: كان الحسن يرفع يديه في كل تكبيرة على

[138] Tirmizî şöyle demiştir: 'Cârud b. Mu'âz'dan onun şöyle dediğini işittim: 'Sufyân b. 'Uyeyne, 'Umer b. Hârûn ve en-Nadr b. Sumeyl'in namaza başlarken, rükûa giderken ve başlarını kaldırırken ellerini kaldırıyorlardı.' Bkz. Tirmizî (Trc. no: 255. hadisin altında *Konya Kitapçılık*)

[139] İbn 'Abdilberr, *et-Temhîd* (9/218).

الجنازَة.

198. Bize 'Alî b. 'Abdullah bildirdi. Bize İbn Ebî 'Adî, el-Eş'as'dan bildirdi. Dedi ki:

'Hasen cenaze üzerine bütün tekbirlerde ellerini kaldırıyordu.'

تم الجزء والحمد لله وحده وصلاته وسلامه على سيدنا محمد وآله وصحبه وتابعيه بإحسان إلى يوم الدين، من نسخةٍ نُقلت من خط الحافظ ابن حجر العسقلاني. قال: ورأيت في آخره ما صورته: علقه لنفسه أبو الفضل أحمد بن علي بن محمد الشافعي العسقلاني الشهير بابن حجر رحمه الله تعالى، آمين.

(Namazda elleri kaldırma hakkındaki bu) cüz tamamlanmıştır. Hamd bir ve tek olan Allah'adır. O'nun Salât ve selâmı ise efendimiz Muhammed'e ve onun ailesine, sahâbelerine ve din gününe kadar ona ihsan ile uyanların üzerine olsun. (Bu cüz), Hâfız İbn Hacer el-'Askalânî'nin el yazmasından nakledilen nüshadandır. Dedi ki:

Bir sûretinin sonunda bizzat kendisi için: 'İbn Hacer diye meşhur olan Ebû'l-Fadl Ahmed b. 'Alî b. Muhammed eş-Şafi'î el-Askalânî' şeklinde not düştüğünü gördüm. Allah ona rahmet etsin.

Âmîn.